

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

KONCENTRACE V SOUDNÍM ŘÍZENÍ
DISERTAČNÍ PRÁCE

Školitelka: Prof. JUDr. Alena Winterová, CSc.

Doktorandka: Mgr. Silvia Kubešová

červen 2012

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci na téma „Koncentrace v soudním řízení“ vypracovala samostatně a za použití zdrojů a literatury v ní uvedených. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 21. 6. 2012

Mgr. Silvia Kubešová

Poděkování

Děkuji své školitelce prof. JUDr. Aleně Winterové, CSc. za vedení mé disertační práce, jakož i vstřícný přístup, cenné připomínky a účinnou pomoc.

Obsah

Úvod.....	1
1. Občanské soudní řízení a zásada koncentrace	3
2. Podstata, předmět a účel koncentrace v občanském soudním řízení sporném.....	7
2. 1. Podstata.....	7
2. 2. Předmět.....	10
2. 3. Účel.....	14
3. Vztah vybraných zásad ovládajících občanské soudní řízení a zásady koncentrace.....	18
3. 1. Zásada dispoziční a zásada koncentrace řízení	18
3. 2. Zásada projednací a zásada koncentrace řízení.....	25
3. 3. Zásada volného hodnocení důkazů a zásada koncentrace řízení	28
3. 4. Zásada jednotnosti řízení (arbitrárního pořádku) a zásada koncentrace řízení (někdy též označované jako eventuální).....	31
3. 5. Zásada materiální a formální pravdy a zásada koncentrace řízení.....	34
4. Stručný historický vývoj koncentrace řízení v civilních procesněprávních úpravách platných na území České republiky	42
4. 1. Zásada koncentrace řízení v raném vývoji civilního soudního procesu ...	42
4. 2. Zásada koncentrace řízení v úpravě zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní).....	45
4. 3. Zásada koncentrace řízení v úpravě zákona č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád)	51
4. 4. Zásada koncentrace řízení v úpravě zákona č. 99/1963 Sb. (tzv. „nový“ občanský soudní řád).....	52
4. 5. Zásada koncentrace řízení v úpravě provedené zákonem č. 30/2000 Sb. (tzv. velká novela občanského soudního řádu).....	54
4. 6. Zásada koncentrace řízení v úpravě novely provedené zákonem č. 7/2009 Sb. (tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu).....	58
5. Druhy koncentrace řízení.....	60
5. 1. Zákonem stanovená koncentrace řízení (zákonná koncentrace řízení)	61
5. 2. Soudem stanovená koncentrace řízení (soudcovská koncentrace řízení) ..	63
6. Prvky zákonné koncentrace v občanském soudním řízení sporném	66

6. 1. Příprava jednání	67
6. 1. 1. Kvalifikovaná výzva.....	69
6. 2. 2. Přípravné jednání	76
6. 2. Nalézací řízení	87
7. Koncentrace řízení v odvolacím řízení.....	97
8. Koncentrace řízení v části páté občanského soudního řádu (řízení v soukromoprávních věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem)	105
8. 1. Přípravné jednání	109
8. 2. První jednání ve věci.....	111
8. 3. Odvolací řízení	112
9. Uplatnění koncentrace řízení ve speciálních případech	114
9. 1. Platební rozkaz	114
9. 2. Elektronický platební rozkaz.....	118
9. 3. Evropský platební rozkaz	118
9. 4. Směnečný a šekový platební rozkaz	119
10. Koncentrace řízení v zahraničních právních úpravách	123
10. 1. Koncentrace řízení ve slovenském občanském soudním řádu	123
10. 1. 1. Nalézací řízení	123
10. 1. 2. Odvolací řízení.....	132
10. 1. 3. Zkrácená řízení	132
10. 2. Koncentrace řízení ve španělském občanském soudním řádu	137
10. 2. 1. Řádné nalézací řízení (el juicio ordinario).....	138
10. 2. 2. Ústní nalézací řízení (el juicio verbal)	144
10. 2. 3. Odvolací řízení.....	146
11. Zásada koncentrace v budoucím občanském soudním řízení sporném (úvaha de lege ferenda).....	148
Abstrakt	157
Abstract.....	161
Seznam použitých pramenů	164

Úvod

Se zásadou koncentrace se lze setkat v různých druzích soudního řízení.

Tato práce však zaměřila svou pozornost na zásadu koncentrace a její uplatnění v občanském soudním řízení, neboť právě zde tato zásada patří zejména po novele občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb. provedené zákonem č. 30/2000 Sb. a završené další novelou provedenou zákonem č.7/2009 Sb. k neaktuálnějším a zároveň nejsložitějším.

O aktuálnosti i o složitosti zásady koncentrace občanského soudního řízení svědčí neobvyklá pozornost, kterou jejímu řešení věnovala a věnuje od samého počátku jak civilní procesněprávní teorie, tak zejména soudní praxe obecných soudů v čele s Nejvyšším soudem České republiky. Otázky koncentrace řízení občanského soudního řádu však nezůstaly stranou pozornosti ani Ústavního soudu České republiky.

Rozborem platného civilního procesněprávního stavu, jeho teorie i soudní praxe, o který jsem se pokusila v této práci, bych chtěla přispět nejen k objasnění kladů a záporů zásady koncentrace uplatňující se v občanském soudním řízení, nýbrž zároveň k nalezení jejího přiměřeného místa v systému civilní procesněprávní úpravy, jejímž účelem je ve vyvážené míře zajistit ohroženým či porušeným subjektivním soukromým právům vhodně volenými procesněprávními postupy a prostředky včetně vhodně volených prvků koncentrační zásady jak účinnou (spravedlivou), tak zároveň rychlou¹ autoritativní soudní ochranu.

Část procesněprávní teorie² vyjadřuje tento účel občanského soudního řízení tak, že je třeba brát v úvahu jak požadavky na racionální a rychlý proces, který si

¹ V této souvislosti nelze nepřipomenout starou anglosaskou zásadu zakotvenou již ve Velké listině svobod (1215), jejíž autorství je připisováno W. Gladstonovi a podle které „Justice delayed is justice denied.“ (Volně přeloženo: Opožděná spravedlnost je jejím popřením).

² WINTEROVÁ, Alena. In WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. dopl. vyd. Praha: Linde, 2011, 20 s. a násl.

žádá aktivní přispění a procesní odpovědnost stran, tak i požadavky spravedlnosti, ochrany slabších a právní jistoty, jak je na soudní proces klade demokratická, kulturní a vyspělá společnost na počátku 3. tisíciletí“.

Ve své práci vyjadřuji přesvědčení, že moderní občanské soudní řízení 21. století se právě s ohledem na opodstatněný společenský a právní požadavek rychlého projednávání a rozhodování občanskoprávních věcí bez uplatnění zásady koncentrace neobejde. Jak bude ukázáno dále, je to totiž ona, kdo při urychlení občanského soudního řízení plní v systému občanské procesněprávní úpravy svou nezastupitelnou funkci.

Jde však o to volit prvky uplatnění zásady koncentrace tak, aby nedocházelo k nepřiměřenému narušování prvotního účelu sledovaného občanským soudním řízením, tj. k zajištění účinné (spravedlivé) soudní ochrany subjektivním soukromým právům.

Pokusit se na základě rozboru uplatnění zásady koncentrace v platném občanském soudním řádu o hledání a nalezení takového jejího přiměřeného místa v systému občanské procesněprávní úpravy při naplňování účelu zajištění účinné (spravedlivé) a zároveň rychlé soudní ochrany poskytované subjektivním soukromým právům byl hlavní cíl mé práce.

1. Občanské soudní řízení a zásada koncentrace

Zásada koncentrace v českém občanském (civilním) soudním řízení je u tohoto druhu procesního řízení spjata pouze s občanským soudním řízením sporným.

Proto se také tato práce bude ve všech svých dalších výkladech zabývat pouze zásadou koncentrace a jejím uplatněním v občanském soudním řízení sporném.^{3,4}

Naproti tomu na občanské soudní řízení nesporné (tzv. nespory) bude poukázáno vždy jen tam, kde se to z hlediska závěrů této práce ukáže jako potřebné.

Občanské soudní řízení sporné upravuje za pomoci jednotlivých procesněprávních norem, institutů, zásad i principů vedle procesního postavení soudu procesněprávní postavení (procesní práva a povinnosti) jeho účastníků jako subjektů různých druhů soukromoprávních vztahů (nositelů soukromých práv a povinností), konkrétně vztahů občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních včetně družstevních (§ 7 odst. 1 OSŘ; viz však i § 7 odst. 2, 3 OSŘ).

Hlavním (prioritním) účelem občanského soudního řízení je zajistit účinnou (spravedlivou) ochranu soukromých práv účastníků řízení (§ 6 OSŘ).

Proto občanské soudní řízení musí vytvořit taková procesněprávní pravidla, aby všechny rozhodné skutečnosti a důkazy, které tvoří předpoklady pro závěr soudu o existenci či neexistenci sporných soukromých práv a jsou proto nezbytné

³ WINTEROVÁ, Alena. d.c. pozn. č. 2, 38 s., WINTEROVÁ, Alena. *Možnosti a hranice reformy směřující ke koncentraci a zrychlení civilního soudního řízení*. AUC – Iuridica 4, 2004, 66 s., kde autorka zdůrazňuje, že cesta k racionalizaci civilního procesu začíná jasným legislativním odlišením sporného a nesporného řízení.

⁴ ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. 1. vyd. Praha: Academia, 1969, 1 s. a násl.

pro výsledek sporného řízení, byly co možno nejúplněji zjištěny a aby pravomocné, tj. závazné a nezměnitelné rozhodnutí soudu tak zajistilo v nejvyšší možné míře poskytnutí účinné (spravedlivé) ochrany uplatňovanému soukromému právu jako součásti soukromoprávního vztahu.

Ruku v ruce s tím však občanské soudní řízení sleduje (§ 6 OSŘ), aby projednávání sporné věci a rozhodování o ní probíhalo urychleně, a tedy nebylo zpomalováno zbytečnými průtahy řízení způsobenými jeho účastníky. Za tím účelem musí občanské soudní řízení vytvořit taková procesní pravidla, aby účastníci řízení byli motivováni splnit co nejdříve své procesní povinnosti tvrzení a důkazní (§ 101 odst. 1 písm. a), b) OSŘ) a tím byly všechny rozhodné skutečnosti a důkazy soustředěny (koncentrovány) nejpozději v časově zákonem vymezených procesních fázích. Tím je soudu umožněno, aby sporné skutečnosti urychleně zhodnotil a ve sporné věci rozhodl.

I když se soukromé, resp. občanské hmotné právo na straně jedné a občanské procesní právo na straně druhé od sebe navzájem určitými rysy výrazně odlišují, jejich základním spojovacím článkem nicméně zůstává již vzpomenutý hlavní účel občanského soudního řízení. Tímto hlavním účelem je, aby urychleně vydané pravomocné rozhodnutí soudu zobrazilo po věcné stránce v nejvyšší možné míře soukromé právo, jehož autoritativní ochrany se jeho subjekt procesními prostředky jako účastník sporného řízení domáhá.^{5,6}

Při naplňování tohoto hlavního účelu občanského soudního řízení sporného se v průběhu dlouholetého historického vývoje státu a práva začaly postupně utvářet, stejně jako u ostatních druhů procesního práva (např. procesního práva trestního, procesního práva správního, procesního práva ústavního), určité obecné procesněprávní principy jako regulatorní ideje, které tyto druhy procesního práva ovládají (univerzalita procesněprávních principů).

⁵ ŠTAJGR, František. *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*. Praha: Univerzita Karlova, 1969.

⁶ ZOULÍK, František. O podstatě a postavení procesního práva. *Právní rozhledy*. Roč. 17, č. 12 (2009), 419 s. a násl.

Tyto obecné procesněprávní principy nabyly postupným historickým vývojem státu a práva konkrétní podobu principu nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců, principu zákonného soudu a zákonného soudce, principu rovnosti a kontradiktornosti, principů veřejnosti, ústnosti a přímosti i principů hospodárnosti a rychlosti.

Ve svém souhrnném působení se tyto obecné procesněprávní principy staly v právním státě moderní společnosti základními pilíři řádného fungování jejího soudnictví a pro tento svůj závažný společenský i právní význam zároveň významnými civilizačními hodnotami vůbec.

V občanském soudním řízení sporném, jehož účastníky se stávají subjekty různých již výše vzpomenutých druhů soukromoprávních vztahů, mezi kterými vznikl spor o existenci či neexistenci určitého soukromého práva, se však zároveň v průběhu onoho dlouholetého historického vývoje státu a práva začaly v důsledku působení určitých zvláštností občanského sporného soudního řízení rozvíjet a uplatňovat vedle těchto obecných procesněprávních principů, i určité specifické zásady, které ovládají pouze tento druh sporných řízení⁷ (lze také hovořit o specifických zásadách občanského soudního řízení sporného, popř. o odvětvových zásadách).

Tyto zvláštnosti, kterými se vyznačují specifické zásady občanského soudního řízení sporného, mají svůj základní zdroj ve specifických zásadách, které ovládají hmotné soukromoprávní (občanskoprávní) vztahy s jejich soukromými právy a povinnostmi jako předměty občanského sporného soudního řízení (viz např. zásadu rovného postavení subjektů soukromoprávních – občanskoprávních vztahů, zásadu zásadní autonomie subjektů soukromoprávních – občanskoprávních vztahů).

Tyto zásady, které začaly specificky ovládat občanské soudní řízení sporné, nabyly v důsledku pokračujícího postupu vývoje státu a práva konkrétní podobu zejména zásady dispoziční a zásady projednací, zásady volného

⁷ Jak patrně, tato práce neuznává pojmy princip a zásada jako synonyma (viz opak u WINTEROVÁ, Alena. d.c. v pozn. č. 2, 59 s.)

hodnocení důkazů, zásady jednotnosti řízení – arbitrárního pořádku a v neposlední řadě touto prací zkoumané zásady soustředovací – koncentrační (v teorii občanského procesního práva též někdy označované jako eventuální).

2. Podstata, předmět a účel koncentrace v občanském soudním řízení sporném

2. 1. Podstata

Podstata koncentrace v občanském soudním řízení sporném spočívá v tom, že v jinak jednotném občanském soudním řízení sporném je uplatnění rozhodných skutkových tvrzení právně významných pro věc samu (výsledek sporu) a označení důkazů k jejich prokázání soustředěno (koncentrováno), ať samotnou zákonnou úpravou (zákonná koncentrace řízení) či postupem soudu (soudcovská koncentrace řízení) anebo kombinací obou těchto druhů koncentrace řízení, do určitých zákonem časově vymezených procesních fází s tím, že k později uplatněným skutečnostem a k později označeným důkazům již soud nebude – až na stanovené výjimky zákonem – přihlížet (v civilní procesněprávní literatuře se též hovoří o skutkovém a důkazním „stopstavu“).⁸ To, že soud nebude zásadně přihlížet k později uplatněným rozhodným skutečnostem a důkazům k jejich prokázání, které jsou právně významné pro věc samu, znamená, že soud je při svém dokazování již nebude brát v úvahu, tj. že bude vycházet z takového stavu, jakoby nebyly vůbec uplatněny.

Účastníci občanského soudního řízení sporného jsou k tomuto soustředění (koncentraci) rozhodných skutkových tvrzení právně významných pro věc samu a důkazů k jejich prokázání v určitých zákonem časově vymezených procesních fázích motivováni tím, že pokud tyto své procesní povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní neuplatní, budou postiženi nepříznivým procesněprávním následkem. Tento nepříznivý procesněprávní následek spočívá v tom, že později navržená rozhodná skutková tvrzení právně významná pro věc samu a důkazy k jejich prokázání (tzv. nova), nebudou soudem při hodnocení sporných důkazů brány v úvahu, takže účastníkům hrozí pro jejich procesní nečinnost riziko ztráty sporu.

⁸ Viz např. SVOBODA, Karel. Chceme legální nebo arbitrární pořádek? *Soudní rozhledy*. 2010, roč. 16, č. 10. 354 s.

České občanské soudní řízení sporné, které jinak tvoří jednotný celek, je uplatněním zásady soustřed'ovací (koncentrace) rozhodných skutečností a důkazů právně významných pro věc samu v zákonem časově vymezených procesních fázích, výrazně ovlivněno (ještě i nyní bývá tento stav někdy označován jako střet zásady jednotnosti občanského soudního řízení s prvky dříve se uplatňující zásady legálního pořádku).⁹

Toto ovlivnění spočívá v tom, že účastníci soudního řízení sporného mají uloženu procesní povinnost splnit určité procesněprávní úkony, konkrétně procesněprávní povinnosti uvést rozhodná skutková tvrzení a procesněprávní povinnost označit důkazy k jejich prokázání, které jsou právně významná pro rozhodnutí soudu ve věci samé (pro výsledek sporu) v různě zákonem časově vymezených procesních fázích.

V platné české civilní procesněprávní úpravě mají účastníci sporného řízení v důsledku uplatnění koncentrační zásady procesní povinnosti uvést rozhodná skutková tvrzení právně významná pro věc samu a označit důkazy k jejich prokázání (§ 101 odst. 1 písm. a), b) OSŘ), buď do konce prvního jednání konaného u soudu prvního stupně jako soudu nalézacího (§ 118b odst. 1, věta druhá OSŘ) anebo do konce přípravného jednání, pokud bylo soudem nařízeno a provedeno (§ 118b odst. 1, věta první a § 114c odst. 5 OSŘ).

Vychází se přitom z předpokladu, že do uplynutí takto zákonem časově vymezených procesních fází, mají účastníci občanského soudního řízení sporného poté, co byli řádně poučeni, dostatečný prostor k uplatnění rozhodných skutečností právně významných pro věc samu a k označení důkazů. Dalším výchozím předpokladem je i to, že soud mohl získat co nejdříve potřebnou představu o rozhodné skutkové a důkazní stránce projednávaného sporu a spor rozhodnout (o přiměřenosti těchto zásadně časově vymezených procesních fází viz 6. kap.). Působení zásady koncentrace na zásadu jednotnosti občanského soudního řízení sporného je završeno tím, že k procesním úkonům účastníků, které se týkají rozhodných skutkových tvrzení právně významných pro věc samu a důkazů pro jejich prokázání a jež budou uplatněny až po uplynutí zákonem

⁹ WINTEROVÁ, Alena. d.c. v pozn. č. 2, 78 s., SVOBODA, Karel. d.c. v pozn. č. 8, 353 – 355 s.

časově vymezených procesních fází (tzv. nova), nebude již soudem při dalším projednávání a rozhodování o sporné věci zásadně přihlíženo.

Uplatnění zásady koncentrace občanského soudního řízení sporného může být založeno přímo zákonnou úpravou (zákonná koncentrace řízení), a to buď pro všechna občanská soudní řízení sporná (obecná - univerzální zákoná koncentrace řízení) anebo jen pro určitá vybraná občanská soudní řízení sporná (zvláštní zákoná koncentrace řízení).

Zákoná úprava však může ponechat uplatnění zásady koncentrace v občanském soudním řízení sporném na uvážení soudu (soudcovská koncentrace řízení).

Soudcovská koncentrace řízení může mít konkrétní podobu buď soudcovské koncentrace řízení kombinované se zákonnou koncentrací anebo podobu výlučné soudcovské koncentrace řízení (blíže o jednotlivých druzích koncentrace řízení viz 5. kap.).

Nabytím účinnosti zákona č. 113/1895 ř. z. se v civilní procesněprávní úpravě na českém území uplatňovala, a to až do nabytí účinnosti zákona č. 30/2000 Sb., zásada jednotnosti občanského soudního řízení sporného.

To znamenalo, že občanské soudní řízení sporné tvořilo jediný celek, ve kterém mohli účastníci řízení po celou jeho dobu uplatňovat rozhodné skutečnosti právně významné pro věc samu a důkazy k jejich prokázání. V tomto případě bylo na soudu, aby se znalostí projednávané sporné věci a jejich zvláštností a po poskytnutém poučení účastníků řízení rozhodl o tom, že např. již nepřipouští další navrhované skutečnosti či důkazy, neboť podle jeho úvahy představují zbytečné průtahy sporného řízení.

Česká civilní procesněprávní úprava zvolila novelou občanského soudního řízení sporného, provedenou zákonem č. 30/2000 Sb. kombinaci zákonné koncentrace řízení, i když určené jen pro některá zvlášť vybraná sporná řízení (zvláštní zákoná koncentrace řízení) se soudcovskou koncentrací řízení, kdy o ní na návrh jednoho z účastníků řízení mohl rozhodnout soud.

Následnou novelou občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb. provedenou zákonem č. 7/2009 Sb. ovládla platné občanské soudní řízení sporné vylučně zákonná koncentrace řízení. Ta již zahrnuje všechna sporná řízení bez zřetele na jejich povahu i hodnotu jejich předmětů (univerzální zákonná koncentrace řízení).

Tento stav platí v občanském sporném soudním řízení dosud a jako takový bude předmětem dalších výkladů.

2. 2. Předmět

Vymezení předmětu koncentrace občanského soudního řízení sporného patří v civilní procesněprávní teorii i v soudní praxi k jedné z obtížných otázek.

Jako východisko pro její řešení jsem v této práci zvolila ustanovení § 79 odst. 1, 2 OSŘ, a to s přihlédnutím k výkladu, který k jeho objasnění zaujala soudní praxe, konkrétně judikatura Nejvyššího soudu České republiky¹⁰

Z obsahu ustanovení § 79 odst. 1 věty druhé OSŘ vyplývá, že žaloba jako typický projev dispoziční zásady musí, kromě obecných náležitostí (§ 42 odst. 4 OSŘ), obsahovat i vyličení rozhodných skutečností a označení důkazů natolik, aby z nich bylo ve spojení se žalobním návrhem (petitem) patrné, o ochranu jakého soukromého práva (nároku) se žalobce podanou žalobou domáhá.

Dojde-li žaloba k soudu, je pro celý další procesní postup soudu zásadní, zda žaloba obsahuje rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro věc samu v takové míře, aby bylo možno po skutkové stránce dostatečně individualizovat uplatněné soukromé právo žalobce, které ve spojení se žalobním návrhem (petitem) tvoří předmět řízení (o předmětu řízení blíže v 3. kap.).¹¹ To

¹⁰ Viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 7. 2011, sp. zn. 32 Cdo 2036/2010, ze dne 1. 3. 2011, sp. zn. 32 Cdo 1507/2010, ze dne 27. 10. 2011, sp. zn. 32 Cdo 3387/2011, ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. 28 Cdo 1253/2009.

¹¹ Bylo by patrné možno říci, že žaloba musí obsahovat takové skutečnosti a důkazy, na základě kterých lze vydat platební rozkaz (§ 172 odst. 1 OSŘ), popř. event. vydat mezitímní rozsudek (§ 152 odst. 2 OSŘ).

umožňuje soudu, aby v řízení dále pokračoval, aniž by musel ve věci postupovat podle § 43 odst. 1 OSŘ a případně podanou žalobu odmítnout (§ 43 odst. 2 OSŘ). Lze také stručně říci, že podaná žaloba musí být soudem projednatelná. Podle konstantní soudní praxe rozhodujícími skutečnostmi se ve smyslu § 79 odst. 1 věty druhé OSŘ rozumí takové „údaje, které jsou zcela nutné k tomu, aby bylo jasné o čem a na jakém (roz. skutkovém) podkladě má soud ve věci rozhodovat.“¹²

Z toho dále plyne, že žalobce nemusí v žalobě, a tedy od samého počátku sporného řízení, uvádět všechny rozhodné skutečnosti a důkazy k jejich prokázání, které jsou právně významné pro rozhodnutí soudu ve věci samé, nebo-li které jsou právně významné¹³ pro výsledek sporu.

Lze to vyjádřit i tak, že žaloba nemusí od samého počátku občanského soudního řízení obsahovat všechny rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro rozhodnutí soudu ve věci samé nebo-li všechny skutečnosti a důkazy právně významných z hlediska hmotného práva. Všechny rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro rozhodnutí ve věci samé však žalobce musí – chce-li dosáhnout úspěchu ve sporu – uplatnit v průběhu dalšího občanského soudního řízení, a to zásadně v zákonem časově vymezených procesních fázích.

Zaujatý výklad přispívá k chápání pojetí předmětu koncentrace řízení nebo-li toho, na co se ve sporném řízení vlastně koncentrace vztahuje.

Na základě toho, co byl výše uvedeno, lze dojít k závěru, že předmět koncentrace řízení tvoří všechny rozhodné skutečnosti a důkazy k jejich provedení, které jsou právně významné pro rozhodnutí soudu ve věci samé (pro jeho meritorní rozhodnutí) nebo-li, které jsou právně významné z hlediska

Pokud jde o právní základ uplatněného nároku (jeho právní kvalifikaci), ten nemusí být v žalobě uváděn, neboť vyplývá z vylíčených skutečností (viz i rozhodnutí NS ze dne 23. 1. 2002, sp. zn. 25 Cdo 643/2000)

¹² Viz v pozn. č. 10.

¹³ SVOBODA, Karel. *Žaloba v civilním řízení.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s. 2010. 63 s. a násl.

hmotněprávního (tomuto závěru nasvědčuje i srovnání znění § 79 odst. 1 OSŘ a znění § 114b odst. 1 OSŘ „...aby se ve věci písemně vyjádřil...“, znění § 114c odst. 3 písm. b) OSŘ „...doplnil potřebná tvrzení o skutečnostech rozhodných pro věc...“, i znění § 118b odst. 1 OSŘ „...rozhodné skutečnosti o věci samé...“.

Na ostatní údaje se koncentrace řízení nevztahuje (to je důvod proč např. mohou účastníci kdykoliv během řízení namítat některé nedostatky podmínek řízení).

Všechny tyto rozhodné skutečnosti a důkazy k jejich prokázání, které jsou právně významné pro spornou věc samu, musí být účastníky řízení za účelem jeho urychlení zásadně uplatněny v určitých zákonem časově vymezených procesních fázích nebo-li dříve než nastanou účinky koncentrace řízení.

V opačném případě, tj. jsou-li všechny tyto rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro spornou věc samu uplatněny později, soud k nim již nepřihlédne. Nečinný účastník řízení tak riskuje neunesení břemene tvrzení či břemene důkazního a tím ztrátu sporu.

Takto chápané pojetí předmětu koncentrace řízení se distancuje od některých úvah, které doporučují, aby se zásada koncentrace řízení uplatňovala již od jeho samého počátku, tj. konkrétně u žalobce již podáním žaloby a u žalovaného již podáním odpovědi na žalobu.¹⁴

Názorné dokreslení zkoumané problematiky předmětu koncentrace občanského soudního řízení lze demonstrovat na případu, který uvádí soudní praxe: žalobce se domáhal žalobou náhrady škody, která mu byla způsobena tím, že žalovaný při svém počínání porušil povinnosti uloženou mu hygienickou směrnicí. Žalobce se v důsledku toho stal plně invalidním. Po doplnění žaloby (§ 43 odst. 1 OSŘ) se žalobce domáhal práva na odškodnění za ztrátu na výdělku v určité peněžité výši jako neuhrazenou část své mzdy. Jak patrně, skutkový děj byl žalobou dostatečně popsán, uplatněné právo bylo individualizováno, žaloba byla projednatelná. V žalobě však nebyly uvedeny všechny rozhodné skutečnosti

¹⁴ Shodně viz i SVOBODA, Karel. d.c. v pozn. č. 8, 355s.

a důkazy k jejich prokázání z hlediska hmotného práva, tj. skutečnosti a důkazy právně významné, aby soud mohl ve sporné věci samé rozhodnout (konkrétně od kdy trval pracovní poměr žalobce u žalovaného, jaké bylo jeho pracovní zařazení, k jakému datu a z jakého důvodu byl žalobce převeden na jinou práci, k jakému datu a jakým způsobem byl jeho pracovní poměr u žalovaného ukončen, jaká je výše přiznaného invalidního důchodu žalobce a jakého průměrného hrubého měsíčního výdělku žalobce dosahoval před vznikem škody). V tomto případě žalobci nic nebrání v tom, aby chybějící rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro spornou věc samu v zákonem časově stanovených procesních fázích v průběhu dalšího řízení doplnil.

Část české civilní procesněprávní teorie¹⁵ upozorňuje s poukazem na znění § 114c odst. 3, písm. d) OSŘ na možnost rozšíření předmětu koncentrace občanského soudního řízení sporného i o další procesní povinnosti uložené soudem účastníkům. Nehledě k tomu, platná česká civilní procesněprávní úprava zdůrazňuje význam těchto dalších procesních povinností pouze z hlediska dosažení účelu řízení, tady nikoliv z hlediska jejich významu pro výsledek sporné věci samotné (§ 114c odst. 3 písm. b) OSŘ, § 118b odst. 1 OSŘ). Lze mít za to, že takový pokus o rozšíření předmětu koncentrace řízení by se nejevil ani vhodným s ohledem na možné komplikace, které by s tím byl v soudní praxi spojeny.

Výše uvedený závěr o pojetí předmětu koncentrace občanského soudního řízení je v souladu s tou částí české civilní procesněprávní teorie¹⁶, která považuje za rozhodné skutečnosti ty, které tvoří konkretizaci úplné skutkové podstaty a týkají se sporné věci samé (proto např. nelze považovat za rozhodné skutečnosti ty, které odůvodňují návrh na vyslovení předběžné vykonatelnosti, skutečnosti vážící se pouze k příslušenství pohledávky.¹⁷

¹⁵ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010. 29 s.

¹⁶ HAMULÁKOVÁ, Klára. d.c. v pozn. č 15, 29 s.

¹⁷ WINTEROVÁ, Alena. *Koncentrace civilního soudního řízení*. Praha: AUC – Iuridica 4, 2004. 97 s.

2. 3. Účel

Z toho, co bylo uvedeno výše jak o podstatě koncentrace řízení, tak o jeho předmětu, lze jednoznačně vyvodit i účel, který je uplatňováním zásady koncentrace občanského soudního řízení sporného sledován.

Tento účel spočívá v tom soustředit (koncentrovat) co nejdříve všechny rozhodné skutečnosti a důkazy, které jsou právně významné pro zjištění skutkového stavu a tím pro rozhodnutí sporné věci. Za splněním povinnosti tvrzení (§ 101 odst. 1 písm. a) OSŘ) a povinnosti důkazní (§ 101 odst. 1 písm. b) OSŘ) v určitých zákonem vymezených procesních fázích je třeba spatřovat snahu čelit v prvé řadě různým formám nečinnosti a pasivity účastníků sporného řízení (jejich liknavosti, vytváření různých druhů obstrukcí či do konce zneužívání řízení) při objasňování často složitých skutkových a důkazních stavů a tak projednávání a rozhodování sporných řízení zbytečně protahovat a zpomalovat.

Účel civilní procesní zásady konstrukce koncentrace řízení vychází z již dříve vzpomenuté myšlenky, že urychlené projednání a rozhodování sporných věcí mezi účastníky občanského soudního řízení sporného zůstává i v moderní společnosti neoddělitelnou součástí spravedlivého procesu jako celku.^{18, 19}

Tento závěr je potvrzován jak dlouholetými zkušenostmi české soudní praxe, tak i poznatky zahraničních soudů,²⁰ a nikoliv v poslední řadě, i praxí mezinárodních soudních institucí (zejména Evropského soudu pro lidská práva).²¹

¹⁸ Viz již citovanou v pozn. č. 1 starou anglosaskou zásadu zakotvenou ve Velké listině svobod z r. 1215, jejíž autorství je připisováno W. Gladstonovi a podle které „Justice delayed is justice denied“.

¹⁹ Viz MACUR, Josef. K problematice urychlování civilního soudního řízení. *Právní rozhledy*. 2002, roč. 10, č. 3. 128 s. a násl.

²⁰ Viz MACUR, Josef. d.c. v pozn. č. 19, 128 s. a násl.

²¹ Viz např. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, týkající se čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod ve znění příslušných protokolů (nyní čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie) uváděnou např. v práci ČAPEK, Jan. *Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva: přehled judikatury a nejzávažnějších případů: vzory podání*. Praha: Linde, 1995, 642

Sledovaný účel zásady koncentrace občanského soudního řízení sporného by však nebylo správné, jak se někdy děje, zužovat pouze na samotné urychlené projednání sporné věci a vydání rozhodnutí. Účel zásady koncentrace občanského soudního řízení spočívá zároveň v pobídce adresované jeho účastníkům, aby k řízení přistupovali aktivně a aby v zákonem časově vymezených procesních fázích přispívali pod hrozbou nepříznivého procesněprávního následku k objasnění skutkového a důkazního stavu. Jen tak může soud co nejdříve a zároveň co nejúplněji zjistit skutkový stav sporné věci a tak si vytvořit spolehlivý podklad pro její právní kvalifikaci a vydání věcně správného rozhodnutí. Je třeba zdůraznit, že jsou to v první řadě sami účastníci občanského soudního řízení sporného, na kterých spočívá hlavní tíha objasnění skutkového stavu sporné věci. Jsou to oni, kdo také v první řadě musí svým aktivním přístupem ke splnění procesní povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní přesvědčit soud o opodstatněnosti svého nároku uplatněného v žalobě.²² Je to přirozené, neboť sami účastníci řízení o projednávaných a často složitých sporných otázkách nejvíce vědí, takže mohou také nejúčinněji přispět ke zjištění skutečného skutkového stavu a tím spolehlivého základu pro vydání věcně správného rozhodnutí a zajištění spravedlivého procesu.

Pro úplnost je třeba se v této souvislosti zmínit rovněž o tom, že soud podle § 120 odst. 3 OSŘ může v občanském soudním řízení sporném provést i jiné důkazy, než které navrhli sami jeho účastníci.

Tento závěr však platí jen za předpokladu, že se to ukáže potřebné ke zjištění skutkového stavu sporné věci a dále, což je třeba zvlášť zdůraznit, vyplývá-li to z obsahu spisu. Tím však nesmí být nepřiměřeně oslabena výše vzpomenutá myšlenka, která prostupuje občanské sporné řízení jako odraz soukromoprávní sféry (viz čl. 2 odst. 2, 3 Listiny základních práv a svobod), tj. že hlavní tíhu procesněprávní odpovědnosti za co nejúplnější zjištění rozhodného skutkového a důkazního stavu a tím za výsledek sporu (§ 120 odst. 1 OSŘ) musí

s., které se týkají požadavku, aby všechny právní záležitosti byly soudy projednávány a rozhodovány vždy „v přiměřené lhůtě“

²² Viz WINTEROVÁ, Alena. *O nové pojetí civilním procesu, Soubor statí*. Praha: AUC – Juridica 4, 2004, 1 s. a násl.

nést sami účastníci řízení (viz maximu „vigilantibus iuris“). Z toho vyplývá, že toto oprávnění poskytnuté § 120 odst. 3 OSŘ soudu by jim mělo být využíváno jen výjimečně. Část literatury²³ k tomu přiléhavě uvádí, že by se to prakticky mělo stát pouze tam, kde byl rozhodný skutkový stav ve sporu již v základních skutkových a důkazních rysech objasněn samotnými účastníky řízení. Jde zkrátka o to, aby soud svým procesním postupem podle § 120 odst. 3 OSŘ nenahrazoval nečinnost a pasivitu samotných účastníků řízení a tím ve svých důsledcích zásadu projednací zásadou vyšetřovací.

Naplnění zkoumaného účelu občanského soudního řízení sporného (§ 6 OSŘ), tj. dosáhnout za pomoci uplatnění zásady koncentrace řízení urychlené projednání a rozhodnutí sporné věci, však vyžaduje naplnění dvou základních procesněprávních záruk:

Za prvé, aby byli účastníci občanského soudního řízení sporného vždy soudem řádně a včas poučeni²⁴ jak o své procesní povinnosti uvést rozhodné skutečnosti (§ 101 odst. 1 písm. a) OSŘ), tak o své procesní povinnosti označit důkazy k jejich prokázání (§ 101 odst. 1 písm. b) OSŘ, § 120 odst. 1 věta první OSŘ) neboli, aby si byli těchto svých procesních povinností včetně rizika vzniku nepříznivého procesněprávního následku pro případ jejich nesplnění dobře vědomi a tak měli zabezpečenu možnost participovat se aktivně svým chováním (návrhy, námitkami) na občanském soudním řízení.

Za druhé, aby jim byl zároveň poskytnut dostatečně potřebný časový prostor v průběhu občanského soudního řízení sporného pro uplatnění jak své procesní povinnosti uvést rozhodné skutečnosti, tak procesní povinnosti označit důkazy k jejich prokázání.

Jestliže i poté účastníci občanského soudního řízení sporného svou procesní povinnost tvrzení a povinnost důkazní nesplní v zákonem časově vymezených

²³ WINTEROVÁ, Alena. *Nové pohledy na civilní proces (Soukromé spory projednávat nebo vyšetřovat?) Přípravné jednání v civilním soudním řízení*. Praha: AUC – Iuridica 4, 2004. 31 s.

²⁴ Co je třeba rozumět pod pojmem poučení, viz bližší výklady v 6. kap.

procesních fázích, je odůvodněné, aby zásadně snášeli riziko nepříznivého procesněprávního následku, tj. ztrátu sporu.

3. Vztah vybraných zásad ovládajících občanské soudní řízení a zásady koncentrace

3. 1. Zásada dispoziční a zásada koncentrace řízení

Z podstaty jednotlivých druhů hmotných soukromoprávních vztahů (§ 7 odst. 1 OSŘ) a s ní spojené právní rovností jejich subjektů a zásadní autonomií projevu jejich vůle, vyplývá, že občanské soudní řízení sporné je vedle rovného postavení jejich účastníků (§ 18 OSŘ) zároveň ovládáno dispoziční zásadou (čl. 36 Listiny základních práv a svobod, § 3 OSŘ, § 4 OZ).

Podstata dispoziční zásada uplatňující se v občanském soudním řízení sporném jako projev autonomie vůle účastníků sporu jako subjektů soukromoprávních vztahů při ochraně jejich soukromých práv spočívá v tom, že jsou to sami účastníci řízení, kdo jednak s řízením jako takovým nakládají, jednak kdo určují předmět řízení. Soud v občanském soudním řízení sporném není tedy veden zásadou oficiality.

Dispoziční zásada se v občanském soudním řízení sporném projevuje různými dispozičními procesními úkony jeho účastníků.

Základním dispozičním úkonem účastníků občanského soudního řízení sporného, kterým je toto řízení zahájeno, je podání žaloby žalobcem jako jedním z účastníků řízení proti žalovanému jako druhému účastníkovi tohoto řízení.

Oba účastníci v zahájeném občanském soudním řízení sporném vystupují proti sobě jako procesní strany s protichůdnými (kontradiktorními) zájmy.

Podáním žaloby, která došla na soud, určuje žalobce své procesní postavení jako žalující strana, zatímco vůči tomu, komu byla tato žaloba podána, je jí povolán do role strany žalované (nelze samozřejmě vyloučit, že na straně žalobce i žalovaného, popř. na obou stranách bude vystupovat účastníků více).

Obě strany občanského soudního řízení sporného se tak podáním žaloby na soud stávají jeho účastníky, kteří jsou vůči sobě navzájem spojeni vzniklým civilním procesněprávním vztahem (§ 90 definice první OSŘ).

Vymezení účastníků občanského soudního řízení sporného je vymezením ryze procesní povahy, nebo-li je takové, které může, ale nemusí mít nic společného s postavením těchto účastníků jako subjektů soukromoprávního vztahu s jejich soukromými právy.

Jaký je vzájemný vztah této dispoziční zásady a koncentrační zásady, resp. jak se v občanském soudním řízení sporném obě tyto zásady projevují?

Pokud jde o dispoziční zásadu, která spočívá v dispozici s občanským soudním řízením sporným jako takovým, lze mít za to, že zásada koncentrace řízení na tento druh dispoziční zásady vliv nemá. Proto také např. po celou dobu probíhajícího občanského soudního řízení sporného zásada koncentrace nebrání v tom, aby žalobce vzal žalobu kdykoliv zpět a tak umožnil zastavení řízení (§ 96 odst. 2 OSŘ).

U dispozice účastníků občanského soudního řízení sporného s předmětem řízení je to již podstatně složitější.

Objasnění této otázky však nejprve předpokládá vymezení, co je třeba předmětem řízení rozumět.

Pokud jde o dispozici účastníků občanského soudního řízení sporného s předmětem řízení, jde o otázku, která nebyla a není dosud v civilní procesněprávní teorii řešena zcela jednotně.

Podle jednoho z názorů na tuto otázku²⁵ předmět občanského soudního řízení sporného tvoří pouze žalobní návrh – petit (hovoří se též o tzv. jednočlenné teorii předmětu občanského soudního řízení sporného).

²⁵ Jde o tzv. jednočlennou teorii předmětu sporu, která považuje již uvedení žalobního nároku vyjádřeného v žalobním nároku – petitu za dostatečné vymezení předmětu sporu. V její prospěch

S takto vymezeným předmětem občanského soudního řízení sporného nelze souhlasit.

Závažný a nejčastěji uváděný nedostatek pojetí tzv. jednočlenné teorie předmětu občanského soudního řízení sporného, vystoupí do popředí při zkoumání žalob na plnění. Požaduje-li totiž žalobce ve své žalobě např. pouhé zaplacení deseti tisíc Kč, je pro individualizaci skutku v žalobě ve smyslu § 79 odst. 1 věta druhá OSŘ rozhodné, představuje-li tato částka buď doplatek kupní ceny (např. za prodaný automobil) anebo jde o náhradu škody, která byla žalobci automobilem způsobena; v obou případech je totiž takto učiněný žalobní návrh – petit znějící na deset tisíc Kč bez dalšího stejný.²⁶

Naproti tomu převažující část civilní procesněprávní teorie i praxe obecných soudů má za to, že při vymezení předmětu občanského soudního řízení sporného je nutné klást důraz nejen na to, čeho se žalobce svou žalobou domáhá (viz žalobní návrh – jeho žalobní petit), nýbrž zároveň na to, aby k žalobě byly připojeny základní rozhodné skutečnosti a důkazy, ze kterých lze dovodit žalobcův nárok, který je vyjádřen v žalobním návrhu – petitu. Brněnský procesualista Macur J.²⁷ hovoří v této souvislosti o dvoučlenné teorii předmětu občanského soudního řízení sporného.²⁸

Shoda názorů je chápána v tom, že není potřebné uvádět v žalobě i její právní důvod, neboť ten spočívá z již zdůvodněných zákonem rozhodných skutečností a důkazů.

Lze proto uzavřít, že předmět občanského soudního řízení sporného není vymezen jen samotným žalobním nárokem uvedeným v žalobním návrhu (petitu),

se argumentuje tím, že předchází problémům jinak spojené s posuzováním rozsahu relevantního skutkového obsahu, čemuž se podle této teorie nevyhne, tzv. dvojčlenná teorie předmětu sporu (viz výklad dále)

²⁶ WINTEROVÁ, Alena. d.c. v pozn. č. 2, 198 s.

²⁷ MACUR, Josef. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova Univerzita, 2002. 33 s.

²⁸ Tzv. dvojčlenná teorie předmětu řízení zároveň nevyžaduje, aby žalobce uváděl právní kvalifikaci svého návrhu s odkazem na zásadu “Iura novit curia”.

nýbrž i jeho základním skutkovým odůvodněním, tj. vyličením takového skutkového děje, který požadovaný žalobní nárok individualizuje.

Tento závěr je v souladu s konstantní judikaturou obecných soudů, která při výkladu § 79 odst. 1 věty druhé OSŘ dovozuje, že rozhodnými skutečnostmi, které musí žaloba obsahovat se rozumí „ty údaje, které jsou nutné k tomu, aby bylo jasné o čem a na jakém skutkovém podkladě má soud rozhodnout“.²⁹ Z toho plyne, že neuvede-li žalobce v žalobě všechna potřebná skutková tvrzení a důkazy, které jsou právně významné pro rozhodnutí soudu ve sporné věci jako takové popř. nebo-li právně významné z hlediska hmotněprávního, nejde ještě o vadu žaloby, která by bránila jejímu věcnému pokračování v řízení (§ 43 odst. 2 OSŘ).

Pravidlem by však mělo být, aby žalobce již v samotné žalobě uváděl všechna rozhodná skutková tvrzení a všechny důkazy k jejich prokázání právně významné pro věc samu. Totéž však platí i o odpovědi žalovaného, kterou se vyjadřuje k žalobě.

Naproti tomu všechny rozhodné skutečnosti právně významné pro rozhodnutí soudu ve sporné věci samé stejně tak jako důkazů k jejich prokázání, musí žalobce, má-li mít úspěch ve věci samé, v průběhu dalšího řízení uvést, avšak zásadně v zákonem časově vymezených procesních fázích (projev zásady koncentrace řízení).

Jestliže se tak ani po poučení soudu, které předcházelo koncentraci řízení, nestane, nečinný účastník riskuje ztrátu sporu. Soud totiž k později uplatněným rozhodným skutečnostem a důkazům právně významným pro věc samu již nepřihlíží. To znamená, že soud s ohledem na platně stanovenou procesněprávní úpravu koncentrace řízení vychází z toho, že později vznesené rozhodné skutečnosti a důkazy pro věc samu nebyly v průběhu řízení vůbec uplatněny.

Z jednotlivých otázek, které souvisejí se vztahem dispozice s předmětem občanského soudního řízení sporného a zásadou jeho koncentrace se platná civilní procesněprávní úprava v § 118b odst. 2 OSŘ zmiňuje o těchto:

²⁹ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 6. 2005, sp. zn. 32 Odo 229/2005, ze kterého lze dovodit, že podle § 79 odst. 1 předpoklad pro projednatelnost žaloby je i vyličení základních rozhodujících skutečností.

Změna žaloby

Dispoziční úkon, kterým dochází k tomu, že se původní předmět občanského sporného soudního řízení mění, je změna žaloby (§ 95 OSŘ).

Nelze vyloučit, že v průběhu občanského soudního řízení sporného bude žalobce měnit celý žalobní návrh (petit) nebo skutková tvrzení spolu s právním odůvodněním žaloby, popř. výjimečně pouze skutková tvrzení.³⁰

Je třeba předeslat, že tuto změnu lze provést pouze ve sporném řízení před soudem I. stupně, nikoliv v odvolacím řízení.

Přesto, že z ustanovení § 95 odst. 1 OSŘ vyplývá, že žalobce může měnit žalobu pouze se souhlasem soudu, z nálezu Ústavního soudu ČR³¹ nicméně vyplývá, že soud takovou změnu žaloby musí připustit vždy, nemohl-li žalobce v době podání žaloby předpokládat, že může žádat více, popř. něco jiného (o všech možnostech žádat změnu žaloby je soud povinen žalobce poučit). Změnu žaloby soud podle § 95 odst. 2 OSŘ soud nepřipustí pouze tehdy, pokud by výsledky dosavadního řízení nemohly být dostatečným podkladem pro řízení o změněné žalobě, popř. pokud by navrhovaná změna žaloby byla s ohledem na dosavadní sporné řízení nevhodná.³² V takovém případě soud po právní moci svého zamítavého rozhodnutí o změně žaloby pokračuje v řízení o původní žalobě. Pokud by žalobce přesto trval nadále na změně žaloby a chtěl mít procesní úspěch, nezbylo by mu než vzít žalobu zpět a podat žalobu novou.

Pokud jde o vzájemný vztah dispoziční zásady a zásady koncentrace řízení v případě změny žaloby, ten je v platné civilní procesněprávní úpravě speciálně výslovně zmíněn v ustanovení § 118b odst. 2 OSŘ.

Došlo-li ke koncentraci řízení podle § 118b odst. 1 OSŘ, již skončením přípravného jednání nebo skončením prvního jednání ve věci, resp. skončením dodatečně poskytnuté lhůty, je třeba mít za to, že účinky koncentrace řízení

³⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 12. 2011, sp. zn. 26 Cdo 341/2011.

³¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 3. 12. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1253/2008.

³² Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21. 6. 2000, sp. zn. I. ÚS 179/2000.

působí i poté, co byla soudem změna žaloby připuštěna, nebo-li, že účinky koncentrace řízení trvají dále i ve vztahu ke změně žalobě. Proto žalobce zásadně nemůže s úspěchem uvádět nové rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro věc samu s poukazem na změnu žaloby. Změnil-li proto žalobce svou žalobu v časově zákonem vymezených procesních fázích a neuvedl do té doby všechny rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro spornou věc samu, vystavuje se riziku vzniku nepříznivého procesněprávního následku spojeného s účinky nastalé koncentrace (to by přirozeně neplatilo v těch případech, kde by se jednalo o výjimky z účinků koncentrace řízení - § 118b odst. 1 OSŘ).

Z toho jasně vyplývá, že trvání účinků zásady koncentrace řízení omezuje při změně žaloby dispozici žalobce s předmětem řízení. Pokud by proto měl žalobce v úmyslu změnit žalobu, nemůže s úspěchem tuto změnu již po uplynutí zákonem časově vymezených procesních fázích opírat o nové rozhodné skutečnosti a nově navrhované důkazy právně významné pro věc samu. Za tohoto stavu by proto žalobci nezbývalo než vzít žalobu zpět a podat žalobu novou, popř. podat další žalobu.

V této souvislosti část komentářové literatury³³ upozorňuje na to, že při současném systému koncentrace řízení má proto změna žaloby své opodstatnění jen tehdy, umožní-li již mezitím uplatněné dosavadní rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro věc samu unést žalobci břemeno tvrzení a břemeno důkazní i ohledně změně žaloby. Těžko lze říci, bylo-li skutečným úmyslem zákonodárce takovýmto způsobem omezovat účastníka řízení v jeho dispozici s předmětem řízení anebo jde-li pouze o nepředpokládaný účinek uplatnění zásady koncentrace řízení.

Vzájemná žaloba a námitka započtení

Dispoziční úkon, kterým lze původní předmět řízení občanského sporného soudního řízení rozšířit, je i podání vzájemné žaloby anebo vznesení námítky započtení (kompenzace) jako obrany proti žalobě (§ 97, § 98 OSŘ).

³³ DRÁPAL, Ljubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. *Občanský soudní řád I. §1 až 200za: komentář*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2009. 846 s.

Vzájemnou žalobou (§ 97 OSŘ) uplatňuje žalovaný naopak své právo proti žalobci. V takovém případě je nezbytné, aby právo (pohledávka) žalovaného uplatněná vzájemnou žalobou převyšovala právo (pohledávku) žalobce vyjádřenou v žalobním nároku (petitu).

Z ustanovení § 97 odst. 3 OSŘ dále vyplývá, že vzájemná žaloba musí jak po obsahové, tak po formální stránce přiměřeně splňovat všechny procesněprávní požadavky kladené na každou jinou žalobu. To mj. znamená, že uplatní-li žalovaný vůči žalobci svou pohledávku vzájemnou žalobou, platí i pro vzájemnou žalobu stejná pravidla koncentrace řízení jako u každé jiné žaloby.

S tímto názorem je třeba vyslovit souhlas s dodatkem, že v takovém případě jde u vzájemné žaloby o samostatný předmět řízení, o kterém i soud musí rozhodnout samostatným výrokem rozsudku.

V případě, že by žalovaný uplatňoval v řízení vůči žalobci pohledávku ve stejné nebo dokonce v nižší výši, jednalo by se na straně žalovaného o vznesení námitky započtení (§ 98 OSŘ).

Komentářová literatura³⁴ upozorňuje na to, že v takovém případě mohou nastat dva možné způsoby započtení.

Prvním z nich je započtení realizované až před soudem ve formě učinění hmotněprávního úkonu (§ 41 odst. 3 OSŘ). Opírá-li se takto vznesená námitka započtení o nově nastalou rozhodnou skutečnost, která je kryta výjimkou ze zásady koncentrace řízení (§ 118b odst. 1 OSŘ), není žádného důvodu, proč by k této námitce nemohl soud přihlídnout i po nastalých účincích koncentrace řízení.

Druhý způsob přichází v úvahu v situaci, kdy účastníci občanského soudního řízení sporného provedou započtení mimo soudní řízení s tím, že žalovaný námitku započtení uplatní později v řízení. Je pak v jeho vlastním zájmu, aby tuto relevantní hmotněprávní skutečnost uplatnil ještě před tím, než uplyne pro její uplatnění časově vymezená procesní fáze, nebo-li ještě než

³⁴ DRÁPAL, Ljubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. d. c. pozn. č. 33, 848 s.

nastanou účinky koncentrace řízení. Neučiní-li tak, soud k námitce započtení vznesené až po nastalých účincích koncentrace řízení nepřihlédne.

Vznesení námítka promlčení

O vznesení námítka promlčení a zásadě koncentrace je podáván zvláštní výklad v 7. kap. v souvislosti s analýzou odvolacího řízení.

Zpětvzetí žaloby

Za dispoziční úkon, který má vliv na zúžení původního předmětu občanského soudního řízení sporného, je třeba považovat i částečné zpětvzetí žaloby.

Částečné zpětvzetí žaloby je dispoziční úkon, který má vliv nejen na zúžení předmětu občanského soudního řízení sporného, nýbrž zároveň na občanské soudní řízení sporné jako celek. Proto se lze v souladu s tím, co bylo uvedeno již výše domnívat, že koncentrační zásada a její účinky na takovouto dispozici s občanským soudním řízením sporným jako takový vliv nemají.

3. 2. Zásada projednací a zásada koncentrace řízení

Druhou z hlavních specifických zásad, která vedle zásady dispoziční dominuje v občanském soudním řízení sporném, je zásada projednací.

Podstata této zásady spočívá v občanském soudním řízení sporném v tom, že soudy jsou při projednání a rozhodování sporných věcí zásadně odkázány na to, co jim při domáhání se autoritativní ochrany svých soukromých práv uvede po skutkové i důkazní stránce v první řadě žalobce, a dále na to, co proti této žalobě ze stejného hlediska uplatní ve své žalobní odpovědi jako procesní obraně žalovaný.

Žalobce má k dosažení účelu občanského soudního řízení sporného (§ 6 OSŘ) uloženou v § 120 odst. 1 OSŘ procesní povinnost uvést v žalobě, popř.

v dalším průběhu řízení ve svém procesním zájmu všechna rozhodná skutková tvrzení právně významná pro věc samu (povinnost tvrzení) a tato rozhodná skutková tvrzení doložit důkazy k jejich prokázání (povinnost důkazní).

Rovněž žalovaný ve svém procesním zájmu musí ve své obraně proti žalobě uvést všechna rozhodná skutková tvrzení (povinnost tvrzení) a všechny důkazy (důkazní povinnost)³⁵, které naopak on považuje ve sporné věci za právně významné.

Domáhá-li se proto žalobce podanou žalobou autoritativní ochrany svého soukromého práva, je povinen uvést v žalobě i v dalším průběhu řízení všechny skutečnosti rozhodné pro věc samu a označit důkazy k jejich prokázání v časově zákonem stanovených procesních fázích. Neučiní-li tak, soud nemá možnost získat o všech rozhodných skutečnostech a důkazech právně významných pro věc samu potřebnou vědomost a žalobce se vystavuje riziku ztráty sporu tím, že neunes ve sporu břemeno tvrzení a břemeno důkazní (onus probandi).

Naopak pokud se žalobci podaří v žalobě i průběhu řízení uplatnit všechna rozhodná tvrzení a doložit důkazy v zákonem časově vymezených procesních fázích unesl ve sporném řízení s úspěchem břemeno tvrzení a břemeno důkazní a spor vyhraje.

Totéž platí i o procesní obraně žalovaného.

Z toho, co bylo uvedeno, je patrné, že zásada koncentrace řízení ovlivňuje uplatnění projednací zásady v tom, že účastníci řízení musí za účelem urychlení řízení a vydání rozhodnutí realizovat výše uvedené procesní povinnosti (povinnost tvrzení a povinnost důkazní), tj. uvést všechna rozhodná tvrzení právně významná pro spornou věc samu a označit důkazy k jejich prokázání zásadně v zákonem časově vymezených procesních fázích. Ten z účastníků občanského soudního

³⁵ Soud takové uplatněné návrhy účastníků řízení na důkazní prostředky posoudí a rozhodne, které z nich provede (§ 120 odst. 1 OSŘ) a které neprovede. Neprovede ty z nich, které podle úvahy soudu nejsou způsobilé přispět ke zjištění skutečného skutkového stavu sporu jako základu pro jeho subsumpci pod určitou právní normu (pro právní kvalifikaci zjištěného skutkového stavu) a pro výklad sporu.

řízení sporného, který tyto své procesní povinnosti v zákonem časově vymezených procesních fázích nesplní, neunesl břemeno tvrzení a břemeno důkazní a hrozí mu ztráta sporu. Pokud by je účastník uplatnil později, tj. po uplynutí zákonem časově vymezených procesních fází, soud k nim, nepůjde-li o zákonem stanovené výjimky, již nebude přihlížet. To znamená, že se k nim bude chovat tak, jako by nebyly v řízení vůbec uplatněny.

I v této souvislosti je třeba uvést, že ve sporných řízeních je soud oprávněn provést sám i jiné důkazy než ty, které mu navrhli sami účastníci (§ 120 odst. 3 OSŘ). Tento případ by však měl být ve sporných řízeních výjimečný v tom smyslu, že buď se tyto jiné důkazy ukazují být v projednávaném sporu potřebnými ke zjištění skutkového stavu anebo, což je zvláště důležité, že tyto důkazy vyplývají z dosavadního obsahu spisu (mohlo by přitom jít nejen o uplatněná rozhodná skutková tvrzení právně významná ve sporu samém a označené důkazy, nýbrž např. i o listiny, které již byly soudu účastníky řízení předloženy).

Protože v těch sporných řízeních, kde jsou provedeny soudem jiné důkazy, než které byly navrženy samotnými jeho účastníky, dochází k nespornému ovlivnění zásady projednací a proto by měl soud postupovat zvláště obezřetně. Měl by dbát o to, aby tímto svým procesním postupem podle § 120 odst. 3 OSŘ nevykročil z podkladů, které jsou již obsaženy ve spise a v dosavadním řízení a tak svou vlastní iniciativou nenahrazoval činnost samotných účastníků řízení nebo-li aby nepřeměnil jednu z dominantních zásad občanského soudního řízení, tj. zásadu projednací v zásadu vyšetřovací (vyhledávací).³⁶ Proto je třeba i v takových případech trvat na tom, aby byl skutkový stav sporné věci již předtím určen alespoň v podstatných rysech samotnými účastníky sporného řízení.

³⁶ Toto na první pohled patrné spojení zásady projednací se zásadou dispoziční vedlo v části teorie procesního práva k závěru, že v občanském soudním řízení vlastně dochází ke ztotožnění těchto zásad. Tento závěr však není odůvodněn, neboť každá z těchto zkoumaných zásad občanského soudního řízení sporného je jak po obsahové, tak i po funkční stránce odlišná (viz blíže d. c. v pozn. č. 2, 75 s.)

Obdobné platí i o výzvě soudu adresované v průběhu řízení účastníkům řízení, aby uvedli dosud nenavržené důkazy potřebné k prokázání všech jejich sporných tvrzení (§ 118a odst. 3 OSŘ). Soud by při tomto procesním postupu měl zároveň dbát o to, aby neporušil zásadu rovného postavení účastníků řízení (§ 18 odst. 1 OSŘ).

Závěrem lze stručně shrnout vztah zásady projednací a zásady koncentrace řízení takto:

Odůvodněné snahy o urychlení občanského soudního řízení sporného zřetelně se prosazující nejen u nás, nýbrž i v zahraničí, vedou k tomu, že procesněprávní úpravy ukládají účastníkům sporného řízení, aby za účelem motivace procesní aktivity a pod hrozbou postihu procesněprávní odpovědnosti uplatňovali co nejdříve všechna svá rozhodná skutková tvrzení a důkazy právně významné pro věc samu v určitých zákonem časově vymezených procesních fázích a soud tak získal co nejdříve potřebnou představu o sporné věci a tak o ní mohl zpravidla rozhodnout v již jediném jednání.

Tyto procesní fáze stanovené zákonem pro uplatnění rozhodných skutkových tvrzení a důkazů právně významných jsou v platné české procesněprávní úpravě sporného řízení různé, tj. buď ukončením prvního jednání anebo ukončením přípravného jednání, pokud bylo nařízeno a provedeno (k přiměřenosti těchto zákonem stanovených procesních fází pro naplňování zásady projednací – viz 6. kap.). K později uplatněným rozhodným skutkovým tvrzením a důkazům právně významným pro věc samu, soud kromě výjimek stanovených rovněž zákonem již nepřihlédne, tj. chová se tak jako by nebyly vůbec uplatněny. Účastníci tak riskují, že ve sporu neunesou břemeno tvrzení a břemeno důkazní spojené s rizikem ztráty sporu.

3. 3. Zásada volného hodnocení důkazů a zásada koncentrace řízení

Důkazy, které byly žalobcem navrženy k prokázání rozhodných skutkových tvrzení právně významných pro věc samu, o kterých je soud výlučně

oprávněn rozhodnout, zda budou provedeny (§ 120 odst. 1 OSŘ) či nikoliv, musí soud ještě dříve, než meritorně rozhodne, zhodnotit z hlediska jejich důvěryhodnosti (§ 132 OSŘ).³⁷

Rozhodná skutková tvrzení, která považuje soud s ohledem na předložené důkazy ve věci samé za důvěryhodná, vytváří pro soud základ pro právní kvalifikaci sporné věci a pro konečné rozhodnutí o ní.

V českém občanském soudním řízení sporném se, stejně jako i v jiných moderních vyspělých civilních procesněprávních řádech uplatňuje, zásada volného hodnocení důkazů.^{38, 39, 40}

Podstata této zásady spočívá v tom, že procesněprávní úprava nestanoví pro soud žádná omezující pravidla, jak má jednotlivé důkazy a zároveň všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti hodnotit, tj. jakou důkazní váhu, sílu a hodnotu, jim má přisuzovat (jde tedy o přímý opak zásady legální teorie důkazní, která již předem mechanicky v procesním právu feudálního období stanovila, jakou důkazní váhu a sílu každý jednotlivý důkazní prostředek má).

³⁷ Viz náleží Ústavního soudu ČR ze dne 8. 1. 1997, sp. zn. II. ÚS 127/1996), podle kterého z ústavního principu nezávislosti soudů dle čl. 82 Ústavy vyplývá i zásada volného hodnocení důkazů, která je *expressis verbis* vyjádřena v § 132 OSŘ a odůvodňuje postup soudu předvídaný v § 120 odst. 1 věta druhá OSŘ. Proto obecný soud je povinen (současně také oprávněn) zvažovat v každé fázi řízení, které důkazy je třeba provést, zda a nakolik je potřebné dosavadní stav dokazování doplnit a posuzovat důvodnost návrhů stran na doplnění dokazování. Provedené důkazy soud hodnotí podle své úvahy, a to jak jednotlivě, tak i v jejich vzájemné souvislosti. Jestliže je soud povinen podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a § 18 OSŘ dbát na rovné postavení účastníků, pak z toho vyplývá povinnost zajistit jim stejné, tj. rovnocenné možnosti k uplatnění jejich práv, ale neznamená to povinnost soudu vyhovět všem důkazním návrhům účastníka. Rozhodnutí o rozsahu dokazování spadá do výlučné kompetence obecného soudu.” Jen tedy soudu přísluší rozhodnout, který z navrhovaných důkazů provede a který nikoliv (§ 120 odst. 1, 2 OSŘ). V případě, že soud návrhu na provedení důkazu nevyhoví, je ovšem jeho povinností a tvoří to součást spravedlivého procesu, aby své odmítavé rozhodnutí řádně odůvodnil.

³⁸ MACUR, Josef. K základním otázkám nauky o důkazním břemenu v civilním soudním řízení. *Právník*, 1995. 642 – 658 s.

³⁹ FIALA, Josef. Pojem důkazu ve smyslu procesním. In *Stát a právo 13. Problémy dokazování*. Praha: Academia, 1967, 7 – 41 s.

⁴⁰ ŠTAJGR, František. Důkaz cizího práva. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 1964, 97 s.

Soud při hodnocení důkazů postupuje podle svého vnitřního přesvědčení a podle svých životních zkušeností za použití zásad logického myšlení, příp. je-li to podle povahy sporné věci nutné i za použití odborných poznatků. Na základě toho učiní soud závěr o zjištěném rozhodném skutkovém stavu projednávaného sporu neboli o tom, co se mezi účastníky řízení ve sporné věci skutečně (fakticky) událo. Následně takto zjištěný rozhodný skutkový stav soud podřadí (subsumuje) pod odpovídající právní normu (provede právní kvalifikaci sporné věci) a vydá ve věci samé rozhodnutí.

To, co bylo uvedeno, má svůj legislativní základ v již cit. ustanovení § 132 OSŘ. Podle něj soud hodnotí důkazy podle vlastní úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti, přičemž zároveň přihlíží ke všemu, co vyšlo v řízení najevo včetně toho, co uvedli sami účastníci (není tedy vyloučeno, že soud může vzít za skutková zjištění i shodná tvrzení účastníků řízení - § 120 odst. 4 OSŘ).

S touto zásadou stanovenou v § 132 OSŘ je v souladu i úprava, podle které mohou účastníci řízení navrhopvat všechny takové důkazní prostředky (§ 125 OSŘ), které mohou sloužit ke zjištění skutkového stavu a tím k tomu, že ve sporné věci bude soudem vydáno věcně správně rozhodnutí.⁴¹

Podle stejné zásady volného hodnocení důkazů postupuje soud i u rozhodných skutečností právně významných pro věc samu, které byly u soudu uplatněny oběma účastníky občanského soudního sporného řízení při splnění jejich důkazní povinnosti v zákonem časově vymezených procesních fázích, resp. v soudem prodloužených lhůtách. Nestane-li se tak a některý z účastníků řízení, ač byl řádně poučen, zákonem časově vymezených procesních fázích svou důkazní povinnost nesplnil, musí počítat, až na rovněž zákonem stanovené výjimky, s tím,

⁴¹ Jako zcela jasný projev dříve se uplatňující zásady legální důkazní teorie lze se v platné občanské procesněprávní úpravě zmínit o důkazní váze veřejné listiny. Podle § 134 OSŘ „listiny vydané soudy České republiky nebo jinými státními orgány v mezích jejich pravomoci, jakož i listiny, které jsou zvláštními předpisy prohlášené za veřejné, potvrzují, že jde o nařízení nebo prohlášení orgánu, který listinu vydal a není-li dokázán opak, pravdivost toho, co je v nich osvědčeno či potvrzeno“.

že soud k později uplatněným důkazům již nebude přihlížet. V takových případech soud provede volné hodnocení důkazů bez ohledu na ty, které byly uplatněny později. Takto nečinný účastník řízení na sebe přebírá riziko ztráty celého sporu.

3. 4. Zásada jednotnosti řízení (arbitrárního pořádku) a zásada koncentrace řízení (někdy též označované jako eventuální)

Vztah a vzájemné působení zásady jednotnosti občanského soudního řízení (arbitrárního pořádku) na straně jedné a koncentrační zásady na straně druhé patří při zkoumání postavení a úlohy zásady koncentrace v občanském soudním řízení sporném k jedněm z nejvýznamnějších otázek.

Proto také zkoumání vzájemného vztahu těchto dvou zásad, zejména po novelách občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb., provedených nejprve zákonem č. 30/2000 Sb. a následně zákonem č. 7/2009 Sb. věnuje tato práce zvláštní pozornost.

Občanské sporné soudní řízení tvořilo na českém území již od účinnosti zákona č. 113/1895 ř. z. až do novely občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb. provedenou zákonem č. 30/2000 Sb. jednotný celek od zahájení řízení žalobou došlou soudu až do vyhlášení soudního rozhodnutí.

Předností tohoto typu občanského soudního řízení sporného, které bylo ovládáno zásadou jeho jednotnosti, bylo zejména to, že tím byl vytvořen široký časový prostor pro co nejúplnější objasnění skutkového stavu projednávaného sporu jako spolehlivého základu pro jeho právní kvalifikaci a pro vydání věcně správného rozhodnutí.

Zkušenosti a poznatky praxe obecných soudů však začaly postupně ukazovat, že tento typ procesněprávní úpravy sporných řízení s plně dominující zásadou jednotnosti řízení vede v důsledku různých forem nečinnosti (pasivity) účastníků občanského soudního řízení sporného, na kterých spočívá povinnost

tvrzení i povinnost důkazní ohledně rozhodných skutečností a důkazů právně významných ve věci samé ke zbytečným průtahům řízení. Tím docházelo v rozporu se zájmy jak samotných účastníků řízení, tak celospolečenskými zájmy (viz zejména oddalování řešení sporů, avšak i růstu např. transakčních nákladů státu) k nežádoucímu zpomalování projednávání a rozhodování sporných věcí.

Ve snaze taková sporná řízení provázená zbytečnými průtahy minimalizovat a jejich projednávání i rozhodování urychlit, česká civilní procesněprávní úprava, konkrétně novela občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb. provedená zákonem č. 30/2000 Sb. stanovila, aby účastníci občanského soudního řízení sporného všechna svá rozhodná skutková tvrzení a důkazy právně významné pro spornou věc samu zásadně soustředili, (koncentrovali) do určitých zákonem časově vymezených procesních fází (tzv. skutkový a důkazní „stopstav“). Soud tak může co nejdříve získat představu o tom, co je mezi účastníky řízení sporné a tyto sporné otázky řešit ve svém rozhodnutí zpravidla již při jediném jednání.

Koncentrace občanského soudního řízení sporného měla v době platnosti novely provedené zákonem č. 30/2000 Sb. dvojitou podobu. Civilní procesněprávní úprava koncentrace dopadala v první řadě jen na samotná zákonem vybraná sporná řízení (zvláštní zákonná koncentrace řízení), která byla navíc podle tehdy platného § 118b OSŘ navíc dělena na dvě skupiny (viz blíže 4. a 5. kap.). Zároveň však umožňovala soudu, aby mohl na návrh některého z účastníků řízení, docházelo-li v projednávané věci v důsledku nečinnosti druhého účastníka k průtahům, rozhodnout případně o koncentraci řízení sám (soudcovská koncentrace řízení).

Tato civilní procesněprávní úprava, která zavedla do českého občanského soudního řízení sporného prvky koncentrace řízení a tím narušila dosud platně dominující zásadu jednotnosti řízení, byla založena na již vzpomenuté myšlence (viz kap. I.), že urychlené projednání a rozhodování ve sporné věci soudem tvoří neoddelitelnou součást spravedlivého rozhodnutí soudu (spravedlivého procesu).

Avšak ani tato civilní procesněprávní úprava koncentrace řízení provedená zákonem č. 30/2000 Sb. nebyla postupem doby shledávána za plně uspokojivou.

Např. již to, že sama zákonná úprava vybrala k zákonné koncentraci řízení jen některá sporná řízení a nikoliv i ostatní, bylo považováno za nedostatek.

Pokud šlo o možnost soudcovské koncentrace řízení, ani tato forma koncentrace řízení se podle cit. důvodové zprávy k následně přijaté novele provedené zák. č. 7/2009 Sb. v praxi obecných soudů plně neosvědčila. Za hlavní příčinu tohoto nedostatku bylo považováno to, že možnost vydání rozhodnutí soudu o koncentraci řízení bylo obligatorně vázáno na návrh některého z účastníků řízení.

To byl také důvod proč následná novela občanského soudního řízení č. 99/1963 Sb. provedená zákonem č. 7/2009 Sb. (s účinností od 1. července 2009) zakotvila v platné české civilní procesněprávní úpravě zásadu výlučné zákonné koncentrace řízení pro všechna sporná řízení, a to již bez ohledu, zda jde o základ uplatněného nároku či nikoliv (univerzální zásada zákonné koncentrace řízení).

Z této univerzální zákonné koncentrace sporných řízení jsou opět jen pouze zákonem připuštěny výjimky. Podle § 118b odst. 1 OSŘ a § 114c odst. 5 OSŘ musí jít o skutečnosti a důkazy právně rozhodné ve věci samé, které zpochybňují věrohodnost již provedených důkazů a dále skutečnosti a důkazy právně významné, které účastníci řízení nemohli do konce koncentrace uvést bez své viny.

Pokud jde o koncentrační zásadu uplatňovanou soudem (soudcovská koncentrační zásada), ta byla novelou provedenou zákonem č. 7/2009 Sb. v civilní procesněprávní úpravě zrušena.

Takto vzniklý civilní procesněprávní stav platí dosud (jeho podrobnou analýzu viz 6., 7., 8. a 9. kap. práce).

Ani tento existující platný stav civilní procesněprávní úpravy, ve které se, kromě určitých samotným zákonem stanovených výjimek, výlučně uplatňuje

univerzální zákonná koncentrace řízení, však není považován v části civilní procesněprávní teorie, ani v praxi obecných soudů za plně uspokojivý.^{42, 43}

Náměty na varianty možného řešení budoucí úpravy koncentrace řízení v občanském soudním řízení viz v 11. kap.

Již na tomto místě však lze říci, že jak poznatky civilní procesněprávní teorie, tak zejména zkušenosti soudní praxe, které korespondují s poznatky a zkušenostmi i zahraničních civilních procesněprávních úprav a praxe potvrzují jedno: totiž, že žádná z variant hledání nového modelu civilní procesněprávní úpravy počítajícího s využitím koncentrace řízení se neobejde bez aktivní úlohy soudu. Je to totiž soud, u kterého lze důvodně předpokládat, že bude s projednávanou spornou věcí vždy po všech jejích stránkách nejlépe obeznámen, takže s touto znalostí může účinně a zároveň pružně předcházet zbytečným průtahům řízení.

3. 5. Zásada materiální a formální pravdy a zásada koncentrace řízení⁴⁴

Jednou z dalších základních otázek občanského soudního řízení sporného, která tvoří stálý předmět zájmu procesněprávní teorie i soudní praxe, jíž je proto věnována zvláštní pozornost je zkoumání vzájemného vztahu zásady materiální a formální pravdy a zásady koncentrace řízení.

⁴² Pokud jde o procesněprávní teorii viz v první řadě d.c. v pozn. č. 2, 78 s.

⁴³ Z judikatury soudů viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. 32 Cdo 2271/2008, náleží Ústavního soudu ČR ze dne 11. 11. 2009, sp. zn. IV ÚS 560/2008, náleží ze dne 8. 12. 2010, sp. zn. IV ÚS 296/2008.

⁴⁴ Tato práce, stejně jako řada jiných procesněprávních prací, pracuje se zásadou materiální a formální pravdy, i když si je vědoma jejich historické i ideologické podmíněnosti (z novější civilní procesněprávní literatury na prvním místě viz WINTEROVÁ, Alena. d.c. v pozn. č. 2, 79 s. a násl., STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Vyd. 1. Brno: Masarykova Univerzita a nakladatelství Doplněk, 2003. 183 s.

Významný předválečný pražský procesualista V. Hora⁴⁵ nepovažoval úsilí o zjištění pravdivého skutkového základu, který je podle něho nezbytný pro soudní rozhodnutí, za samostatnou procesní zásadu, nýbrž ji v rámci svého učení o materiálním řízení považoval za společenskou povinnost účastníků řízení i soudu.

Po roce 1948, zejména v souvislosti s přijetím č. 142/1950 Sb., lze v tehdejší procesněprávní teorii zaznamenat zřetelnou snahu o vymezení zásady materiální pravdy a jejího opaku pravdy formální. Dělo se tak za pomoci kritéria, zda dochází ke zjištění skutečného skutkového stavu věci v občanském soudním řízení či nikoliv. Tak např. přední pražský procesualista F. Štajgr⁴⁶ vymezil zásadu materiální pravdy jako naprostý, resp. alespoň pokud možno, co největší soulad mezi tím, co bylo soudem prohlášeno za pravdu na straně jedné a skutečností (realitou) na straně druhé. Naproti pravda formální podle něho představovala nesoulad (disonanci) mezi skutečností (realitou) a tím, co za pravdu a skutečnost prohlásil ve svém rozhodnutí soud. V později vydané monografii věnované již výlučně rozboru a vymezení zásady materiální pravdy⁴⁷ též autor uvedl, že formální pravda je pravda, ke které se dospělo procesním postupem, jenž však nezaručuje dostatečné zjištění materiální (objektivní) pravdy.

Jiný významný pražský procesualista J. Fiala⁴⁸ uvádí, že pro soudem zjištěné skutečnosti na základě provedeného dokazování a volného hodnocení provedených důkazů platí zásada materiální pravdy. Protože však podle tohoto autora předmětem dokazování nejsou skutečnosti odpůrcem doznané, které by sama zákonná úprava považovala za skutečnosti nepochybné, neboli skutečnosti, které mohou, avšak nemusí odpovídat pravdě, uplatňuje se v civilním procesu princip formální pravdy. Tento autor dospívá poté k závěru, že obě zmiňované zásady se v jednom a též uskutečněném procesu nemusí navzájem vylučovat.

⁴⁵ HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní. I.- III. díl.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. 124 s.

⁴⁶ ŠTAJGR, František. *Zásady civilního soudního řízení.* Praha: Nákladem spolku československých právníků „Všehrd“, 1946, 79 s.

⁴⁷ ŠTAJGR, František. *Materiální pravda v občanském soudním řízení.* Praha: Orbis, 1954, 13 s.

⁴⁸ FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásada a institute civilního procesu.* Praha: Univerzita Karlova, 1974. 46 – 47 s.

Zároveň tyto zásady nechápal jako zásady, které ovládají proces jako celek, nýbrž je považoval pouze za projevy jednotlivých institutů.⁴⁹

Brněnští procesualisté J. Macur a J. Stavinochová⁵⁰ poukazují na to, že zásadu materiální pravdy nelze považovat za vedoucí zásadu občanského soudního řízení, která by byla nadřazena vůči ostatním procesním zásadám, tj. že by tyto ostatní procesní zásady měly „sloužit“ k její realizaci. Oba autoři však považují zásadu materiální pravdy za vysokou hodnotu, která představuje pravdivost a spravedlnost, existenci úplných, efektivních a spolehlivých garancí, které umožňují, aby pravomocná soudní rozhodnutí odpovídala v plné míře skutečným hmotným soukromoprávním poměrům. Naproti tomu zásada formální pravdy umožňuje podle okolností případu ve větší či menší míře v procesněprávní úpravě i uplatnění takových postupů a jím odpovídajících institutů (např. rozsudku pro zmeškání – kontumačního rozsudku), které se s tímto požadavkem ocitají v rozporu.⁵¹

Podle V. Knappa,⁵² který se vedle obecné teorie práva zabýval zejména teorií občanského (soukromého) práva, spočívá základ třídění pravdy na materiální a formální v tom, že soudce při zjišťování pravdy není vázán žádnými formálními pravidly. Soud podle něho rozhoduje podle pravdy tehdy, rozhoduje-li podle svého vnitřního přesvědčení o tom, co je pravdivé.⁵³ Podle V. Knappa nelze proto existenci objektivní pravdy popřít, lze však za ni nanejvýše považovat subjektivní přesvědčení soudce o tom, jaký je skutkový stav projednávané věci, o které rozhoduje.

Podle pražské procesualistky A. Winterové⁵⁴ není podstatou principu materiální pravdy zjistit vždy pravdivý stav věci, nýbrž jen možnost jej zjistit, a to

⁴⁹ Shodně i WINTEROVÁ, Alena. *Hledání pravdy v civilním procesu*. Praha: AUC – Iuridica 4, 2004. 87 s.

⁵⁰ MACUR, Josef, STAVINOHOVÁ, Jaruška. *Úvod do teorie občanského práva procesního*. Brno: Masarykova Univerzita, 1990. 36 s.

⁵¹ MACUR, Josef, STAVINOHOVÁ, Jaruška. d. c. v pozn. č. 50, 41 – 42 s.

⁵² KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995. 217 – 218 s.

⁵³ KNAPP, Viktor. d. c. v pozn. č. 52, 218 s.

⁵⁴ WINTEROVÁ, Alena. d. c. v pozn. č. 2, 80 s.

bez formálních zábran. Usilování o pravdu, tj. o co největší shodu skutkových poznatků získaných soudem s realitou, se v občanském soudním řízení může odehrávat pouze v rámci stanovených procesních pravidel.⁵⁵ Přitom právě rychlost rozhodování soudu se podle této autorky někdy ukazuje být důležitější než požadavek zjistit skutečný skutkový stav věci. Podle přesvědčení této autorky však bude členění pravdy na materiální a formální v budoucnu překonáno a zapomenuto, protože v chápání a vymezení těchto dvou kategorií existuje mnoho odlišností a nepřesností. To platí zvláště od té doby, kdy zásada materiální pravdy byla z ideologických důvodů povýšena do role vedoucí zásady tehdejšího socialistického civilního procesu a postavena do ostrého protikladu proti zásadě formální pravdy jako zásadě, která údajně ovládá buržoasní civilní proces.⁵⁶

Po tomto podaném přehledu civilního procesualistického myšlení (minulého i současného) o materiální a formální pravdě se pokusme o objasnění vzájemného vztahu těchto zásad k zásadě koncentrace řízení tak, jak se jeví za současné platné úpravy občanského sporného soudního řízení.

Bylo řečeno již výše, že platná úprava občanského soudního řízení zakotvila v jeho průběhu za účelem urychlení dvě časově vymezené procesní fáze, ve kterých mají jeho účastníci svým aktivním přístupem soustředit (koncentrovat) všechna svá rozhodná skutková tvrzení a důkazy právně významné pro rozhodnutí soudu ve věci samé.

Jedná se o tyto dvě procesní fáze: jednak fáze skončení přípravného jednání (§ 114c OSŘ) a jednak fáze skončení prvního jednání (§ 118b odst. 1 OSŘ).⁵⁷ Předcházet může významný prvek koncentrační zásady, kterým je kvalifikovaná výzva (§ 114b OSŘ).

⁵⁵ WINTEROVÁ, Alena. d.c. v pozn. č. 49, 90 s.

⁵⁶ WINTEROVÁ, Alena. d. c. v pozn. č. 2, 80 s.

⁵⁷ Na tomto místě se výklad o těchto fázích řízení omezuje bez jakéhokoliv hodnocení jen na stručné podání jejich základních rysů, které by umožňovaly objasnit vztah zásady koncentrace a

Podstatou a účelem kvalifikované výzvy k písemnému vyjádření žalovaného k žalobě je docílit toho, aby si soud mohl co nejdříve ze srovnání žaloby podané žalobcem, tj. z uplatněného nároku vyjádřeného v žalobním návrhu (petitu) a z rozhodných skutkových tvrzení a důkazů k jejich prokázání na straně jedné a zároveň z rozhodných skutkových tvrzení a označených důkazů uvedených žalovaným na straně druhé, učinit představu o tom, co vlastně je a co není mezi účastníky řízení sporné.

Proto v případě, že žalovaný nárok, který byl žalobcem vůči němu v žalobě uplatněn, zcela neuznává, je na něm, aby ve lhůtě, která nesmí být kratší než 30 dnů od doručení usnesení o kvalifikované výzvě, vylicil, jaké jsou podle něho rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro věc samu.

Jestliže se žalovaný po řádném poučení včas k žalobě na základě kvalifikované výzvy soudu vyjádří, nevymyká se takto vzniklý spor z hlediska zkoumání vztahu zásady materiální a formální pravdy na straně jedné a zásady koncentrace řízení na straně druhé z běžného standardu sporného řízení. Soud v takovém případě všechny shromážděné rozhodné skutečnosti a označené důkazy právně významné pro věc samu, uzná-li je pro své meritorní rozhodnutí za dostatečné, jednotlivě i vzájemné souvislosti zhodnotí (§ 132 OSŘ). Bude-li následně vydané rozhodnutí soudu odpovídat skutečnému skutkovému a důkaznímu stavu (realitě), lze při použití pojmů materiální a formální pravdy učinit závěr, že se v takovém případě uplatnila zásada materiální pravdy na úkor pravdy formální. Protože však soud je při svém rozhodnutí ve sporném řízení zásadně odkázán na skutečnosti a důkazy přednesené oběma účastníky (§ 120 odst. 1 OSŘ), nelze vyloučit, že některé rozhodné skutečnosti a důkazy mohou zůstat soudu nedostupné (viz výjimku upravenou v § 120 odst. 3 OSŘ). V takovýchto případech proto nemusí rozhodnutí soudu skutečnému skutkovému a důkaznímu stavu sporné věci odpovídat. Uvažováno ve vztahu k zásadám materiální a formální pravdy, lze proto učinit závěr, že v takových případech

zásad materiální a formální pravdy; podrobná analýza těchto dvou prvků koncentrace řízení je podávána v 6. kap.

vystupuje do popředí zásada formální pravdy. Lze dovést spolu s J. Fialou⁵⁸, že ve sporných řízeních se mohou uplatňovat obě zmíněné zásady, tj. jak zásada materiální, tak zásada formální pravdy vedle sebe, popř. že uplatnění těchto dvou zásad v jednom sporném řízení se vzájemně nevylučuje.

V těch případech, kde se však žalovaný bez vážného omluvitelného důvodu ve stanovené lhůtě ke kvalifikované výzvě soudu písemně k žalobě nevyjádří, má se, kromě zákonem stanovených výjimek, za to (domněnka), že žalovaný nárok, který byl vůči němu žalobcem v žalobě uplatněn, uznává. V takovém případě podle platné procesněprávní úpravy soud vydá rozsudek pro uznání, i když k uznání nároku ze strany žalovaného ve skutečnosti, tj. na základě jeho vlastní projevené vůle, nedošlo (tzv. fingované uznání nároku a fingovaný rozsudek pro uznání - § 153a odst. 3 OSŘ).

Z toho, co bylo uvedeno, je patrné, že uvažováno ve vztahu k materiální a formální pravdě platná procesněprávní úprava konstrukcí tohoto prvku koncentrační zásady rozšiřuje prostor pro uplatnění zásady formální pravdy na úkor zásady materiální pravdy.

Obdobná situace nastává i tam, kde soud nařídí a provede za podmínek stanovených § 114c odst. 1 OSŘ přípravné jednání.

V tomto případě soud v neformálním jednání s oběma účastníky, nejprve probere, zda jsou splněny všechny podmínky řízení a poté je vyzve, aby do protokolu doplnili potřebná rozhodná skutková tvrzení a důkazy k jejich prokázání pro věc samu. Zároveň poskytne účastníkům řízení potřebné poučení (§ 118a OSŘ platí v těchto případech obdobně). Tyto povinnosti jsou účastníci povinni splnit do konce přípravného jednání, popř. ve lhůtě dodatečně určené soudem. Jestliže však některý z účastníků řízení tyto procesní povinnosti nesplní, musí počítat s tím, že soud rozhodne ve věci samé bez ohledu na to.

⁵⁸ FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásada a institute civilního procesu*. Praha: Univerzita Karlova, 1974. 47 s.

Jestliže se žalovaný k přípravnému jednání vůbec nedostaví, ač byl k němu řádně a včas předvolán (nejméně 20 dnů předem), byl poučen a z vážného důvodu se neomluvil, má i tu platná procesněprávní úprava, kromě zákonem stanovených výjimek, za to (domněnka), že žalovaný nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznal, přesto, že k uznání jako vlastnímu hmotněprávnímu projevu vůle žalovaného ve skutečnosti nedošlo. V takovém případě soud následně vydá fiktivní rozsudek pro uznání (§ 153 odst. 3 OSŘ).

Uvažováno ve vztahu k zásadám materiální a formální pravdy, lze konstatovat, že za pomoci tohoto prvku koncentrační zásady se v řízení rozšiřuje prostor pro uplatnění formální pravdy na úkor pravdy materiální.

Závěrem lze výklady o vzájemném vztahu zásad materiální a formální pravdy na straně jedné a zásady koncentrace řízení na straně druhé shrnout tak, že za současného platného civilního procesněprávního stavu zásada koncentrace řízení s jejími prvky sledujícími urychlování občanského soudního řízení sporného, rozšiřuje za pomoci fiktivního uznání a fiktivního rozsudku pro uznání procesní prostor pro uplatnění zásady formální pravdy na úkor zásady materiální pravdy.

Lze konstatovat, že tento stav není v plném souladu s hlavním (prioritním) cílem, sledovaným občanským soudním řízením (§ 3, § 6 OSŘ). Ten, aniž by ztrácel ze zřetele i přiměřené urychlování odůvodněné urychlování sporných řízení musí svými procesními pravidly v první řadě zabezpečovat, aby rozhodnutí soudu ve sporných věcech zobrazilo v co nejúplnější možné míře skutečný skutkový stav a tím se přibližovalo naplňování požadavku spravedlivého procesu.

Tento závěr nepředstavuje negaci zásady koncentrace řízení a její uplatnění. Chce se jím jen zdůraznit, že pro uplatnění této zásady sloužící k potřebnému urychlení sporného řízení všude tam, kde tomu brání nečinnost (pasivita) účastníků řízení, je třeba hledat takové místo v civilní procesněprávní úpravě, kdy by neoslabovala nepřiměřeně hlavní (prioritní) účel sledovaný občanským soudním řízením tj. “spolehlivě zjistit všechny sporné skutečnosti a

tak zabezpečit účinnou (spravedlivou) ochranu práv účastníků řízení“ (§ 6 OSŘ).⁵⁹

⁵⁹ WINTEROVÁ, Alena. d. c. v pozn. č. 49, 84 s.

4. Stručný historický vývoj koncentrace řízení v civilních procesněprávních úpravách platných na území České republiky

4. 1. Zásada koncentrace řízení v raném vývoji civilního soudního procesu

Středověký civilní soudní proces byl zpočátku silně ovlivňován právem germánským i slovanským, která obě úzce navazovala na obyčejové právo.

Tehdejší značná rigidnost civilního soudního procesu nacházela svůj výraz v zásadách, na kterých byl středověký civilní soudní proces založen. Z těchto zásad je třeba z hlediska tématu zkoumaného touto prací zdůraznit dvě, a to zásadu legální teorie důkazů a zásadu legálního pořádku.

Tehdejší platné civilní soudní řízení bylo rozděleno na určité procesní fáze k uplatnění určitých procesních úkonů, jejichž pořadí bylo zákonem pevně stanoveno a hranice byly nepřekročitelné.⁶⁰

Tehdejší civilní proces před zemským soudem se skládal ze tří fází: z přípravného řízení, z líčení pře a z exekuce.

Zásada koncentrace byla v rámci těchto procesních fází uplatňována ve své ryzí podobě.

Prvním a zároveň obligatorním krokem přípravného řízení byla výměna tzv. řezaných cedulí. Tato výměna byla předpokladem jak pro přijetí žaloby, tak pro případný úspěch žalobce ve sporu samém.⁶¹ Z počátku šlo pouze o snahu

⁶⁰ WINTEROVÁ, Alena. Koncentrace civilního soudního řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 4. 8 s.

⁶¹ KADLECOVÁ, Marta. *České a moravské zemské právo procesní v první polovině 17. století*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 64 s.

informovat protistranu o nároku žalobce a o možnosti dosáhnout mimosoudní vyřešení sporu.

Koncem XV. století však již tzv. řezané tabule musely obsahovat co nejpřesněji zformulované sporné otázky. Protistrana měla povinnost se k jejich obsahu vyjádřit, a to tak, že buď nárok proti ní uplatněný uznala, či nikoliv. Ve druhém případě bylo zahájeno soudní řízení sepsáním žaloby a tzv. půhonem, tj. zformulováním žalobního nároku, uvedením svědků a listinných důkazů, stanovením data konání pře a jmen soudních komorníků (tzv. půhončích), kteří žalobu spolu s tzv. půhonem žalovanému doručovali.⁶² Pokud se tzv. půhon žalovanému doručil, žalovaný se však k soudu nedostavil, ztratil při a žalobci se naopak dostalo výhody stanného práva. Toto právo znamenalo, že žalobci k vítězství postačovalo dostavit se ke při a tzv. „si stát na svém právu“ (příkladem obdoby takového procesního postupu by byl v současně platné procesněprávní úpravě institut rozsudku pro zmeškání – kontumačního rozsudku).

Poté, co žalovaný obdržel půhon, mohl, vedle klasické odpovědi a popření nároku, uvést též svoje námitky. Tento obranný prostředek zbavoval žalovaného povinnosti dát přímou odpověď na žalobu.⁶³ Jak uvádí J. Fiala⁶⁴ právní institut námitek proti žalobě se vytvořil pod vlivem římského a církevního práva a položil základ tzv. eventuální zásady s cílem bránit zbytečnému protahování sporu.

Vznesené námitky mohly být dvojího druhu: buď proti půhonu anebo proti při.

Obnovené zřízení zemské z roku 1627 zavedlo před zemským právem písemný proces.⁶⁵ Institut půhonu byl zakázán a nahrazen klasickým úředním obesláním.⁶⁶ Jinak obdobně platila procesní pravidla stanovená dřívějším zemským zřízením. J. Fiala⁶⁷ se ve své monografii zmiňuje o tom, že pokud

⁶² MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Linde, 2003. 99–100s

⁶³ KADLECOVÁ, Marta. d. c. v pozn. č. 61, 69 s.

⁶⁴ FIALA, Josef. d. c. v pozn. č. 58, 32 s.

⁶⁵ FIALA, Josef. d. c. v pozn. č. 58, 34 s.

⁶⁶ MALÝ, Karel. d. c. v pozn. č. 62, 99–100 s.

⁶⁷ FIALA, Josef. d. c. v pozn. č. 58, 34 s.

žalovaný podal proti žalobě písemné námitky, platila ohledně nich v plné míře soustředovací (koncentrační) zásada. V podaných námitkách musel proto žalovaný uvádět veškeré rozhodné skutečnosti a důkazy.

První podněty ke sjednocení civilního procesního práva pro rakouské země a tím i ke sjednocení soudní organizace jsou úzce spojeny se jménem Marie Terezie. Završeny však tyto snahy byly až v době vlády Josefa II.

V roce 1781 byl vydán josefinský Obecný soudní řád, který se definitivně rozešel s vlivem zvykového práva, čímž překonal středověké pojetí civilního soudního procesu.

Tehdejší rakouský civilní soudní proces byl již výlučně založen na zákonné úpravě.⁶⁸

Přesto, že Obecný soudní řád Josefa II. z roku 1781 obsahoval některé moderní prvky⁶⁹ (viz např. postavení zásady dispoziční a projednací, zásad rovnosti stran), byl jinak stále založen na zásadě legálního pořádku. Řízení zůstalo i nadále rozčleněno na pevně stanovené a nepřekročitelné procesní fáze, ve kterých musely být účastníky soustředěny (koncentrovány) jednotlivé procesní úkony. Jedinou výjimku tvořila úprava tzv. bagatelního řízení. To bylo naopak založeno na zásadě arbitrárního pořádku, neboť v jeho rámci byly odstraněny fáze řízení, ve kterých se uplatňovala zásada eventuality a prekluze.⁷⁰ Jak svého času shrnul J. Fiala, právní úprava bagatelního procesu již plně odpovídala modernímu civilnímu procesu, který byl podle něho již založen na zásadě materiální pravdy a zásadě volného hodnocení důkazů.

⁶⁸ FIALA, Josef. d. c. v pozn. č. 58, 35 s.

⁶⁹ WINTEROVÁ, Alena. d. c. v pozn. č. 2, 53 s.

⁷⁰ FIALA, Josef. d. c. v pozn. č. 58, 40 s.

4. 2. Zásada koncentrace řízení v úpravě zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní)⁷¹

Podle čl. 2 zákona č. 11/1918 Sb. nař. (tzv. recepční normy), o zřízení samostatného státu československého, byl rakouský civilní soudní řád, tj. zákon č. 113/1895 c. ř. s., převzat do českého právního řádu.

Pokud však šlo o Slovensko a v Podkarpatskou Rus, tam zůstala i nadále v platnosti uherská úprava.

Z toho je patrné, že takto vzniklý procesněprávní stav byl stavem dvojího (dualitního) občanského práva procesního. Ten významný předválečný český procesualista V. Hora považoval sice za nežádoucí, avšak po skončení světové války – jak se ostatně potvrzovalo i v jiných zemích – za nevyhnutelný.⁷²

Tento civilní řád soudní u nás platil s určitými dílčími novelizacemi až do roku 1950.

Již sama tato dlouhotrvající účinnost tohoto procesněprávního předpisu svědčí o tom, že šlo o celkově kvalitně propracovaný civilní soudní řád, ve kterém našla již své uplatnění řada nových moderních procesualistických prvků.

Civilní soudní řád se v první řadě vyznačoval dokonalým systematickým uspořádáním.⁷³

Institut tehdejšího prvého roku (§ 230, § 239, § 440 c. ř. s.) lze považovat za předchůdce dnes platné právní úpravy přípravy jednání (§ 114n. OSŘ).

⁷¹ Spolu se zákonem č. 113/1895 ř. z. tvořily prameny tehdejšího procesního práva rovněž zákony č. 111/1895 ř. z., tzv. jurisdikční norma s uvozovacím zákonem z téhož dne č. 100/1895 ř. z., dále zákon č. 79/1896 ř. z., řád exekuční spolu s uvozovacím zákonem z téhož dne č. 78/1896, zákon č. 217/1896 ř. z., o organizaci soudní, k němuž byl vydán jednací řád pro soud I. a II. instance č. 112/1897 ř. z. a konečně zákon č. 218/1896 ř. z., o soudech živnostenských.

⁷² HORA, Václav. d.c. v pozn. č. 45, 17 s.

⁷³ ZOULÍK, František. In WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. aktualiz. dopl. vyd. Praha: Linde, 2011. 53 s.

Doručením žaloby se stal žalovaný subjektem civilního procesněprávního vztahu, ze kterého pro něj vyplývala určitá konkrétní procesní práva a určité procesní právní povinnosti jednak vůči soudu, jednak vůči druhému účastníkovi řízení. Spolu se žalobou byla žalovanému zároveň doručena pozvánka k prvnímu roku.

Došlo-li k doručení žaloby žalovanému, předpokládalo se, že soud neshledal ve věci nedostatek některé z procesních podmínek. Nebylo však vyloučeno, že i při nedostatku některé z procesních podmínek soud nicméně jednáni o žalobě zahájil. V takovém případě měl žalovaný možnost uplatnit zjištěný nedostatek některé z procesních podmínek u prvního roku.

Pro první rok bylo charakteristické, že se soud v jeho průběhu vůbec nezabýval spornými skutečnostmi. Jeho účelem bylo pouze vyjasnění procesních otázek mezi soudem a stranami sporu (např. zkoumání procesních náležitostí podané žaloby).

Avšak již v průběhu prvního roku měl soud možnost vyřídit konečným způsobem zahájený spor, ať již uzavřením smíru, vydáním rozsudku pro zmeškání, uznáním nároku žalovaným, anebo zpětvzetím žaloby žalobcem. Nedošlo-li k žádnému z těchto způsobů vyřízení zahájeného sporu, soud po prvním roku vyzval žalovaného, aby podal odpověď na žalobu ve formě přípravného podání (§ 78 c. ř. s.).⁷⁴

Tento postup závisel výlučně na volném uvážení soudu.

Přípravné podání žalovaného muselo, kromě obecně požadovaných náležitostí pro podání, obsahovat stručné a přehledné vyličení skutkového stavu, označení důkazů, prohlášení o pravdivosti, správnosti a úplnosti vyličených skutkových tvrzení a konečně procesní návrhy, které hodlá žalovaná strana sporu při ústním jednání uplatnit. Dodatečné návrhy, tj. návrhy učiněné až v průběhu vlastního ústního jednání, mohla sice žalovaná strana učinit, avšak vystavovala se

⁷⁴ Výzva k odpovědi na žalobu byla ze zákona vyloučena v řízení před okresními soudy (§ 440c. ř. s.).

riziku, že její návrhy již nebudou soudem připuštěny, popř. že jí bude uložena soudem povinnost hradit dodatečně vzniklé soudní náklady, které byly s novými návrhy spojeny.

Odpověď na žalobu ve formě přípravného podání musela obsahovat všechny náležitosti, které byly tehdy pro přípravné podání stanoveny.

Jen pouhé popření údajů uváděných v žalobě žalobcem bylo vždy u žalovaného považováno za nedostatečné, neboť neodpovídalo účelu, který byl přípravným podáním sledován.

V odpovědi na žalobu mohl žalovaný v zájmu urychlení jednání (§ 229 c. ř. s.) učinit i přípravné návrhy, popř. návrh na zahájení přípravného řízení (§ 243 c. ř. s.).

Lhůta stanovená soudem žalovanému pro vyjádření k žalobě nesměla být delší než čtyři týdny. Nereagoval-li žalovaný na tuto výzvu soudu, pak žalobci nic nebránilo v tom, aby ve věci navrhl vydání rozsudku pro zmeškání (kontumačního rozsudku - § 398 c. ř. s.). Zmeškal-li žalovaný lhůtu k vyjádření a žalobce dosud nenavrhl vydání rozsudku pro zmeškání, může žalovaný zmeškání zhojit nejpozději do dne dojití návrh žalobce soudu.⁷⁵

Pro určité srovnání lze upozornit na to, že současně platná civilní procesněprávní úprava využívá ke zjištění stanoviska žalovaného institutu kvalifikované výzvy k jeho písemnému vyjádření (§ 114b OSŘ), jako jednoho z prvků zásady koncentrace řízení. Nevyhoví-li žalovaný této kvalifikované výzvě, a nemá-li pro tuto svou nečinnost omluvitelný (ospravedlňující) důvod, soud může i bez návrhu žalobce vydat, namísto rozsudku pro zmeškání, rozsudek pro fiktivní uznání nároku - § 153b OSŘ (o přiměřenosti tohoto nepříznivého procesněprávního následku viz blíže 6. kap.).

Poté, co se žalovaný na výzvu soudu k podané žalobě vyjádřil, mohl soud formou usnesení nařídit, a to i na žalobcův návrh, přípravné řízení (§ 245 a násl. c. ř. s.).

⁷⁵ HORA, Václav. d. c. v pozn. č. 45, 397 s.

Pokud však měl soud za to, že nařízení přípravného řízení není v konkrétním sporu nutné či vhodné, mohl hned stanovit rok k ústnímu jednání.

Účelem přípravného řízení bylo urychlit složitý spor jak po stránce skutkové, tak právní a dále navrhnout důkazy o rozhodných skutečnostech, které bylo nutné provést mimo ústní jednání.

Tehdejší civilní procesněprávní úprava s ohledem na zjištění skutkového stavu věci, urychlení řízení a nezvyšování soudních nákladů nevyklučovala ani nařízení přípravného řízení po stanovení roku k ústnímu jednání, popř. dokonce v jeho průběhu (§ 246 c. ř. s.).

Pro srovnání lze opět dodat, že určitou obdobou tehdejšího přípravného řízení je v současně platném občanském soudním řízení přípravné jednání (§ 114c OSŘ) jako další prvek zásady koncentrace řízení. Mezi srovnávanými instituty však existují rozdíly. Tak např. podle dříve platné civilní procesněprávní úpravy bylo možné nařídit přípravné řízení i po vyzvání žalovaného k odpovědi na žalobu, zatímco podle platného civilního soudního řádu přípravné jednání nařídit nelze, byla-li mezitím žalovanému doručena kvalifikovaná výzva k jeho písemnému vyjádření (§ 114b OSŘ). Rozdíl obou srovnávaných civilních procesněprávních úprav spočívá i v povaze nepříznivého procesněprávního následku, který nastane v případě, že se účastníci řízení bez řádné omluvy nedostavili k přípravnému jednání. Podle dříve platné civilní procesněprávní úpravy nedostavila-li se jedna ze stran sporu k přípravnému řízení, soud jednal pouze s tou stranou sporu, která se k přípravnému řízení dostavila. V takovém případě soud stanovil nový rok s poučením strany sporu, která se k původnímu roku nedostavila, o tom, jaký nepříznivý procesněprávní následek ji při opakovaném nedostavení se k přípravnému jednání postihne. Naproti tomu podle současně platné procesněprávní úpravy postihuje nečinné účastníky řízení předvolané k přípravnému jednání nepříznivý procesněprávní následek bez dalšího, tj. přímo ze zákona (automaticky).

Po skončení přípravného řízení účastníci sporu již nemohli v následujícím ústním jednání uplatňovat nové nároky, nová tvrzení, nové důkazní prostředky či nové námitky s výjimkou těch, kterým by neodporovala druhá strana sporu, anebo

s výjimkou těch, o kterých neměl účastník řízení v době konání přípravného řízení žádné povědomí.

Z toho co bylo uvedeno, vyplývá, že se již v přípravném jednání tehdejšího civilního procesního práva uplatňovala – podobně jako je tomu i v současné platné úpravě – zásada koncentrace řízení.

Naproti tomu ve sporech, ve kterých v tehdejší civilní procesněprávní úpravě přípravné řízení nařízeno nebylo, mohly strany sporu uvádět nové návrhy, nová tvrzení i nové důkazy, které nebyly ani v žalobě ani v odpovědi k žalobě uvedeny, až do skončení ústního přelíčení.

Pokud jde o ústní přelíčení, bylo v tehdejší civilní procesněprávní úpravě ovládáno zásadou arbitrárního pořádku, tj. ústní přelíčení se považovalo za jednotný a nedílný celek, ve kterém bylo ponecháno na volném uvážení soudu, jak stanovit pořadí jednotlivých procesních úkonů.

Účastníkům ústního přelíčení bylo umožněno, aby i v jeho průběhu mohli uplatňovat nové skutkové okolnosti a nové důkazy (§ 278 c. ř. s.). Účastníci ústního přelíčení se však ohledně nově uváděných skutečností a nových důkazů vystavovali riziku zamítavého postoje soudu, ať již pro úmyslné vytváření průtahů anebo pro výrazné zdržení vyřízení věci samé (§ 179 a § 275 c. ř. s.).

V rámci ústního přelíčení se projevovala dvojitá povaha vedení řízení.

V prvním případě šlo o formální řízení sporu, které upravovalo v první řadě zevnější chod a postup jednání.

Ve druhém případě šlo o materiální řízení sporu, jehož prvotním účelem bylo zjištění co nejuplněnějšího skutkového podkladu pro rozhodnutí ve věci samé.

Materiální řízení sporu zároveň sledovalo, aby při ústním jednání nedocházelo k rozbíhání jednání do vedlejších projednávání.

K materiálnímu řízení sporu podle V. Hory⁷⁶ patřila především povinnost zjistit pravdivý a najisto postavený skutkový podklad sporu, nebo-li aby byly účastníky řízení vyličeny (tzv. dolíčeny) všechny rozhodné skutečnosti, týkající se věci samé. Hlavním prostředkem k dosažení tohoto účelu byla dotazovací činnost soudu vůči účastníkům řízení a účastníků řízení vůči sobě navzájem včetně třetích osob. Jiným prostředkem k dosažení tohoto účelu byla různá opatření jako např. výzva k osobnímu dostavení se účastníků řízení k ústnímu přelíčení, nařízení o předložení listin, kterých se účastníci sami dovolávali, nařízení o opatření listiny uschované u veřejného úřadu nebo notáře, popř. možnost vypracování znaleckého posudku či nařízení ohledání. Posledním z takových zajímavých prostředků bylo opatření proti předčasným a ukvapeným ukončením jednání, která by měla za následek vydání rozhodnutí na základě neúplného či nejasného zjištění skutkového podkladu, s možností opětovného zahájení řízení.

V rámci odvolacího řízení již nebylo možné ve věci samé uplatňovat nová skutková tvrzení a nové důkazní prostředky (tzv. nova).

Výjimku z toho tvořila pouze taková nová skutková tvrzení a takové nové důkazy, které sloužily buď k podpoře anebo naopak k vyvrácení odvolacích důvodů (§ 482 c. ř. s.).

Po těchto výkladech lze uzavřít, že občanské soudní řízení (civilní soudní řád) upravené v zákoně č. 113/1895 c. ř. s. opustilo do té doby se uplatňující zásadu legálního pořádku s odůvodněním, že nezabezpečuje v potřebné míře zjištění co nejuplnějšiho skutkového stavu sporných věcí. Zákon č. 113/1895 c. ř. s. tak otevřel prostor pro uplatnění zásady jednotnosti řízení - arbitrárního pořádku.

Tato zásada se v platné civilní procesněprávní úpravě uplatňuje dodnes, i když po přijetí novely občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb. s určitými prvky koncentrace.

⁷⁶ HORA, Václav. d. c. v pozn. č. 45, 254 s. a násl.

4. 3. Zásada koncentrace řízení v úpravě zákona č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád)

Po únoru 1948 tvořilo významný mezník pro tvorbu celého tehdejšího právního řádu, civilní soudní řád nevyjímaje, přijetí Ústavy 9. května.

Ústava 9. května položila tehdy základy pro celý socialistický právní řád a jeho uspořádání. I v civilní procesněprávní úpravě došlo k závažnému zpřetrhání (diskontinuitě) vazeb s předchozím civilním procesněprávním právem platným v první republice a do jisté míry i se středoevropskou civilní procesněprávní tradicí a kulturou.

Vybudování jednotlivých částí československého socialistického právního řádu včetně civilního procesněprávního řádu bylo spojeno s přijetím nových základních právních předpisů, a to jak hmotněprávních, tak procesněprávních (pro jejich ucelenost označovaných též jako kodexy).

Tyto nové základní právní předpisy byly přijaty ve dvouletém období let 1948 – 1950 (tzv. právnícké dvouletce).

V civilním procesním právu byl v první řadě vydán zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví a následně zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád).

Tyto civilní procesněprávní předpisy vznikaly pod tehdejším sovětským vlivem, který ovlivňoval jejich teoretickou koncepci s cílem umožnit i do této procesněprávní sféry soukromoprávních vztahů zásahy (intervence).

Pokud jde o zásady občanského soudního řízení, výrazná priorita byla přisouzena zásadě materiální pravdy na úkor zásady formální pravdy (rozsudek pro zmeškání byl zrušen). Do popředí civilních procesněprávních úprav vystoupila rovněž zásada oficiality se zásadou vyšetřovací uplatňující se na úkor jinak typických zásad dispoziční a projednací.

Dosud odděleně existující civilní procesněprávní úprava sporného řízení na straně jedné a nesporného řízení na straně druhé byla po obsahové stránce sjednocena v jednom právním předpisu.

Pro úplnost je třeba dodat, že do tehdejší platné civilní procesněprávní úpravy byl zároveň zaveden systém úplné apelace, v důsledku něhož mohli účastníci občanského soudního řízení uvádět nové skutečnosti a nové důkazy (nova) i v průběhu odvolacího řízení (§ 176 písm. c), § 183 odst. 1 tehdejšího OSŘ).

Co se týče zásady zákonné koncentrace řízení, ta se v tehdejších civilně procesním právu neuplatňovala.

Pouze při procesně právní úpravě směnečného a šekového platebního rozkazu zůstala zásada koncentrace řízení zachována i nadále; proti vydanému směnečnému a šekovému rozkazu bylo možné uplatnit námitky jen do tří dnů od doručení platebního rozkazu; k později uplatněným námitkám soud již nepřihlížel (§ 423 tehdejšího OSŘ).

4. 4. Zásada koncentrace řízení v úpravě zákona č. 99/1963 Sb. (tzv. „nový“ občanský soudní řád)

Následně přijatý občanský soudní řád č. 99/1963 Sb. navázal na oba výše uvedené předchozí právní předpisy, tj. jak na zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, tak zejména na zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád).

Obecně lze tento přijatý občanský soudní řád charakterizovat tak, že jím došlo k dalšímu prohloubení prvků socialistické koncepce civilní procesněprávní úpravy.

Vůdčí zásadou nově přijatého občanského soudního řádu zůstávala i nadále zásada materiální pravdy se svou ideologickou funkcí sledující odůvodnit státní zásahy (intervence) i do sféry občanského soudního řízení.^{77, 78}

Ani v tehdy přijatém občanském soudním řádu neměla zásada koncentrace řízení a její prvky své místo. Tato zásada zůstávala jen ojediněle zachována pouze u právní úpravy směnečného a šekového platebního rozkazu (§ 175 OSŘ v tehdy platném znění).

Rovněž odvolací řízení bylo v tomto občanském soudním řádu nadále založeno na systému úplné apelace (§ 205 odst. 2 OSŘ v tehdy platném znění) se všemi svými důsledky.

Po roce 1989 byla právní úprava občanského soudního řízení v důsledku zásadních změn politických, hospodářských a sociálních postupně měněna řadou dílčích novel.

Z nich stojí z hlediska předmětu zkoumání této práce za zvláštní zmínku novela občanského soudního řádu provedená zákonem č. 519/1991 Sb. a zejména novela provedená zákonem č. 171/1993 Sb.

Tento cit. zákon č. 171/1993 Sb. obnovil v platném občanském soudním řízení vedle institutu procesního břemene tvrzení a procesního břemene důkazního (§ 120 odst. 1 OSŘ) i existenci takových institutů, jakými jsou rozsudek pro uznání (§ 153a OSŘ) a rozsudek pro zmeškání – kontumační rozsudek (§ 153b OSŘ).

Koncentrace řízení s jejími jednotlivými prvky byla v širším rozsahu zavedena do českého platného civilního procesního práva až novelou provedenou zákonem č. 30/2000 Sb. (označovanou též jako tzv. velká novela občanského soudního řádu) a zejména novelou provedenou zákonem č. 7/2009 Sb. (charakterizovanou jako tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu).

⁷⁷ ZOULÍK, František. d. c. v pozn. č. 73, 53 s.

⁷⁸ ZOULÍK, František. d. c. v pozn. č. 73, 53 s.

Zkušenosti nabyté v občanském soudním řádu s uplatňující se zásadou jeho koncentrace však ukazují, že ani současná platná procesněprávní úprava není v tomto směru konečná.

Aktuálnost řešení této procesněprávní problematiky vystupuje do popředí mj. zejména i proto, že byl v tomto roce přijat nový občanský zákoník (zák. č. 89/2012 Sb.). Za této situace se ukazuje nová rekonstrukce i základní úpravy civilního soudního řízení a v jejím rámci i úpravy zásad koncentrace řízení a jejich prvků nezbytná.^{79, 80}

4. 5. Zásada koncentrace řízení v úpravě provedené zákonem č. 30/2000 Sb. (tzv. velká novela občanského soudního řádu)

Novela občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb. provedená zákonem č. 30/2000 Sb. vrátila do základní civilně procesněprávní úpravy v širší míře zásadu koncentrace řízení s cílem přispět ke zvýšení procesní součinnosti a zároveň procesní odpovědnosti samotných účastníků za výsledek sporu v občanském soudním řízení.⁸¹

V důvodové zprávě k tomuto zákonu č. 30/2000 Sb. se uvádělo, že civilní řízení jsou zdlouhavá a nesoustředěná (nekoncentrovaná) a že zásada, aby rozhodnutí soudu byla vydávána již při jediném jednání, není zdaleka dodržována.⁸²

Cílem cit. velké novely bylo přispět k vytvoření takového procesněprávního prostředí, aby soud za aktivní součinnosti a zároveň hrozící procesní odpovědnosti samotných účastníků řízení mohl postihnout ty, kteří

⁷⁹ ZOULÍK, František. d. c. v pozn. č. 73, 54 s.

⁸⁰ ZOULÍK, František. d. c. v pozn. č. 73, 54 s.

⁸¹ ZOULÍK, František a DVORÁK, Bohumil. In RECHBERGER, Walter H. *Die Entwicklung des Zivilprozessrechts in Mittel – und – Süd – Osteuropa seit 1918*. Jan Sramek Verlag: Wien, 2011. 114 s.

⁸² Viz důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb.

zůstávají v časově zákonem vymezených procesních fázích nečinní při uplatnění rozhodných skutečností a důkazů právně významných pro spornou věc samu. Tímto pasivním postupem brání účastníci soudu připravit projednání sporné věci tak, aby o něm bylo možno rozhodnout již při jediném jednání.⁸³

Je nesporné, že tím tato novela učinila důležitý krok k uplatnění zásady koncentrace a jejích prvků v platném občanském soudním řízení.⁸⁴

Koncentrace řízení byla zákonem č. 30/2000 Sb. upravena ve dvojí základní podobě, a to jako

- a) koncentrace zákonná (šlo však pouze o koncentraci ve věcech výslovně stanovených v § 118b OSŘ v tehdejší znění) a
- b) koncentrace soudcovská uplatňující se jen na návrh účastníka rozhodnutím soudu (§ 118c OSŘ v tehdejší znění).

Z toho je patrné, že zásada zákonné koncentrace se tehdy ještě neuplatňovala u všech sporných řízeních (nešlo tedy o univerzální zákonnou koncentraci), nýbrž pouze u těch z nich, která byla zákonem výslovně vypočtena.

Mezi řízeními, která byla zákonem výslovně vypočítána, bylo dále rozlišováno podle toho, musel-li účastník do určité časově zákonem stanovené procesní fáze uvádět rozhodná skutková tvrzení a důkazy právně významné, buď co do základu požadovaného nároku a jeho výše, resp. do celého předmětu řízení anebo jen co do jeho základu.⁸⁵

⁸³ DRÁPAL, Ljubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. d. c. v pozn. č. 33, 778 s.

⁸⁴ Je však třeba poznamenat, že zásada koncentrace řízení a jejích účinků nebyla od roku 1950 zcela neznámým institutem občanského soudního řádu, uváží-li se její uplatnění ve směnečném a šekovém rozkazním řízení.

⁸⁵ Tehdy platná ustanovení § 118b OSŘ rozlišovala spory ochrany osobnosti podle občanského zákoníku, ochrany proti uveřejňování informací, které jsou zneužitím svobody projevu, slova a tisku, popř. ochrany práv třetích osob podle právních předpisů o hromadných informačních prostředcích, spory, vyvolané konkurzem a vyrovnáním, kde mohli účastníci tvrdit rozhodné

Obecně lze říci, že zákonná koncentrace řízení byla stanovena u těch sporných řízení, u kterých byl na soustředění (koncentraci) rozhodných a pro spornou věc samu právně významných, skutkových tvrzení a důkazů veřejný zájem.

Naproti tomu o soudcovské koncentraci řízení rozhodoval, jak plyne již z jejího samotného označení, sám soud na návrh některého z účastníků řízení. Předpokladem bylo, že ze strany druhého účastníka řízení docházelo ve věcech projednávaných v režimu sporného řízení (a nešlo-li o zvlášť stanovené případy zvláštní zákonné koncentrace) k průtahům. Za průtahy v řízení byla považována nečinnost účastníka spočívající v tom, že se nedostavil k jednání bez žádosti o odročení řízení,⁸⁶ stav, kdy účastník řízení, ač vyzván a poučen soudem, nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo neoznačil potřebné důkazy právně významné pro věc samu.⁸⁷

Touto úpravou soudcovské koncentrace řízení byl sledován cíl, aby ten účastník občanského soudního řízení, který sám v procesu postupoval aktivně, měl k dispozici procesní prostředek (hrozba nepříznivého procesního následku), kterým by za pomoci soudu donutil nečinného účastníka k procesní aktivitě. Soudní praxe však postupem času ukázala, že k rozhodnutí soudu o koncentraci řízení na návrh aktivního účastníka řízení (§ 118c) OSŘ) nedocházelo často.

To však není dostatečným důvodem pro to odmítat soudcovskou koncentraci řízení jako takovou

skutečnosti a uvádět o nich důkazy právně významné pro věc samu nejpozději do skončení prvního jednání, a to pokud jde o celý předmět řízení

Naproti tomu ve sporech o ochranu hospodářské soutěže ve sporech o ochranu práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním, ve sporech z porušení nebo ohrožení práva na obchodní tajemství se uplatňovala koncentrace sice rovněž ke skončení prvního jednání, avšak jen ve vztahu k základu věci.

⁸⁶ BUREŠ, Jaroslav, Ljubomír DRÁPAL, Michal MAZANEC a Zdeněk KRČMÁŘ. *Občanský soudní řád: komentář*. 6. vyd. Praha: Beck, 2003, XXI, 440 s.

⁸⁷ BUREŠ, Jaroslav, Ljubomír DRÁPAL, Zdeněk KRČMÁŘ a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2006. 557 s.

Jedním z prvků zákonné koncentrace řízení, který byl tzv. velkou novelou občanského soudního řádu provedenou zákonem č. 30/2000 Sb. zaveden do občanského soudního řádu, byla kvalifikovaná výzva adresovaná žalovanému k písemnému vyjádření (§ 114b OSŘ v tehdejší znění). Jestliže žalovaný této kvalifikované výzvě k písemnému vyjádření řádně doručené ve lhůtě, která mu byla soudem v této výzvě uložena, bez omluvitelného důvodu nevyhověl, spojovala s ním civilní procesněprávní úprava vznik nepříznivého procesněprávního následku.

Je třeba říci, že procesněprávní následek, který byl do té doby pro případy tohoto druhu v historii občanského soudního řízení na českém území zcela neznámý. Procesněprávní úprava pro takový případ totiž stanovila domněnku („má se za to“), že žalovaný nárok uplatněný žalobcem uznal. Na základě tohoto fiktivního (nikoliv však skutečného) uznání soud následně vydal rozsudek pro uznání (§ 153a OSŘ).

Pokud šlo o odvolací řízení, ten byl citovanou novelou č. 30/2000 Sb. občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb. založen na systému tzv. neúplné apelace.

To znamenalo, že účastníci řízení mohli rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro spornou věc samu zásadně soustředit (koncentrovat) jen do konce řízení před soudem I. stupně. Později uplatněné nové skutečnosti a nové důkazy se mohly stát odvolacími důvody jen za podmínek uvedených v §205a OSŘ v tehdejší znění.

Výjimkami ze systému tzv. neúplné apelace byla řízení nesporná (tzv. nespory - § 120 odst. 2 OSŘ v tehdejší znění), odvolání proti usnesení procesní povahy (§ 205a OSŘ v tehdejší znění), jakož i odvolání ve věcech výkonu rozhodnutí (§ 254 odst. 4 OSŘ v tehdejší znění).

Pro všechny tyto výjimky řízení platil naopak system úplné apelace.

Obě výše zmíněné základní podoby koncentrace řízení a její prvky byly s ohledem na možnost vzniku závažného nepříznivého procesněprávního

následku pro účastníky řízení provázeny zvláštní povinností soudu (§ 118a OSŘ) poučit účastníky řízení o jejich povinnosti tvrzení všech rozhodných skutečností právně významných pro věc samu a povinností důkazní.

4. 6. Zásada koncentrace řízení v úpravě novely provedené zákonem č. 7/2009 Sb. (tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu)

Na zásadu koncentrace řízení upravenou tzv. velkou novelou občanského soudního řádu provedenou zákonem č. 30/2000 Sb. následně úzce navázala tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu provedená zákonem č. 7/2009 Sb.

Tu lze charakterizovat tak, že dále rozšířila uplatnění zásady koncentrace v občanském soudním řízení.

Platný občanský soudní řád ve znění této tzv. souhrnné novely provedené zákonem č. 7/2009 Sb. řízení platí dosud.

Koncentrace řízení začala od 1. července 2009 platit, na rozdíl od předcházející úpravy provedené zákonem č. 30/2000 Sb., pro všechna sporná řízení (jde o tzv. univerzální zákonnou koncentraci).

Vedle již zmíněného zrušení soudcovské koncentrace řízení cit. novela č. 7/2009 Sb. dále rozšířila uplatnění zásady zákonné koncentrace s cílem prohloubit urychlení projednávání a rozhodování sporných věcí.

Podle cit. novely musí účastníci občanského soudního řízení všechna rozhodná skutková tvrzení a důkazy právně významné pro věc samu uplatnit zásadně nejpozději do skončení prvního jednání anebo do skončení přípravného jednání, pokud bylo nařízeno a provedeno. Stane-li se tak později, nebude k nim již soud zásadně přihlížet. Takového nečinného účastníka řízení postihuje riziko vzniku nepříznivého procesněprávního následku, tj. ztráty sporu.

Pokud jde o odvolací řízení, platí i nadále systém tzv. neúplné apelace.

Podrobný rozbor koncentrace řízení podle současného platného občanského soudního řádu viz 6., 7., 8. a 9. kap.

5. Druhy koncentrace řízení

Koncentrace řízení může mít v občanském soudním řízení sporného dvojí základní podobu, a to buď:

1) zákonem stanovenou koncentrací řízení (zákonná koncentrace řízení), která může dále být:

a) všeobecná (univerzální), tj. vztahující se na všechna sporná řízení bez ohledu na jejich základ či hodnotu předmětu řízení

b) zvláštní (speciální), tj. vztahující se jen na některá sporná řízení vybraná zákonem⁸⁸

2) soudem stanovenou koncentrací řízení (soudcovská koncentrace řízení).

Obě podoby se mohou uplatňovat buď každá samostatně, anebo obě ve vzájemné kombinaci.

V českém občanském soudním řízení se po novele občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb. provedené zákonem č. 7/2009 Sb. uplatňuje výlučně všeobecná (univerzální) zákonná koncentrace řízení.

⁸⁸ Novela občanského soudního řízení sporného provedená zákonem č. 30/2000 Sb. u zvláštní zákoně koncentrace řízení totiž navíc rozlišovala dvě skupiny jejich případů: u prvé se zákonná koncentrace řízení vztahovala na všechna rozhodná skutečná řízení a i důkazy právně významné pro věc samu, zatímco u druhé se tato rozhodná tvrzení a důkazy právně významné pro věc vztahovaly pouze k základu nároku, který byl žalobcem v žalobě uplatněn.

5. 1. Zákonem stanovená koncentrace řízení (zákonná koncentrace řízení)

Zákonnou koncentrací řízení lze obecně vymezit jako procesněprávní institut, který pod hrozbou procesní odpovědnosti stimuluje účastníky řízení k tomu, aby aktivně všechna rozhodná skutková tvrzení a důkazy k jejich prokázání právně významné pro spornou věc samu soustředili (koncentrovali) do určitých zákonem časově vymezených fází občanského soudního řízení.

Ve sporné věci jde o střet dvou proti sobě stojících stran, takže je v první řadě na nich samotných, aby se sami aktivně domáhali ochrany svých skutkových práv (viz maximu „iura vigilantibus“).

Účelem sledovaným touto podobou působení zákoné koncentrace je, aby sporné otázky mezi účastníky všech sporných řízení byly soudu co nejdříve známy a on si tak o nich mohl učinit svou skutkovou a právní představu o tom, co je mezi účastníky sporné a co nikoliv a urychleně je projednat a vydat rozhodnutí.

Z takto vymezeného účelu všeobecné zákoné koncentrace řízení je jasné patrné, že procesněprávní úprava jejím prostřednictvím klade důraz na urychlení občanského soudního řízení.

Vychází se přitom z myšlenky, že zabezpečují-li v tomto směru stanovená procesněprávní pravidla pro účastníky sporného řízení po řádném poučení soudu zákonem dostatečně vymezený časový prostor k tomu, aby měli reálnou možnost se ke sporu vyjádřit a oni toho (bez omluvitelného důvodu) nevyužijí anebo sice využijí, avšak opožděně mimo rámec procesních fází vymezených zákonem, je opodstatněné, aby následně snášeli určitý nepříznivý procesněprávní následek – ztrátu sporu.

Nastalou procesní situaci by bylo možno za pomoci tradičních zásad materiální a formální povahy vyjádřit i tak, že tímto způsobem platná civilní procesněprávní úprava s důrazem na urychlené řízení rozšiřuje prostor pro uplatnění zásady formální pravdy na úkor zásady materiální pravdy (k tomu viz blíže 3. kap.).

ad a) Všeobecná (univerzální) zákonná koncentrace řízení

Všeobecná (univerzální) zákonná koncentrace řízení se s jednotlivými prvky uplatňuje při projednání všech sporných řízení bez ohledu na to, zda se týkají základu nároku uplatněného žalobcem či nikoliv:

- v nalézacím řízení před soudem prvního stupně (blíže viz 6. kap.),
- v odvolacím řízení založeném v platné úpravě občanského soudního řízení na tzv. systému neúplné apelace (blíže k tomu viz 7. kap.)
- v řízení ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem (blíže k tomu viz 8. kap.).

Všeobecná (univerzální) zákonná koncentrace řízení s jednotlivými prvky znamená, že k rozhodným skutkovým tvrzením a důkazům pro spor právně významným, které jsou účastníky řízení uplatněny později, tj. po marném uplynutí procesních fází stanovených zákonem, soud, kromě rovněž zákonem stanovených výjimek, nepřihlíží, to znamená, že soud vychází z toho, jako by tyto později vznesené rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro věc samu, nebyly vůbec uplatněny.

Jak bude soud v takovém případě postupovat, nezávisí nikterak na jeho volné úvaze, neboť jde o zákonný příkaz.

ad b) Zvláštní (speciální) zákonná koncentrace řízení

Zvláštní (speciální) zákonná koncentrace řízení se neuplatňuje ve všech sporných řízeních, nýbrž pouze v těch, které zákon výslovně vypočte. Obecně lze říci, že jde o takový druh sporných řízení, kde je na uvedení všech rozhodných skutečností a označení důkazů právně významných v určitých zákonem časově vymezených procesních fázích veřejný zájem.

Zvláštní (speciální) zákonnou koncentrací, která se vztahuje pouze na zákonem vypočtené druhy sporných řízení, lze dále rozlišovat podle toho, zda-li je

třeba uvádět všechny právně významné rozhodné skutečnosti a důkazy jen co do základu věci anebo základu i její výše.

5. 2. Soudem stanovená koncentrace řízení (soudcovská koncentrace řízení)

Naproti tomu soudcovskou koncentrací řízení nařizuje v občanském soudním řízení, jak plyne již ze samotného označení, soud.

Za účinnosti tzv. velké novely občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb. mohl za určitých okolností stanovených tehdy platným § 118c OSŘ soud nařídít koncentraci řízení ve všech sporných věcech. To se mohlo uskutečnit do té doby, než byla tato možnost poskytnutá soudu zrušena pozdější novelou občanského soudního řízení provedenou zákonem č. 7/2009 Sb.

Za současné platné procesněprávní úpravy se soudcovská koncentrace řízení již neuplatňuje.

Soudcovskou koncentrací řízení v procesněprávní úpravě bylo možno po zmíněné novele zákona č. 30/2000 Sb. realizovat formou usnesení soudu, které bylo vydáváno pouze na návrh jednoho z účastníků řízení.

Tehdy se vycházelo z předpokladu, že v soudní praxi se mohou, vedle případů zvláštní zákonné koncentrace řízení, vyskytnout i případy, kdy druhý účastník řízení svou procesní nečinností (liknavostí, obstruováním řízení či dokonce jeho zneužíváním) sporné řízení bezdůvodně protahuje, aniž by řádně plnil svou procesní povinnost tvrdit rozhodné skutečnosti, právě tak jako svou procesní povinnost důkazní (§ 101 odst. 1 písm. a), b) OSŘ). Za této situace mohl soud nečinnému účastníkovi řízení na návrh druhého účastníka uložit, aby ve stanovené lhůtě rozhodné skutečnosti a důvody právně významné pro projednávanou věc uplatnil. Muselo se tak stát po poučení soudu, že nevyužije-li takový nečinný účastník řízení bez omluvitelného důvodu tuto možnost, soud po

skončení stanovené lhůty již zásadně nebude v průběhu dalšího řízení k později uplatněným rozhodným skutečnostem a důkazům přihlížet.

Proti usnesení soudu o nařízení koncentrace řízení byla podle tehdy platné úpravy českého občanského soudního řízení připuštěna možnost se odvolat.

K soudcovské koncentraci řízení docházelo za předpokladu, že usnesení o nařízení koncentrace nabylo právní moci.

Bylo již řečeno, že možnost nařídit usnesením soudu soudcovskou koncentraci řízení byla novelou občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb. provedenou zákonem č. 7/2009 Sb. zrušena.

Stalo se tak tehdy s odůvodněním, že tato podoba koncentrace řízení nebyla v soudní praxi využívána (jedním z argumentů bylo, že ve Sbírce rozhodnutí a stanovisek českých soudů nebyl za účinnosti zákona č. 30/2000 Sb., kromě jedné výjimky, zaznamenán žádný další takový případ). To nakonec vedlo k závěru, že se soudcovská koncentrace řízení v praxi neosvědčila a proto jako taková byla zrušena.⁸⁹

Po nabytých zkušenostech soudní praxe a mj. i s přihlédnutím k mezinárodním tendencím vyjádřeným v doporučení Principy nadnárodního civilního procesu,⁹⁰ z nichž vyplývá potřeba zvýšit v civilní procesněprávní úpravě aktivní úlohu soudu, se však nabízí otázka, zda tento zákonodárcův krok vedoucí ke zrušení soudcovské koncentrace řízení byl dobře rozvážen, resp. zda nebyl přespříliš ukvapen. Sám použitý argument, že soudcovská koncentrace řízení byla v soudní praxi jen málo využívána, nemusí ještě vylučovat funkční možnost její existence v systému celkové civilní procesněprávní úpravy. Při

⁸⁹ DRÁPAL, Lubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. d. c. v pozn. č. 33, 838 s. v této souvislosti uvádějí, že „...ke skeptickému pohledu na praktickou využitelnost tohoto institutu (roz. soudcovskou koncentraci řízení), přispělo i to, že nebyl účastníky náležitě využíván jako procesní nástroj proti průtahům řízení. Mnozí účastníci řízení se podle těchto autorů spíše obraceli se svými stížnostmi na průtahy řízení k orgánům státní správy soudnictví.“

⁹⁰ Dostupné na: <http://www.unidroit.org/english/principles/civilprocedure/main.htm>. [Navštíveno dne 17. 6. 2012].

úvahách de lege ferenda, týkající se procesněprávní úpravy vůbec a uplatnění zásady koncentrace zvlášť, bude proto nutno uvážit, zda by i ona po svém zdokonalení nemohla plnit svůj účel jako určitý vhodný funkční doplněk zákonné koncentrace řízení.

6. Prvky zákonné koncentrace v občanském soudním řízení sporném

Zákonná koncentrace se v platném českém občanském soudním řízení (uplatňuje pouze ve sporném řízení, a to ve všech věcech sporného řízení (tzv. univerzalita zákonné koncentrace řízení).

Naproti tomu jednotlivé případy nesporného řízení (tzv. nespory) jsou podle platného českého procesněprávního stavu z uplatnění zákonné koncentrace řízení vyloučeny (viz § 118b odst. 3 OSŘ, § 114c odst. 5, § 120 odst. 5 OSŘ).

Účinky zákonné koncentrace řízení spočívají v tom, že účastníci občanského soudního řízení sporného musí zásadně uplatnit všechny rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro spornou věc v určitých zákonem vymezených fázích sporného řízení s tím, že nestane-li se tak anebo se tak stane později, soud k nim již v dalším projednání a rozhodnutí zásadně nepřihlíží. To znamená, že se k nim soud chová jako by nebyly vůbec uplatněny.

Práce se v dalších výkladech soustřeďuje na analýzu účinků jednotlivých prvků zákonné koncentrace řízení:

1) Ve všech obecných věcech sporného řízení

Jednotlivé prvky zákonné koncentrace řízení se v obecných sporných věcech projevují v českém občanském soudním řízení:

a) při přípravě jednání, konkrétně

- u kvalifikované výzvy adresované žalovanému k písemnému vyjádření (§ 114b OSŘ)
- při přípravném jednání (§ 114c OSŘ)

b) při vlastním nalézacím řízení (§ 118a, § 118b OSŘ, § 119 OSŘ a § 119a OSŘ)

c) při odvolacím řízení (§ 205a OSŘ); blíže viz 7. kap.

2) Ve speciálních věcech sporného řízení

Do rámce speciálních věcí sporného řízení, ve kterých se uplatňují prvky zákonné koncentrace řízení, tato práce řadí věci:

a) platebního rozkazu, elektronického platebního rozkazu a evropského platebního rozkazu (blíže viz 9. kap.)

b) směnečného a šekového platebního rozkazu (blíže viz 9. kap.)

c) věci podle části páté občanského soudního řádu (blíže viz 8. kap.).

6. 1. Příprava jednání

Přípravou jednání se rozumí příprava sporu, kterou soud provádí s cílem, aby ukončil spor zpravidla již při jediném jednání (§ 114a odst. 1 OSŘ).

V důsledku toho by k případnému odročování následného nalézacího řízení, ke kterému v praktické činnosti soudu často dochází a jež je jednou z příčin vedoucí ke zbytečným průtahům řízení a tím k jeho zpomalování nařizováno soudem, mělo docházet jen výjimečně.

Řízení ve sporných věcech je podle § 82 odst. 1 OSŘ zahájeno dojitím žaloby soudu.

V takovém případě se soud musí vypořádat s tím, zda jsou pro zahájení sporného řízení splněny všechny jeho procesní podmínky (§ 114 odst. 1 OSŘ, § 103 OSŘ).

Soud však musí zároveň zjistit, zda podaná žaloba nevykazuje případné vady (§ 43 odst. 1 OSŘ), které musí žalobce po poučení soudem opravit či doplnit ve lhůtě, kterou mu k tomu soud stanoví.

Ve sporných řízeních bývají tyto přípravy prováděné soudem spojeny, neboť řešení, jsou-li v konkrétním sporném řízení splněny všechny procesní podmínky, vyžaduje nejprve odstranit vady podané žaloby (§ 43 odst. 1 OSŘ).

Jsou-li splněny všechny podmínky sporného řízení, popř. ty podmínky, které chyběly, byly jako odstranitelné vhodným opatřením soudu odklizeny a dále tehdy, kdy soud podanou žalobu na zahájení sporného řízení pro její vady neodmítne (§ 114 odst. 2 OSŘ, § 43 odst. 2 OSŘ), soud připraví jednání tak, aby mohl spornou věc rozhodnout již při jediném jednání (§ 114a odst. 1 OSŘ).

Do té doby než by bylo možno tímto způsobem spornou věc meritorně rozhodnout, soud by jednání neměl nařizovat.

Cíl této přípravy jednání spočívá v tom, aby soud měl ve sporném řízení, které je ovládáno zásadou kontradiktornosti, k dispozici vedle poznatků o rozhodném skutkovém a důkazním stavu sporu vyplývající z podané žaloby, zároveň poznatky o procesní obraně žalovaného.

Za tím účelem soud vyzve, kromě případů stanovených v § 115a OSŘ, žalovaného (popř. ostatní účastníky řízení), aby se k věci písemně vyjádřil a zároveň soudu předložil listinné důkazy, kterých se dovolává (výjimka platí pro sporná řízení, kde by se takový postup jevil s ohledem na jejich povahu neúčelným), vyžádá si zprávu o skutečnostech, které mají význam pro řízení a vlastní rozhodnutí (§ 128 OSŘ), popř. ustanoví znalce, jsou-li pro jeho ustanovení splněny potřebné podmínky (§ 127 OSŘ), čimž zajistí, aby bylo možno již při jediném jednání provést potřebné důkazy. Je-li to účelné, může soud provést důkaz i prostřednictvím dožádaného soudu, popř. může učinit jiné vhodné opatření.

Tímto procesním postupem si soud vytváří potřebné předpoklady, aby měl co nejdříve obraz nejuplněnějšího skutkového a důkazního stavu o sporné věci a mohl se následně rozhodnout, jak bude ve sporném řízení dále pokračovat.

Jestliže se soud při svém postupu ve sporném řízení omezí jen na obecnou výzvu podle § 114a odst. 2 písm. a) OSŘ anebo tuto obecnou výzvu zároveň spojí s kvalifikovanou výzvou k písemnému vyjádření podle § 114b OSŘ, popř. již s přípravným jednáním (§ 114c OSŘ), je věcí volné úvahy soudu. Z toho vyplývá, že případně podaný návrh žalobce na to, jak by měl soud ve sporném řízení postupovat, není pro soud závazný.

Již na tomto místě však je třeba předeslat, že pokud jde o vzájemný vztah kvalifikované výzvy k písemnému vyjádření žalovaného na straně jedné a přípravného jednání na straně druhé, tak rozhodne-li se soud použít v zahájeném sporném řízení o zažalovaném nároku jeden (a to kterýkoliv) z těchto prvků zákonné koncentrace, vyloučí tím uplatnění druhého z nich (§ 114b odst. 3, § 114c odst. 1 OSŘ).

Důvod pro tento závěr je celkem jasný. Jak kvalifikovaná výzva k písemnému vyjádření žalovaného, tak přípravné jednání totiž plní z hlediska cíle sledovaného zákonnou koncentrací řízení, tj. urychlit řízení v podstatě stejnou úlohu.

6. 1. 1. Kvalifikovaná výzva

Kvalifikovaná výzva k písemnému vyjádření žalovaného podle §114b OSŘ je jako jeden z prvků zákonné koncentrace řízení zásadně použitelná ve všech sporných věcech. Výjimku tvoří ty, ve kterých nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1, 2 OSŘ a dále ve věcech, které jsou uváděny v § 120 odst. 2 OSŘ).⁹¹

⁹¹ Slova použitá v § 99 odst. 2 OSŘ, že soud smír neschválí, je-li to v rozporu s právními předpisy, je třeba ve smyslu ustálené judikatury obecných soudů vykládat tak, že musí jít o předpisy donucovací (kogentní povahy, popř. o jejich obcházení – R 86/1967).

Právní úprava kvalifikované výzvy k písemnému vyjádření žalovaného je jednou z procesních možností, jak si soud ve sporných věcech, kde jde o složitější skutkovou a důkazní problematiku, připraví jejich projednání za aktivní součinnosti obou účastníků sporného řízení. Soud si může co nejdříve vytvořit představu o sporných skutečnostech a důkazech právně významných pro věc samu a tím celé sporné řízení urychlit. Konkrétně jde o to, aby poté, co soudu došla žaloba s uvedením rozhodných skutečností a s označením důkazů tak, jak je v žalobě předestřel žalobce, přispěl již v této procesní fázi k objasnění rozhodného skutkového a důkazního stavu svou procesní obranou i sám žalovaný. Žalovaného je třeba motivovat hrozbou procesní odpovědnosti k jeho aktivní procesní součinnosti. Tím si soud vytváří předpoklady, aby sporná věc mohla být zpravidla rozhodnuta již při jediném jednání.

Kvalifikovaná výzva k písemnému vyjádření žalovaného je vydávána formou usnesení soudu (o kvalifikované výzvě při vydávání platebního rozkazu, elektronického platebního rozkazu, jakož i evropského platebního rozkazu viz výklady v 9. kap.).

Usnesení soudu o vydání kvalifikované výzvy k písemnému vyjádření žalovaného nepřichází v úvahu v jednoduchých věcech, tj. ve věcech, u kterých se neukazuje potřeba podrobnější přípravy jednání. V takových sporných věcech nepřichází proto logicky v úvahu ani možnost fiktivního uznání nároku a v důsledku toho i vydání tzv. fiktivního rozsudku pro uznání podle § 114b odst. 5 OSŘ ve spojení s § 153a odst. 3 OSŘ (viz k tomu i rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 8. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004).

Podle soudní praxe vydání usnesení soudem o kvalifikované výzvě není namísto rovněž tam, kde je podaná žaloba zjevně bezdůvodná (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2003, sp. zn. 29 Odo 296/2003) a kde tudíž soud může i bez procesní součinnosti a aktivity žalovaného rozhodnout spornou věc již při jediném jednání.

Usnesení soudu o kvalifikované výzvě musí být žalovanému doručeno do vlastních rukou (viz i § 49 odst. 5 OSŘ). Náhradní doručení (fikce doručení uložení) nepřichází v úvahu z toho důvodu, že doručení do vlastních rukou má

soud ve sporných věcech s tak případným závažným nepříznivým procesněprávním následkem jistotu, že žalovaný usnesení o kvalifikované výzvě k písemnému vyjádření skutečně obdržel. Nestane-li se tak a usnesení o kvalifikované výzvě k písemnému vyjádření žalovanému do vlastních rukou doručeno nebylo, nemůže nastat ani nepříznivý procesněprávní následek předpokládaný v § 114b odst. 5 OSŘ spojený se zákonnou koncentrací řízení. V takových případech nebude přicházet v úvahu ani vydání fiktivního rozsudku pro uznání (§ 114b odst. 5 OSŘ, § 153a odst. 5 OSŘ).

Usnesení o kvalifikované výzvě k písemnému vyjádření žalovaného musí soud podle § 114b odst. 3 OSŘ vydat do konce prvního jednání, tj. jednání, které bylo soudem nařízeno jako první k projednání ve věci samé (§ 114b odst. 3 OSŘ).

Proti usnesení o kvalifikované výzvě k podání písemného vyjádření žalovaného není podle výslovné úpravy odvolání přípustné (§ 202 odst. 1 písm. j) OSŘ).

O tom, bude-li ve sporné věci uplatněn zkoumaný prvek zákonné koncentrace řízení, tj. zda bude soudem vydána kvalifikovaná výzva adresovaná žalovanému k písemnému vyjádření či nikoliv, rozhoduje podle své úvahy výlučně soud (viz § 114b odst. 1 OSŘ „...může předseda senátu...“).

V případě, že žalovaný na kvalifikovanou výzvu vůbec nereaguje, soud bez dalšího vychází z toho, že žalovaný uplatněný nárok uznal a vydá rozsudek pro uznání. Uvede-li však žalovaný ve svém vyjádření podle § 114b odst. 1 OSŘ skutečnosti, které by v případě prokázání mohly vést k zamítnutí žaloby, nepřichází rozsudek pro uznání v úvahu (rozsudek Nejvyšší soudu ČR ze dne 25. 1. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4426/2011). Totéž platí i v případě, kdy sice žalovaný ve vyjádření podle § 114b odst. 1 OSŘ neuvádí námitky proti skutkovým tvrzením žalobce, avšak svou procesní obranu zakládá na právních důvodech, které brání vzniku uplatněného práva.

Soud rozhodne o kvalifikované výzvě, tj. bez předchozí obecné výzvy (§ 114a OSŘ) tehdy, vyžaduje-li tento jeho procesní postup buď „povaha věci“ nebo „okolnosti případu“. Soud má povinnost a nikoliv pouhou možnost rozhodnout

rozsudkem pro uznání. Nevydá-li rozsudek (viz usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 16. 11. 2006, sp. zn. III. ÚS 91/06 a rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 4. 2010, sp. zn. 28 Cdo 604/2010), šlo by o nepředvídatelný proces.

Oba tyto právně relativně neurčité pojmy praxe soudů postupem doby naplnila a naplňuje určitým obsahem.

O „povahu věci“ (§ 114b odst. 1 OSŘ) jde podle ní (R 21/06) tam, kde lze v projednávané sporné věci předpokládat více skutkových tvrzení i více důkazních prostředků, což činí konkrétní projednávanou spornou věc skutkově a důkazně složitou. V takovém případě by proto bylo zjištění skutkového a důkazního stavu věci obtížnější, jestliže by soud neznal již předem procesní obranu žalovaného. Tímto procesním způsobem, tj. uložením žalovanému povinnost se ke sporné věci vyjádřit uvedením rozhodných skutečností a důkazům právně významných pro věc samu, si soud vytváří předpoklady, aby s předem objasněnými skutečnostmi a důkazy obou účastníků mohl spornou věc rozhodnout již při prvním jednání a tak naplnit zákonem sledovaný účel urychlení řízení.

Za „okolnosti případu“ (§114b odst. 1 OSŘ) lze podle dosavadních zkušeností a poznatků soudní praxe (R 21/06) považovat případ, který sice nemusí být skutkově a důkazně příliš složitý, je však provázen některými konkrétními mimořádnými skutečnostmi, které činí spornou věc komplikovanou, takže soud bez písemného vyjádření žalovaného předem nebude moci spornou věc zpravidla rozhodnout již při prvním jednání.

Usnesení o kvalifikované výzvě nesmí být doručeno do vlastních rukou žalovanému dříve než sama žaloba neboli pozitivně řečeno rozhodnutí o kvalifikované výzvě musí být žalovanému doručeno nejpozději spolu se žalobou (§114b odst. 4 OSŘ).

Ve svém usnesení o vydání kvalifikované výzvy stanoví soud žalovanému lhůtu k podání písemného vyjádření (§ 114b odst. 2 OSŘ).

Délka lhůty stanovená soudem musí být podle § 114b odst. 2 OSŘ alespoň třicetidenní počítaná od doručení usnesení o kvalifikované výzvě k písemnému

vyjádření o rozhodných skutkových tvrzeních a důkazech (u platebního rozkazu, elektronického platebního rozkazu a evropského platebního rozkazu se tato lhůta počítá až od podání odporu – viz blíže 9. kap.).

Soud zásadně nepřihlédne k pozdějším tvrzením o rozhodujících skutečnostech a návrhům na jejich dokazování, a to ani v odvolacím řízení (§ 205a) odst. 1 OSŘ). V teorii i praxi se též hovoří o tzv. stop stavu skutkovém i důkazním.

Po marném uplynutí této lhůty zákonná úprava zakládá vyvratitelnou právní domněnku („má se za to“), že žalovaný nárok, který je proti němu žalobou uplatněn, uznává (fiktivní uznání). Toto fiktivní uznání žalovaným je spojené s nepříznivým procesněprávním následkem – vydáním fiktivního rozsudku pro uznání (§ 153a odst. 3 OSŘ).

Za účelem zmírnit dopad tohoto nepříznivého procesněprávního následku může soud vzhledem ke zvláštním okolnostem konkrétního případu stanovit dobu delší než třiceti dnů. Protože tuto minimální třicetidenní lhůtu je třeba považovat za kombinovanou procesní lhůtu, tj. jak zákonnou, tak soudcovskou, soud ji z vážného důvodu existujícího na straně žalovaného může podle § 55 OSŘ prodloužit (nikoliv však prominout - § 58 OSŘ).

To soudy ve své praktické činnosti poměrně často činí, neboť tímto způsobem jim vzniká delší časový prostor pro zjištění co nejuplněnějšího skutkového a důkazního stavu sporné věci a tím i možnost odvrátit žalovaného od nesení přísného nepříznivého procesněprávního následku.

Lhůtu k podání písemného vyjádření splní žalovaný řádně jen tehdy, jestliže jeho písemné vyjádření dojde na soud nejpozději třicátý den (resp. poslední den prodloužené lhůty), popř. je-li písemné vyjádření nejpozději třicátý den či poslední den prodloužené lhůty odevzdáno u držitele poštovní licence. Po marném uplynutí třicetidenní lhůty, resp. lhůty již prodloužené k podání písemného vyjádření, nemůže již zásadně žalovaný, pokud v téže lhůtě neuvede pro tuto svou nečinnost vážný důvod, s úspěchem uvádět později rozhodné skutečnosti a navrhopvat důkazy právně významné pro věc samu.

Již bylo uvedeno, že nepostačuje, aby žalovaný podal pouhé všeobecně formulované či jen negativní písemné vyjádření k žalobě ve stanovené, resp. v prodloužené lhůtě. V případě, že žalovaný nárok uplatněný vůči němu v žalobě neuznává, musí jeho písemné vyjádření (viz znění § 114b odst. 1 OSŘ) obsahovat uvedení rozhodných skutkových okolností a důkazů právně významných pro věc samu, které tvoří jeho procesní obranu. Nestane-li se tak, tj. žalovaný ve svém písemném vyjádření tyto rozhodné skutkové okolnosti a důkazy právně významné pro věc samu neuvede, je tím zákonnou úpravou založena vyvratitelná právní domněnka (presumpce), jako by žalovaný (fiktivní) nárok, který byl proti němu v žalobě uplatněn, uznal i ve skutečnosti. V takovém případě soud ve sporné věci vydá fiktivní rozsudek pro uznání (§ 114b odst. 5 OSŘ ve spojení s § 153b odst. 3 OSŘ). Jestliže tento fiktivní rozsudek pro uznání nabude právní moci, sporné řízení o projednávaném nároku končí.

Posouzení, zda nastal jeden z předpokladů pro vydání kvalifikované výzvy žalovanému k písemnému vyjádření („povaha věci“ či „okolnosti případu“), je předmětem posouzení soudem na základě jeho volné úvahy (srov. § 114b odst. 1 OSŘ „...může předseda senátu...“).

V tomto směru je nutno, aby soud postupoval velmi obezřetně, neboť nařídí-li kvalifikovanou výzvu tam, kde tomu tak být nemělo, jde o důvod pro odvolání proti následně vydanému rozsudku pro uznání (§ 205 odst. 2 písm. a) OSŘ ve spojení s § 205b OSŘ).

Je-li splněn jeden z předpokladů pro vydání kvalifikované výzvy žalovanému, aby se ve sporné věci v soudem stanovené, resp. v soudem prodloužené lhůtě písemně vyjádřil (§ 114b odst. 1 OSŘ), mohou v takovém případě nastat podle obsahu písemného vyjádření žalovaného různé právní situace:

- a) žalovaný nárok uplatněný v žalobě zcela uzná
- b) žalovaný nárok uplatněný v žalobě uzná, avšak jen zčásti
- c) žalovaný zažalovaný nárok v žalobě zcela neuzná

d) žalovaný se vůbec ve lhůtě nevyjádří, uvede však pro svou nečinnost vážný omluvitelný (ospravedlnitelný) důvod, proč tak neučinil

e) žalovaný se nevyjádří, aniž by však uvedl vážný důvod, který by jeho nečinnost omlouval (ospravedlňoval)

Ad a) V tomto případě není vůbec třeba, aby žalovaný kromě svého skutečného uznávacího projevu vůle uváděl na svou procesní obranu další rozhodné skutečnosti či označoval důkazy právně významné pro věc samu.

V takovém případě soud vydá bez dalšího opodstatněně rozsudek pro uznání (§ 153 odst. 3 OSŘ).

V daném případě se totiž jedná o procesní dispoziční úkon žalovaného, který má svůj základ v jeho skutečné autonomně projevené vůli jako subjektu hmotného soukromoprávního vztahu.

Právní mocí rozsudku pro uznání sporné řízení končí.

Ad b) Co se týká uznané části nároku uplatněného proti žalovanému v žalobě, platí i o ní vše, co bylo uvedeno již výše.

Naproti tomu, pokud jde o neuznanou část zažalovaného nároku, je žalovaný povinen ve svém písemném vyjádření uvést na svou procesní obranu všechny rozhodné skutečnosti a označit příslušné důkazy právně významné pro samu spornou věc.

Jen tímto způsobem může žalovaný ohledně neuznané části zažalovaného nároku odvrátit vydání fiktivního rozsudku pro uznání.

Jestliže žalovaný splní včas a řádně svou povinnost tvrzení i povinnost důkazní, soud nařídí ohledně neuznané části zažalovaného nároku jednání (§ 115 odst. 2 OSŘ) a v řízení pokračuje.

Ad c) V tomto případě je žalovaný povinen uvést na svou procesní obranu včas a řádně všechny rozhodné skutečnosti i důkazy právně významné pro zažalovaný nárok.

Učiní-li tak, soud nařídí jednání (§ 115 odst. 2 OSŘ) o celém uplatněném nároku a pokračuje v řízení. V něm soud na základě všech rozhodných skutečností a důkazů právně významných uváděných i druhou procesní stranou (projev obecně se uplatňující zásady “et altera pars audiatur”) rozhoduje s co nejúplnější znalostí skutkového a důkazního stavu věci samé.

Ad d) Jestliže se žalovaný sice písemně včas nevyjádří, avšak pro tuto svou nečinnost má vážný důvod, musí tento důvod soudu v téže lhůtě, která mu byla pro písemné vyjádření stanovena, sdělit a prokázat. Uzná-li soud důvod uváděný žalovaným jako vážný a tedy omluvitelný (ospravedlnitelný), uloží žalovanému k písemnému vyjádření další lhůtu,

Ad e) V tomto případě soudu nic nebrání, aby bez dalšího vydal tzv. fiktivní rozsudek pro uznání. V takovém případě zákonná úprava předpokládá, že u žalovaného nastal stejný procesní stav jako by žalovaný, i když nikoliv ve skutečnosti, nárok uplatněný v žalobě uznal.

V těchto případech se předpokládá, že žalovaný ve skutečnosti žádnou relevantní procesní obranu, kterou by mohl přispět ke zjištění skutkového a důkazního stavu věci, nemá.

O právní povaze této fikce, zejména pak o tom, zda tato konstrukce fikce odpovídá z funkčního hlediska povaze a charakteru občanského soudního řízení je blíže pojednáno v analýze u přípravného jednání.

6. 2. 2. Přípravné jednání

Hned úvodem je třeba předeslat, že přípravné jednání (postaru tzv. přípravný rok - § 239 a násl. zákona č. 113/1895 c. ř. s.) nemá povahu jednání ve věci samé podle § 115 OSŘ.

Proto při něm jako jednoho z prvků zákonné koncentrace řízení, jehož cílem je urychlit přípravu jednání jako celku (§ 114a násl. OSŘ), nelze vydat meritorní rozhodnutí.

Přípravné jednání je vedeno zcela neformálně (např. soud nemusí zasedat v senátním složení). Jako takové může právě tímto neformálním přístupem komunikace s účastníky sehrát pro urychlení dalšího průběh řízení významnou úlohu. Proto by mu také měla být věnována soudem velmi důkladná příprava. Zkušenosti ukazují, že ke škodě věci není přípravné jednání zatím dostatečně a efektivně soudy využíváno (jak bude uvedeno ještě dále, zkušenosti soudu ukazují, že svým způsobem k tomu přispívá i to, že u předvolání k přípravnému jednání je vyloučeno náhradní doručování).

Vzájemný vztah přípravného jednání a následného jednání ve věci samé řeší § 115 odst. 1 OSŘ, podle kterého „nestanoví-li zákon jinak, nařídí předseda senátu k projednání věci samé, k němuž předvolá účastníky a všechny, jejichž přítomnost je třeba.”

Pokud jednání ve věci samé nepředcházelo přípravné jednání, platí právní režim § 115 odst. 2 OSŘ.

Podle cit. ustanovení musí být účastníkům doručeno předvolání k jednání tak, aby měli dostatek času ke své přípravě (zpravidla půjde nejméně o 10 dnů přede dnem, kdy se má jednání ve věci samé konat).

Jestliže však přípravné jednání ve věci samé předcházelo, není vyloučeno, jsou-li již při něm samotnými účastníky řízení dostatečně objasněny všechny rozhodné skutkové okolnosti případu, jakož i označeny potřebné důkazy právně významné, že soud bude bez dalšího pokračovat v jednání ve věci samé; v takovém případě nemusí být dodržena ani vzpomínutá lhůta deseti dnů.⁹²

Není-li možné o věci samé rozhodnout bez nařízení jednání, právě tak jako nelze-li postupem podle § 114a odst. 2 OSŘ, tj. obecnou výzvou jednání připravit tak, aby bylo možno věc rozhodnout zpravidla již při jediném jednání (účastníci

⁹² DRÁPAL, Lubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. d. c. v pozn. č. 33, 506 s.

řízení se na obecnou výzvu soudu nevyjádřili dostatečně zřetelně ohledně sporných rozhodných skutečností případu) anebo nebylo-li postupováno podle § 114b OSŘ, soud s výjimkou sporů podle § 120 odst. 2 OZ, jakož i právních věcí, v nichž se takový postup nejeví s ohledem na okolnosti případu účelným (např. soud by měl z dosavadního zjištění za to, že bude moci bez dalšího rozhodnout již při jediném jednání, popř. že jde o jednoduchou věc) nařídí a provede přípravné jednání (§ 114c OSŘ).

Těmito třemi vzpomenutými výlukami zákonná úprava sleduje cíl, aby účastníci řízení nebyli zbytečně nařízeným přípravným jednáním zatěžováni.⁹³

Nařízení přípravného jednání má formu usnesení.

Usnesení o nařízení přípravného jednání nemusí být soudem odůvodněno (§ 169 odst. 2 OSŘ).

Odvolání proti usnesení o nařízení přípravného jednání zákon nepřipouští (§ 202 odst. 1 písm. a) OSŘ).

K provedení přípravného jednání předvolá předseda senátu podle § 114c odst. 2 OSŘ všechny účastníky řízení, tj. žalovaného a žalobce i jejich zástupce, popř. další osoby, jejichž přítomnost je třeba.

I předvolání k přípravnému jednání musí být účastníkům a jejich zástupcům doručeno do vlastních rukou. Náhradní doručení je i v těchto případech vyloučeno. Již v souvislosti s kvalifikovanou výzvou k písemnému vyjádření žalovaného, bylo zdůrazněno, že takto zvolenou procedurou získává soud jistotu, že účastník sporu předvolání k přípravnému jednání, s nímž je spojen závažný nepříznivý procesněprávní následek, skutečně obdržel.

⁹³ Část literatury uvažuje de lege ferenda o tom, že v těch případech, kdy je jasné, že soud nebude moci rozhodnout již při prvním jednání, měla by mu být dána možnost opatření kumulovat (KŘIVÁČKOVÁ, Jana, Klára HAMULÁKOVÁ. Devět měsíců účinnosti nové právní koncentrace v civilním soudním řízení z pohledu praxe. *Právní rozhledy*. Roč. 18, č. 12 (2010), 441 – 446.) Tento závěr je třeba s ohledem na stále sledovaný prioritní cíl řízení, tj. zjistit co neúplnější skutkový a důkazní stav, který vytváří spolehlivý základ pro věcně správné rozhodnutí soudů, podporovat.

I na tomto místě však je třeba upozornit na to, že vyloučení náhradního doručení v těchto případech dosti omezuje využitelnost samotného institutu přípravného jednání, neboť v řadě případů se účastníkům řízení do vlastních rukou nedaří doručit.

V praxi obecných soudů vznikly pochybnosti i v tom směru, zda úprava doručování do vlastních rukou platí i tam, kde se doručuje do ciziny a kde, jak potvrzují praktické zkušenosti, je způsob doručování spojen se zvláštními obtížemi.⁹⁴ Lze mít za to, že toto pravidlo platí i v těchto případech, neboť platná procesněprávní úprava v tomto směru žádnou výslovnou výjimku nestanoví (argument důkazem opaku uplatňujícího se u platebních rozkazů - § 172 odst. 2 písm. b) OSŘ).

Účel přípravného jednání podle § 114c odst. 3 OSŘ spočívá v tom, aby soud za aktivní součinnosti účastníků řízení

- objasnil splnění všech podmínek řízení (§ 103 a násl. OSŘ) a není-li tomu tak, aby přijal opatření k odstranění zjištěného nedostatku,
- vyzval účastníky, aby do protokolu doplňli svá tvrzení o skutečnostech rozhodných pro věc samu, jakož i připojili návrhy na provedení důkazů k jejich prokázání (konkrétně to znamená, aby žalobce např. doplnil žalobu ve všech jejích částech tak, aby mohla být následně spolehlivým podkladem pro vydání rozsudku pro uznání (§ 153a OSŘ), popř. aby žalovaný svou procesní obranou přispěl ke zjištění sporných rozhodných skutečností mezi účastníky řízení (např. důkazem, že peněžitou částku, která byla vůči němu v žalobě uplatněna, již žalobci uhradil),
- účastníci splnili i další procesní povinnosti (např. povinnost dostavit se ke znalci)

⁹⁴ Tak např. VALENTA, Jaroslav. Dva roky přípravného jednání v praxi. *Právní rozhledy*, 2012, č. 1. 20 s. uvádí, že u obecných soudů se doručování platebních rozkazů, vylučujících náhradní doručení (§ 173 odst. 1 OSŘ) pro obtíže s doručováním zejména do zahraničí, prakticky nerealizuje.

- poskytl účastníkům náležitě poučení (§118a OSŘ v platné úpravě)⁹⁵
- pokusil se o smírné vyřešení věci (§99 OSŘ)
- uložil účastníkům řízení další procesní povinnosti k dosažení účelu řízení.

Touto zákonnou úpravou je v první řadě sledován cíl vytvořit pro účastníky řízení procesní prostor k uzavření smíru, který by soud, jsou-li pro schválení zákonné podmínky (§ 99 a násl. OSŘ), mohl následně schválit.

Nemůže-li soud zatím smír mezi účastníky dosáhnout, existuje-li však důvodná naděje na jeho uzavření, nic soudu nebrání, aby za účelem dosažení této formy vyřízení sporné věci využil procesní institut přerušování řízení (§ 110 OSŘ), popř. aby hledal jiná procesní řešení sporu (např. uznání nároku žalovaným, zpětvzetí návrhu žalobcem).⁹⁶

Při pokusu o smír soud podle okolností případu analyzuje s účastníky řízení projednávanou spornou věc, upozorní na právní úpravu, jakož i na stanovisko Nejvyššího soudu včetně rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, které se týkají projednávané věci (§ 99 odst. 1 OSŘ). Cílem tohoto jeho procesního postupu je doporučit účastníkům za daných okolností projednávaného sporu možnost smírného vyřešení věci. Z obsahu § 99 odst. 1 OSŘ celkem zřetelně vyplývá, že soud při svém poučování účastníků řízení se vedle procesněprávní stránky případu nevyhne ani jeho hmotněprávní stránce.⁹⁷

⁹⁵ O charakteru poučení účastníků soudem bude bližší pojednání při rozboru nalézacího řízení § 118a OSŘ

⁹⁶ Možnost přerušování přípravného jednání lze s ohledem na zachování cíle přípravného jednání považovat za přijatelnou.

⁹⁷ V těchto případech poučení ve smyslu hmotného práva nevyklučuje ani ta část odborné literatury, která jinak při poučovací povinnosti soudu § 118a OSŘ setrvává důsledně na tom, že soud při ní nesmí vykročit z rámce § 5 OSŘ, tj. že poskytuje účastníkům řízení poučení jen o jejich procesních právech a povinnostech (viz. DRÁPAL, Ljubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. d. c. v pozn.

Nepodaří-li se soudu přivést účastníky ke smírnému vyřešení sporné věci, zůstává účelem přípravného jednání vytvořit dostatečný prostor k tomu, aby účastníci řízení sami aktivně objasnili to, co je mezi nimi nesporné a proto již nevyžadující další důkazy, zejména však co je mezi účastníky po skutkové a důkazní stránce sporné, a tedy jaké rozhodné skutečnosti pro spornou věc samu je třeba jejich dokazováním řešit, aby bylo možno zpravidla již při jediném jednání vydat ve sporné věci meritorní rozhodnutí.⁹⁸

Do skončení přípravného jednání, kdy nastává tzv. skutkový a důkazní stopstav, jsou účastníci řízení zásadně povinni splnit své procesní povinnosti, tj. svou procesní povinnost tvrzení a procesní povinnost důkazní (§ 114c odst. 3 písm. b) OSŘ) tj. doplnit všechny rozhodné, tj. pro spornou věc samu právně významné skutečnosti a označit důkazy k jejich prokázání.

Časová hranice skončení přípravného jednání, která je stanovena platnou procesněprávní úpravou, se však podle dosavadních zkušeností obecných soudů ukazuje v určitých složitých případech přece jen příliš krátká pro to, aby v jejím průběhu bylo možno v co nejúplnější míře zjistit skutkový a důkazní stav. Z toho důvodu soudy hledají procesní způsoby, jak tento nedostatek překlenout. Za tím účelem soudy často využívají možnost poskytnout z důležitých důvodů účastníkům řízení na žádost některého z nich maximální třicetidenní lhůtu k doplnění tvrzení o rozhodných skutečnostech pro spornou věc, a k podání návrhů na provedení důkazů k jejich prokázání. Tak prodloužená třicetidenní lhůta slouží ku prospěchu nejen účastníkovi, který o ni požádal, nýbrž s ohledem na zachování principu rovného postavení všem účastníkům řízení (§ 18 odst. 1 OSŘ).

Před skončením přípravného jednání musí soud s výjimkou věcí uvedených v § 120 odst. 2 OSŘ, poučit řádně přítomné účastníky o tom, že k později vzneseným rozhodným skutečnostem a označeným důkazům právně významným již nebude (s výhradou výjimek podle § 118b odst. 1 OSŘ), po

č. 33, 827a násl. s.). Blíže o poučovací povinnosti soudu cit. dále u nalézacího řízení - § 118a OSŘ

⁹⁸ Viz důvodovou zprávu k zákonu č. 7/2009 Sb. – sněmovní tisk č. 478/0, 71 s.

skončení přípravného jednání, popř. po uplynutí prodloužené lhůty podle § 114c odst. 4, věty druhé OSŘ, přihlížet.

To, že soud nepřihlédne k později vzneseným rozhodným skutečnostem, jakož i k návrhům na důkazy o nich, není za platné procesněprávní úpravy předmětem volné úvahy soudu, nýbrž jeho povinností uloženou mu zákonem.⁹⁹

Nebyl-li účastník řízení podle § 114c odst. 5 OSŘ soudem řádně poučen před skončením přípravného jednání, ke koncentraci řízení uplynutím přípravného jednání nedojde. Právě nedostatek poučení účastníků využívají některé soudy někdy k tomu, aby mohly čelit účinkům koncentrace řízení.

V případě nedostavení se k přípravnému jednání spojuje zákon závažné nepříznivé procesněprávní následky jak pro žalovaného, tak pro žalobce.

Z toho důvodu je v zájmu obou účastníků řízení, aby věnovali náležitou pozornost tomu, zda předvolání k soudu, které obdrželi, má povahu předvolání k přípravnému jednání a tak včas svou procesní aktivitou předešli vzniku závažných nepříznivých procesněprávních následků.

Pokud se k přípravnému jednání nedostaví žalovaný, ačkoliv byl k němu řádně a včas předvolán (nejméně dvacet dnů předem), byl řádně poučen v předvolání o možnosti vzniku nepříznivého procesněprávního následku (§ 153a odst. 3 OSŘ) a řádně mu byla doručena žaloba, pak aniž by včas a z důležitého důvodu své nedostavení se k přípravnému jednání omluvil „má se za to s výjimkou věcí, o kterých nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1, 2 OSŘ, jakož i věcí uvedených v § 120 odst. 2 OSŘ), že uznává nárok, který je vůči němu žalobou uplatněn. V takovém případě soud následně vydá rozsudek pro uznání - § 153a odst. 3 OSŘ (jak patrně jde o stejný nepříznivý procesněprávní následek, jaký zákon předpokládá v § 114b odst. 5 OSŘ, tj. v případě, kdy se žalovaný bez vážného důvodu včas a ve stanovené lhůtě nevyjádří ke kvalifikované výzvě).

⁹⁹ Teoreticky nelze vyloučit ani situaci, kdy účastník řízení, který se původně k určitému rozhodnému tvrzení, které uvedl jako nesporné druhý účastník, zaujme v dalším řízení opačné stanovisko. Prakticky však toto jeho opačné stanovisko bude vyloučeno ukončením přípravného jednání, resp. uplynutím prodloužené lhůty.

Pokud by se k přípravnému jednání nedostavil sám žalovaný, ale dostavil by se jeho zástupce, soud přípravné jednání sice uskuteční, avšak bez založení výše uvedeného nepříznivého procesněprávního následku.

Jak je patrné, i v těchto případech platná procesněprávní úprava nastoluje stejný procesněprávní stav, jako by žalovaný nárok, který byl vůči němu žalobcem uplatněn, ze své autonomně projevené vůle skutečně uznal. Ve skutečnosti však jde i v těchto případech ze strany žalovaného o fiktivní uznání nároku žalobce.

Znovu je třeba zdůraznit, že vydání či nevydání rozsudku pro uznání není ve zkoumaných případech, kdy jsou splněny všechny zákonem stanovené předpoklady pro jeho vydání, předmětem volné úvahy soudu. Soud za splnění zákonem stanovených předpokladů je povinen rozsudek pro uznání vydat.¹⁰⁰

Fiktivní uznání nároku, a tudíž ani fiktivní rozsudek pro uznání, nepřicházejí v úvahu tam, kde jsou v projednávaném sporném případě splněny zákonné podmínky buď pro zastavení řízení (§ 104 odst. 2 OSŘ) anebo pro odmítnutí návrhu (§ 43 odst. 3 OSŘ).

Jestliže se k přípravnému jednání nedostaví jeden z více účastníků řízení, které se nacházejí v postavení nerozlučných účastníků (§ 91 odst. 2 OSŘ), může soud vydat fiktivní rozsudek pro uznání jen tehdy, jestliže se k přípravnému jednání nedostaví žádný z nich.

V teorii i soudní praxi se stala v této souvislosti spornou otázkou, je-li vydání fiktivního rozsudku pro uznání žalovaného jako nepříznivý procesněprávní následek projevu zásady koncentrace přiměřené povaze procesněprávní úpravy nebo-li, má-li tato konstrukce v systému procesněprávní úpravy své funkční opodstatnění.

¹⁰⁰ Jestliže však žalovaný včas a řádně své nedostavení se k přípravnému jednání omluví, může být přípravné jednání nařízeno znovu (patrně nikoliv odročeno).

Část komentářové literatury,¹⁰¹ aniž by však v celé věci zaujímala nějaké hodnotící stanovisko, se spokojila s konstatováním, že závěr o tomto nepříznivém procesněprávním následku prostě vyplývá z platné procesněprávní úpravy.

Naproti tomu část procesněprávní teorie¹⁰² nepovažuje v těchto případech konstrukci rozsudku pro uznání jako nepříznivý procesněprávní následek projevu koncentrační zásady za přiměřenou povaze procesněprávní úpravy a tím za opodstatněnou.¹⁰³

Základní argument, který podle mého svědčí proti chápání nedostavení se žalovaného k přípravnému jednání jako uznání nároku, spočívá v tom, že tato procesněprávní konstrukce uznání nároku má v civilním procesu své funkční opodstatnění jen tam, kde uznávací dispoziční úkon žalovaného má svůj základ v jeho skutečném projevu vůle garantované ústavně (čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod) i občanskoprávně (§ 2 odst. 3 OZ). V takových případech není žádného důvodu rozsudek pro uznání nevydat. Jinak však je tomu tam, kde procesněprávní úprava skutečný uznávací projev vůle žalovaného nahrazuje fikcí jen pro takový formální nedostatek, jako je právě nedostavení se k přípravnému jednání (přitom může být zjevné, že rozsudek pro uznání již neodpovídá tvrzeným skutečnostem). Pro takto zvolenou procesněprávní konstrukci neexistuje žádný závažný společenský a právní důvod, neboť nedostatek tohoto druhu lze nahradit jinými prostředky, které jsou povaze občanského soudního řádu přiměřené.

Zamýšlel-li proto zákonodárce v těchto případech nějakým způsobem, nečinnost žalovaného v občanském soudním řízení postihnout, pak vedle standardních prostředků, které mu platný občanský soudní řád jinak poskytuje (viz např. ukládání pořádkových pokut), měl uvažovat o postihu, který by byl svou povahou přiměřenější a v těchto případech procesněprávní oblasti

¹⁰¹ DRÁPAL, Ljubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. d. c. v pozn. č. 33,805 – 806 s.

¹⁰² Viz např. WINTEROVÁ, Alena. Přípravné jednání v civilním soudním řízení. *Právní fórum*. 2009, roč. 6, č. 6. 227 s.

¹⁰³ To, co je zde řečeno o tomto nepříznivém procesněprávním následku v souvislosti s nečinností žalovaného v přípravném jednání, platí i o případech nečinnosti žalovaného vyjádřit se včas písemně na kvalifikovanou výzvu soudu podle § 114b odst. 5 OSŘ.

přiléhavější, tj. konkrétně o rozsudku pro zmeškání (kontumačním rozsudku). Tak tomu ostatně bylo již dříve i v procesněprávní úpravě platné před účinností zákona č. 99/1963 Sb. Je tomu tak i v současné platné slovenské procesněprávní úpravě, kde se podle ohlasu soudní praxe tato procesněprávní konstrukce osvědčuje.

Pro závěr o neodůvodněnosti rozsudku pro uznání jako o nepřiměřeném procesněprávním následku pro zkoumané případy však hovoří i některé další důvody:

Podle současné platné procesněprávní úpravy plní rozsudek pro fiktivní uznání v případech, o které jde, funkci velmi přísného a tím i nepřiměřeně tvrdého nepříznivého procesněprávního následku pro žalovaného (tomu totiž není ani dodatečně poskytnuta možnost se omluvit, nemá možnost navrhnout dodatečné zrušení rozsudku pro uznání, omezeny jsou důvody odvolání, zejména však ztrácí celý spor). Proto je třeba znovu opakovat, že toto řešení by mělo být v procesněprávní úpravě výjimečným procesním řešením opodstatněným jen pro určité výšece sporných věcí. Za takové lze považovat pouze ty, ve kterých žalovaný v souladu s dispoziční zásadou jako s jednou z hlavních zásad ovládajících sporné občanské právo procesní žalobcův nárok procesním úkonem, odpovídajícím jeho skutečně projevené vůli, nikoliv však fingované, uzná. Jen v takových sporných věcech je s ohledem na urychlení řízení odůvodněno vydání rozsudku pro uznání (§ 153a OSŘ).

K podpoře kritiky zákonem zvolené procesněprávní konstrukce, která spojuje nečinnost žalovaného s fikcí uznání nároku a s následně vydaným fiktivním rozsudkem pro uznání lze uvést i další argument. Žalovaný se touto procesněprávní konstrukcí, o čemž bude řeč ještě dále, ocitá v nerovném procesním postavení se žalobcem (§ 18 odst. 1 OSŘ). Zatímco nedostaví-li se k přípravnému jednání žalobce, soud probíhající řízení pouze zastaví. Tento procesněprávní vztah však žalobci nikterak nebrání v tom, aby se následně domáhal téhož nároku později podanou žalobou. Nedostaví-li se však k přípravnému jednání žalovaný, soud rozsudkem pro uznání rozhoduje ve věci samé pravomocně (jde o res iudicata).

Jestliže se naproti tomu k přípravnému jednání nedostaví žalobce, ačkoliv byl k jednání řádně předvolán (rovněž nejméně dvacet dnů předem), byl o nepříznivých procesněprávních následcích nedostavení se soudem řádně poučen a včas a z důležitého důvodu se neomluvil, soud řízení zastaví.

Výjimku z tohoto pravidla tvoří pouze věci, o kterých nelze uzavřít smír, a věci uvedené v § 120 odst. 2 OSŘ.¹⁰⁴

Takto nastalou procesněprávní situaci spočívající v zastavení řízení (§ 114c odst. 7 OSŘ), lze přirovnat k případům, kdy žalobce v souladu s dispoziční zásadou vezme v řízení svou žalobu zpět (i v tomto případě však platí, že žalobce musí být o tomto následku v předvolání k přípravnému jednání řádně poučen).

Zákonná úprava neřeší výslovně případy, kdy se k přípravnému jednání nedostaví ani žalovaný ani žalobce.

V těchto případech je zřejmé, že soud rozsudek pro uznání (§ 153a odst. 3 OSŘ) vydat nemůže.

Je však možné, aby soud v takových případech řízení rovněž zastavil?

Většinový názor má za to, že stanoví-li zákon v § 114c odst. 7 OSŘ celkem jednoznačně, že v případě nedostaví-li se žalobce k přípravnému jednání, soud řízení zastaví, pak bez ohledu na to, zda tak učiní žalobce sám či zároveň i žalovaný, je podmínka stanovená cit. ustanovení naplněna, takže soudu nezbyvá, než řízení zastavit.¹⁰⁵ K tomu však je ale třeba dodat, že v takových případech by měl soud rozhodnout o nákladech řízení sporu podle § 146 odst. 2, věta první OSŘ a uložit žalobci povinnost tyto náklady řízení nahradit. Byl to totiž on, kdo svou procesní nečinností zastavení řízení zavinil.

¹⁰⁴ WINTEROVÁ, Alena. d. c. v pozn. č. 17, 105 s.

¹⁰⁵ DRÁPAL, Ljubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. d. c. v pozn. č. 33, 805 s.

6. 2. Nalézací řízení

V průběhu nalézacího řízení před soudem I. stupně se zákonná koncentrace řízení a její prvky projevují různým způsobem, podle toho, bylo-li v projednávané věci samé

a) nařízeno a konalo se podle § 114c OSŘ přípravné jednání.

Tento stav bude, neomezí-li se soud podle okolností případu jen na obecnou výzvu či na vydání usnesení o kvalifikované výzvě k písemnému vyjádření žalovaného – pravidlem anebo

b) přípravné jednání podle § 114c OSŘ nebylo ani nařízeno ani se nekonalo.

Ad a) V těchto případech musí účastníci řízení soustředit (koncentrovat) svá tvrzení o rozhodných skutečnostech právně významných ve věci samé, jakož i označení důkazů k jejich prokázání, do skončení přípravného jednání, popř. do uplynutí lhůty, která jim byla soudem poskytnuta k doplnění tvrzení o rozhodných právně významných skutečnostech pro věc samu, jakož i k podání návrhů na provedení důkazů (§ 118b odst. 1 OSŘ).

Délka této lhůty nezávisí ani na návrhu účastníků, ani není určena zákonem. Nesmí být však delší než třicet dnů (§ 114c odst. 4 OSŘ).

Účinky koncentrace v nalézacím řízení před soudem I. stupně však nenastanou, jestliže účastníci řízení nebyli soudem podle § 114c odst. 3 OSŘ ve spojení s § 118a OSŘ řádně poučeni.

Ad b) V těch případech, kdy přípravné jednání podle § 114c OSŘ nařízeno a provedeno nebylo (srov. případy podle § 114a odst. 2 písm. a) OSŘ, § 114b OSŘ, jakož i případy, kdy soud nařídil jednání v jednoduché věci bez vyžádání si vyjádření žalovaného), musí účastníci řízení doplnit rozhodné skutečnosti právně významné ve věc samu, jakož i označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení

prvního jednání, které se ve věci konalo, popř. do uplynutí lhůty, která byla účastníkům řízení soudem poskytnuta (§118b odst. 1 OSŘ).

Dosavadní zkušenosti soudní praxe nasvědčují tomu (viz snahu soudů o poměrně časté odročování prvního jednání z toho důvodu, aby soud získal úplnou vědomost o rozhodných skutečnostech a důkazech právně významných pro projednávanou věc a tak čelil dopadu účinkům koncentrace řízení), že lhůta stanovená zákonem do skončení prvního jednání je v některých složitých sporných případech přece jen krátká, takže účastníci řízení nemají dostatečný prostor k uvedení všech rozhodných skutečností a důkazů právně významných pro spornou věc samu. Tím se ovšem může nežádoucím způsobem zvyšovat procento rozhodnutí soudů, která se nebudou opírat o zjištění co nejúplnějšího skutkového a důkazního stavu. K. Svoboda v této souvislosti hovoří o případech, kdy se meritorní rozhodnutí soudu mohou stávat spíše věcí náhody a jako taková tudíž nepředvídatelnými.¹⁰⁶

Prvním jednáním soudu je třeba rozumět jednání, které se ve věci samé skutečně konalo (nepatří sem případy, kdy jednání bylo např. odročeno, aniž by se však o věci samé skutečně jednalo).

V soudní praxi se stalo sporné, zda i v těchto případech, kdy nastává koncentrace řízení skončením prvního jednání, je soud povinen účastníky poučit o koncentraci řízení, zejména o hrozbě nepříznivého procesněprávního následku - ztráty sporu.

Zákon pro tyto případy povinnost soudu poučit, na rozdíl od jiných případů, výslovně nevyžaduje. Je však třeba souhlasit s praxí obecných soudů¹⁰⁷ i s názorem části komentářové literatury,^{108, 109} podle kterých je soud i v těchto

¹⁰⁶ SVOBODA, Karel. d. c. v pozn. č. 8, 353 – 355s.

¹⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 3. 2003, sp. zn. 29 Odo 715/2002.

¹⁰⁸ DRÁPAL, Ljubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. d. c. v pozn. č. 33, 839 s.

¹⁰⁹ KŘIVÁČKOVÁ, Jana, Klára HAMULÁKOVÁ. Devět měsíců účinnosti nové právní koncentrace v civilním soudním řízení z pohledu praxe. *Právní rozhledy*. Roč. 18, č. 12 (2010), 441 – 446 s.

případech povinen účastníky o koncentraci řízení do konce prvního jednání poučit.

K později uvedeným rozhodným skutečnostem a označeným důkazům může soud jako k výjimkám z koncentrace řízení přihlídnout (§ 118b) odst. 1 OSŘ) jen tehdy:

- a) jde-li o rozhodné skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků,
- b) jde-li o rozhodné skutečnosti a důkazy, které nastaly až po přípravném jednání,
- c) jde-li o rozhodné skutečnosti a důkazy, které účastník nemohl bez své viny včas uvést,
- d) jde-li o rozhodné skutečnosti a důkazy, které účastníci – vzdor koncentraci řízení – uvedli až poté, co byli k jejich doplnění vyzváni - § 118a odst. 2 OSŘ. (jedna z úplně posledních novel občanského soudního řádu předpokládá rozšíření cit. ustanovení § 118 odst. 2 OSŘ na § 118 odst. 1, 2, 3 OSŘ),
- e) účastníkům se při přípravném jednání nedostalo poučení (§114c odst. 5 OSŘ).

Ad a) Pokud jde o první otázku, tj. o zpochybnění věrohodnosti provedených důkazních prostředků, praxe obecných soudů (viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 7. 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003) se s poukazem na požadavek urychlení řízení postavila na stanovisko, že zpochybněním se rozumějí ty důkazní prostředky, které dodatečně vyvracejí již učiněné závěry o tom, že byl určitý provedený důkazní prostředek považován za věrohodný (např. předložená listina, z jejíhož obsahu soud při svém rozhodnutí vycházel jako

z pravé, a tedy jako z rozhodující skutečnosti pro spor samotný, se následně ukáže padělkem).¹¹⁰

S tímto stanoviskem praxe obecných soudů lze vyslovit souhlas, neboť otřesení důvěryhodnosti již provedeného důkazního prostředku má svým dosahem nepochybně vliv na dosavadní skutkový a důkazní stav, o který se bude následně opírat rozsudek soudu prvního stupně. Pokud by tak tomu nemělo být, pak by ovšem hlavní (prioritní) účel občanského soudního řádu, tj. zabezpečit zejména co nejúplnější zjištění skutkového stavu jako spolehlivý základ pro vydání věcně správného rozhodnutí ustoupil nepřiměřeně do pozadí před zajištěním urychleného sporného řízení.

Ad b) V případě, že by rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro věc samu nastaly ještě v průběhu přípravného jednání, nelze je později s úspěchem uplatňovat. Jiná procesní situace však nastane v případě, že by rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro věc samu nastaly až po přípravném jednání. K takovým rozhodným skutečnostem a důkazům soud přihlédne, a to až do vyhlášení rozhodnutí soudu I. stupně (§ 119a odst. 1 OSŘ).

Ad c) Pokud jde o třetí otázku, tj. o situaci, kdy účastník nemohl rozhodující skutečnosti nebo důkazy beze své viny (subjektivní faktor) uvést, je třeba rozumět stav, kdy se v dané věci jedná o rozhodné skutečnosti nebo důkazy, které však účastník vzdor vyvinutí veškerého úsilí nemohl uvést. Takovým úsilím se rozumí úsilí, které bylo možno na každém účastníkovi řízení, který v procesu řádně postupuje, za daných okolností, v daném čase a na daném místě, odůvodněně vyžadovat. Jde tedy o objektivně použité měřítko (kritérium), jak by si v postavení účastníka, o kterého se konkrétně jedná, počínal kterýkoliv jiný účastník řízení, který procesně řádně postupoval.

Jednou z takových rozhodných skutečností v první řadě bude, že o ní účastník řízení skutečně nevěděl. Může se však stát, že v probíhajícím sporu jeden z účastníků řízení uvede rozhodující skutečnosti a důkaz o jejím prokázání až na samotném konci prvního jednání, nebo-li půjde sice o skutečnost, kterou by druhý

¹¹⁰ Takovému závěru nenasvědčuje i nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 2. 2006, IV. ÚS 125/05.

účastník řízení do konce tohoto prvního jednání sice poznal, nestačil však na ni již v procesní fázi patřičně reagovat. Ve snaze čelit takovému procesnímu zvýhodnění jednoho z účastníků sporného řízení a tím zachovat princip jejich rovného postavení (§ 18 odst. 1 OSŘ), zákon v takovém případě správně umožňuje druhému účastníkovi se k ní vyjádřit (prostě „slyšet ho“). Takový výklad sice představuje širší (extenzivní) výklad platné procesněprávní úpravy, věcně však je opodstatněný.

Ad d) Jestliže se v průběhu jednání ukáže (§ 118a odst. 1 OSŘ), že účastník řízení nevyklíčil všechny rozhodné skutečnosti právně významné pro věc samu nebo je sice vyklíčil, ale neúplně, soud ho vyzve, aby svá tvrzení o těchto chybějících rozhodných skutečnostech doplnil. Přitom je poučen, o čem má dosavadní tvrzení doplnit a jaký event. nepříznivý procesněprávní následek by takového účastníka nesplněním této výzvy postihl. Má-li soud za to (§ 118a odst. 2 OSŘ), že věc je možné posoudit po právní stránce jinak než podle účastníkovy právního názoru, vyzve účastníka, aby v potřebném rozsahu doplnil vyklíčení rozhodných skutečností; povinnost soudu účastníka řízení poučit platí i zde (§ 118a a odst. 1 if. OSŘ). Konečně zjistí-li soud v průběhu jednání (§ 118a odst. 3 OSŘ), že účastník řízení dosud nenavrhl všechny důkazy, potřebné k prokázání všech sporných rozhodných tvrzení, vyzve jej, aby tyto důkazy bez zbytečného odkladu označil a poučí jej zároveň o nepříznivém následku nesplnění této výzvy.

O povaze této poučovací povinnosti byly od samého počátku této procesněprávní úpravy spory jak v soudní praxi, tak v civilní procesněprávní teorii.

Jádro sporu, zejména v případech předvídaných v § 118a odst. 2 OSŘ, spočívá v tom, zda tato poučovací povinnost soudu má na mysli poučení účastníků řízení i o hmotněprávní stránce projednávané věci, jak by tomu znění cit. ustanovení mohlo nasvědčovat či zda se i tu má poučení soudem týkat, stejně jako poučovací povinnost soudu podle § 5 OSŘ, pouze její procesněprávní stránky.

Jasno do řešení této otázky měla vnést svého času novela občanského soudního řádu provedená zákonem č. 59/2005 Sb. Podle jí upraveného znění § 99

odst. 1 OSŘ platí, že „Připouští-li to povaha věci, mohou účastníci skončit řízení soudním smírem. Soud usiluje o smír mezi účastníky, při pokusu o smír předseda senátu zejména s účastníky probere věc, upozorní na právní úpravu a na stanoviska Nejvyššího soudu a rozhodnutí uveřejněna ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, týkající se věci a podle okolností případu jim doporučí možnost smírného vyřešení sporu“.

Z cit. obsahu § 99 odst. 1 OSŘ celkem jasně plyne, že pokud se soud pokouší o uzavření smíru, lze ze znění a účelu cit. ustanovení dovodit, že platná procesněprávní úprava připouští vedle procesněprávní stránky věci i možnost poučení o její hmotněprávní stránce. To znamená, že v těchto případech může poučovací povinnost soudu překročit rámec poučení o procesních právech a povinnostech účastníků a tím zasahovat do hmotného práva.

Pokud však jde o poučovací povinnost účastníků řízení podle § 118a odst. 2 OSŘ zůstává věc nadále spornou.

Část civilní procesněprávní teorie¹¹¹ naznačuje, že znění citovaného ustanovení svědčí závěru, že se poučení soudu týká i hmotněprávní stránky sporné věci. Argumentuje se v tom směru tím, že jinak strany sporu zůstanou po celou dobu řízení v nežádoucí nejistotě, jakým směrem se vlastně ubírají po skutkové i právní stránce úvahy soudu. To je podle cit. autora také důvod, proč účastníci řízení někdy nevyužívají svého práva vnášet do řízení skutkové a důkazní argumenty.

S tímto názorem nelze vyslovit souhlas.

Tento názor přehlíží, že i tento druh poučení zůstává i nadále pouze v rovině skutkové, takže se může týkat jen procesněprávní stránky sporné věci. To ve svých praktických důsledcích znamená, že i v těchto případech soud poučuje účastníky řízení o tom, jaká procesní práva, popř. jaké procesní povinnosti jim ukládají procesněprávní předpisy, jaké procesní úkony je nutno provést atd. Naproti tomu do rámce této poučovací povinnosti podle § 118a odst. 2 OSŘ i

¹¹¹ SVOBODA, Karel. d. c. v pozn. č. 8, 355 s.

podle judikatury Nejvyššího soudu ČR a Ústavního soudu České republiky nepatří poučení soudu o tom, na základě jakých konkrétních skutkových okolností by mohl mít účastník úspěch ve věci samé.¹¹² Zkrátka v tomto případě nelze rozšířit poučovací povinnost soudu tak, aby překračovala hranici poučení o procesních právech a povinnostech účastníků a tím zasahovala do hmotného práva.¹¹³ Při opačném výkladu by došlo k porušení procesní rovnosti účastníků občanského soudního řízení (§ 18 odst. 1 OSŘ).

Uvedená omezení neplatí ve věcech stanovených v § 120 odst. 2 OSŘ, dále tam, kde účastníci nebyli řádně poučeni podle § 118b odst. 2 části druhé, věty za středníkem OSŘ anebo podle § 114c odst. 5 OSŘ.

Úplně v závěru těchto výkladů je třeba se zmínit o několika speciálních procesněprávních situacích, které mohou z hlediska uplatnění zásady koncentrace řízení a jejích účinků nastat v průběhu nalézacího řízení před soudem I. stupně (§ 118b odst. 2, 3 OSŘ) a které procesněprávní úprava výslovně řeší:

Změna žaloby

Byla-li ve sporné věci připuštěna změna žaloby (§ 95 OSŘ), účinky koncentrace řízení podle § 118b odst. 1 OSŘ nepřestávají působit za předpokladu, že koncentrace řízení již mezitím nastala skončením přípravného jednání či skončením prvního jednání. Z toho vyplývá, že účinky koncentrace řízení trvají i nadále, i přesto, že došlo ke změně žaloby. Nepříznivý procesněprávní následek může proto žalobce postihnout tehdy, jestliže ve věci již nelze využít rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro věc samu, které žalobce navrhl již v původní žalobě.

Přistoupení a záměna účastníka řízení

Došlo-li k přistoupení dalšího účastníka do řízení (§91 odst. 1 OSŘ) anebo k záměně účastníka řízení (§92 odst. 2 OSŘ), nastávají u nových účastníků řízení

¹¹² Z poslední doby viz usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 19. 7. 2011, sp. zn. II ÚS 1952/2011, rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 12. 2010 sp. zn. 30 Cdo 3025/2009.

¹¹³ Viz náleží Ústavního soudu ČR ze dne 6. 4. 2004, sp. zn. IV ÚS 22/03.

právní účinky koncentrace řízení podle §118b odst. 1 OSŘ skončením prvního jednání, poté, co bylo první jednání nařízeno po přistoupení nebo po záměně účastníků řízení, jež se ve věci konalo. O tom však musí být účastníci řízení řádně poučeni v předvolání k tomuto prvnímu jednání. Pokud se tak nestane a k poučení nedošlo, právní účinky koncentrace řízení se sice ve vztahu k původnímu žalobci nezměnily, avšak pro nového žalobce právní účinky koncentrace řízení nenastanou.

Procesní nástupnictví

Pokud jde o případy procesního nástupnictví podle §107 OSŘ anebo podle §107a OSŘ, platí, že v těchto případech právní nástupníci vstupují do stavu řízení včetně jeho koncentrace, jaký existuje v době jejich vstupu do tohoto řízení (§107 odst. 4 OSŘ, §107a odst. 3 OSŘ).

Námitka promlčení

Pokud jde o námitku promlčení, pak nastanou-li účinky koncentrace řízení před soudem prvního stupně, může soud k námitce promlčení přihlédnout jen tehdy, netvoří-li koncentrace řízení překážku řízení. To znamená, že účastník řízení musí uplatnit námitku promlčení buď již v přípravném jednání, a nebylo-li přípravné jednání nařízeno a provedeno, pak nejpozději do skončení prvního jednání ve věci samé (bližší výklad viz 7. kap.).

Uznání nároku

To, co bylo řečeno o námitce promlčení, platí v zásadě i o uznání dluhu, které má z hmotněprávního hlediska za následek přerušení promlčecí doby na dobu deset let (§ 110 odst. 1 OZ). To znamená, že námitku o tom, že již došlo k uznání dluhu, musí účastník řízení tvrdit a důkazem doložit do té doby, než nastanou právní účinky koncentrace řízení.

Námitka započtení

Pokud jde o vznesenou námitku započtení (kompenzace), platí, že v případě, kdy byla účastníkem řízení sice uplatněna mimosoudně, avšak účastník řízení ji neuplatní v přípravném jednání, které se konalo, resp. tam, kde se přípravné jednání nekonalo, do skončení prvního jednání, soud k ní pro nastalé právní účinky koncentrace nepřihlédne.

Před skončením jednání ve věci samé je podle §119a OSŘ předseda senátu povinen kromě věcí uvedených v § 120 odst. 2 OSŘ účastníky řízení, kteří jsou přítomni při jednání poučit o tom, že všechny rozhodující skutečnosti a důkazy musí uvést ještě dříve, než vyhlásí rozhodnutí ve věci samé (účastníky řízení, kteří nejsou jednání přítomni, není třeba poučit, a to zřejmě bez ohledu na jejich nepřítomnost). Poučení soudu je třeba učinit do protokolu s poukazem na § 119a odst. 1 OSŘ (rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 3. 2003, sp. zn. 29 Odo 715/2002). Později uplatněné rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro věc samu se mohou stát odvolacími důvody jen za podmínek § 205a OSŘ (ustanovení § 118b OSŘ a § 175 odst. 4, část první, věty za středníkem OSŘ tím nejsou dotčeny).

Jestliže však účastníci ani po tomto poučení nové rozhodné skutečnosti právně významné pro věc samu neuvedou a důkazy k jejich prokázání neoznačí, či jestliže nové rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné byly uplatněny v rozporu s § 118b OSŘ či § 175 odst. 4, část první, věty za středníkem OSŘ anebo jestliže soud rozhodl, že navrhované důkazy neprovede, předseda senátu vyzve účastníky řízení, aby své návrhy shrnuli a vyjádřili se k dokazování, jakož i ke skutkové a právní stránce věci.

Z obsahu § 119a OSŘ dále vyplývá, že poučovací povinnost soudu vůči přítomným účastníkům přichází v úvahu pouze v těch případech, kde jim soud neposkytl řádné poučení do skončení přípravného jednání (tehdy totiž právní účinky koncentrace řízení nenastaly), jakož i jestliže nové skutečnosti a důkazy, které mohli účastníci navrhopvat, se týkají některé ze zákonem stanovených výjimek z koncentrace řízení (§ 118b odst. 1 OSŘ).

Jestliže některý z účastníků navrhl provést po poučení, které mu bylo poskytnuto, podle § 119a odst. 1 OSŘ určitý důkaz, soud zpravidla za tím účelem jednání odročí.

7. Koncentrace řízení v odvolacím řízení

Koncentrace řízení s jejími prvky (§ 114c) OSŘ) se promítá i do odvolacího řízení o sporných věcech (§ 205 a násl. OSŘ), čímž se završuje zákonodárcův záměr vztahovat požadavek urychlení na celý průběh projednávání a rozhodování o předmětu řízení.

Spolu s učebnicí občanského civilního procesu se lze přihlásit k její formulaci, podle které je „neúplná apelace legitimním promítnutím účinků koncentrace řízení před soudem I. stupně.“^{114, 115}

Odvolací řízení o sporných věcech je v českém občanském soudním řízení založeno od 1. 1. 2001 na principu neúplné apelace. (naproti tomu princip úplné apelace se v českém občanském soudním řízení zachoval nadále v nesporném řízení - §120 odst. 2 OSŘ), popř. i sporném řízení, avšak toliko pro přezkoumání těch rozhodnutí soudu prvního stupně, kterými se nerozhoduje ve věci samé.

Systém neúplné apelace a systém úplné apelace se od sebe navzájem odlišují v tom směru, že při systému neúplné apelace odvolací soud v odvolacím řízení zásadně nemůže podrobit přezkumu výsledky provedeného dokazování na základě skutečností a důkazů, které některý z účastníků řízení uplatnil až v průběhu odvolacího řízení. Odvolací soud je proto zásadně vázán skutkovým stavem zjištěným soudem I. stupně. Je to zásadně soud I. stupně, u kterého je jako u skutkové instance třeba uplatnit všechny existující rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro spornou věc samu (§ 101 odst. 1 písm. a), b) OSŘ), a to zpravidla při jediném jednání. Účastníci musí být v tomto směru v průběhu řízení probíhajícího před soudem prvního stupně poučeni (§ 118a OSŘ, zejména § 119a odst. 1 OSŘ).

¹¹⁴ MACKOVÁ, Alena. In WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 6. aktualiz. dopl. vyd. Praha: Linde, 2011. 435 s.

¹¹⁵ MACKOVÁ, Alena. Opravné prostředky v novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb. *Bulletin advokacie*. č. 8, 2000, 28 s.

To, co bylo uvedeno, v praxi znamená, že v odvolacím řízení, u kterého v důsledku systému neúplné apelace platí princip zákazu novot, již nové rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro spornou věc samu, nemohou být účastníky řízení zásadně s úspěchem uplatněny (§ 205a odst. 1 OSŘ). Tak např. jestliže určitá rozhodná skutečnost právně významná pro věc samu nebyla účastníkem řízení uplatněna již před soudem prvního stupně, popř. k ní soud I. stupně nemohl pro nastalé účinky koncentrace řízení přihlídnout, nepřihlédne k této rozhodné skutečnosti ani odvolací soud. To je opodstatněné, neboť tím se jen důsledně brání tomu, aby nebylo zbytečně oddalováno vydání konečného rozhodnutí ve věci samé a tím se nezvyšovaly náklady spojené se sporem ani účastníkům ani státu. V neposlední řadě jsou touto procesněprávní úpravou stimulováni účastníci řízení k potřebné procesní aktivitě a s ní spojené zvýšené odpovědnosti za jeho výsledek řízení. Stejně tak jestliže nebyl určitý důkaz účastníkem občanského řízení před soudem I. stupně již navržen nebo před soudem I. stupně vyšel najevo anebo byl již před soudem I. stupně sice proveden, avšak tento soud již k němu pro nastalé účinky koncentrace řízení nepřihlézel, nepřihlédne k takovému důkazu soud ani v odvolacím řízení.

Z tohoto zákazu, resp. nepřipustnosti novot existují určité výjimky, které § 205a odst. 1 OSŘ výslovně a taxativně připouští. Hovoří se o tom, že jde o skutečnosti nebo důkazy, které sice nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, ale které lze uplatnit v odvolacím řízení jako odvolací důvody jen tehdy, jestliže:

- Má jimi být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu I. stupně (§205a odst. 1 písm. c) OSŘ).

V těchto případech je v zájmu vydání věcně správného rozhodnutí ve věci samé dána přednost tomu, aby bylo možno napadnout hodnocení důkazních prostředků, které bylo provedeno soudem I. stupně (k tomu viz i § 118b odst. 1 OSŘ).¹¹⁶ Je totiž třeba vycházet z toho, že účastník řízení až do doručení písemného rozhodnutí soudu ve věci samé, o provedeném skutkovém a právním hodnocení soudu nic nevěděl.

¹¹⁶ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 7. 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003, podle kterého by při širším výkladu uplatnění zásady koncentrace řízení ztrácela tato zásada svůj význam.

Podle § 132 OSŘ soud na základě volného hodnocení posuzuje důkazy každý jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti, přičemž přihlíží pečlivě ke všemu, co vyšlo v řízení najevo, včetně toho, co uvedli sami účastníci.

Zpochybnění věrohodnosti (znevěrohodnění) důkazního prostředku podle ustálené praxe obecných soudů znamená, že určitý konkrétní důkazní prostředek byl již soudem I. stupně proveden a soud jej vzal při svém hodnocení za rozhodný pro svůj skutkový stav a na něm vybudoval i svůj právní závěr (právní kvalifikace), který neodpovídá skutečnosti (je nepravdivý). Naopak jiný konkrétní důkazní prostředek, který soud I. stupně při svém hodnocení odmítl brát pro svůj skutkový stav a právní závěr jako nevěrohodný, odmítl, věrohodný (pravdivý) je, resp. měl být soudem prvního stupně jako věrohodný hodnocen (např. listina, ze které soud prvního stupně při svém rozhodnutí vyšel jako z pravé listiny, se v důsledku provedení jiných či nových důkazních prostředků, ukázala jako padělek - falzum.

- Má jimi být splněna povinnost tvrdit všechny rozhodné skutečnosti, tj. právně významné pro meritorní rozhodnutí soudu za předpokladu, že pro nesplnění některé z těchto povinností neměl odvolatel ve věci úspěch a že nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1, 2, 3 OSŘ (§205a odst. 1 písm. d) OSŘ).

Pokud účastník nebyl řádně poučen při přípravném jednání podle § 114c odst. 5 OSŘ anebo při jednání podle § 118a odst. 1, 2, 3 OSŘ o svém právu doplnit svá tvrzení a návrhy důkazních prostředků, takže neměl pro neunesení břemene tvrzení a břemene důkazního ve věci samé úspěch, má možnost tak učinit formou odvolání.

- Odvolatel nebyl řádně poučen podle § 119a odst. 1 OSŘ (§ 205a odst. 1 písm. e) OSŘ).

Povinností soudu I. stupně je poučit kromě věcí uvedených v § 120 odst. 2 OSŘ před skončením jednání přítomné účastníky řízení, resp. poučit jejich zástupce s procesní plnou mocí (§ 119a odst. 1 OSŘ) o principu neúplné apelace a o riziku nepříznivého procesněprávního následku. Nebudou-li účastníky řízení

všechny rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné uplatněny dříve, než soud I. stupně vyhlásí ve věci samé rozhodnutí, tento soud k nim, budou-li uplatněny až dodatečně, nepřihlédne. K tomu musí soud I. stupně vytvořit pro účastníky řízení potřebný procesní prostor.

Neučiní-li tak, přičemž nedostatek takového poučení z jeho strany má pro účastníka nepříznivý procesněprávní následek, musí i v takových případech ustoupit princip zákazu novot do pozadí. To znamená, že se princip neúplné apelace se svým nepříznivým procesněprávním následkem v takových případech neuplatní.

Lze souhlasit s názorem vysloveným v části komentářové literatury,¹¹⁷ že „na rozdíl od jiných výjimek ze systému neúplné apelace uvedených v § 205a odst. 1 OSŘ, které se prosazují jen v rozsahu daném § 205a odst. 1 písm. a), b), c), d), f) OSŘ, uplatnění této výjimky podle § 205a odst. 1 písm. e) OSŘ má vzhledem ke své závažnosti za následek, že se pravidly úplné apelace celé odvolací řízení bude řídit. To znamená, že omezení možnosti uplatňovat nové skutečnosti a nové důkazy právně významné pro spornou věc samu se při podání odvolání neuplatní.

- Skutečnosti či důkazy nastaly (vznikly) až po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudem I. stupně (§ 205a odst. 1 písm. f) OSŘ).

Smyslem této úpravy je odstranit rozhodnutí soudem I. stupně, kdy určité rozhodné skutečnosti nebo důkazy právně významné pro spornou věc samu, nebyly před tímto soudem uplatněny z toho důvodu, že v době vyhlášení rozsudku soudem I. stupně petit neexistoval, a proto se z objektivního hlediska nestaly předmětem dokazování před soudem prvního stupně.

Touto civilní procesněprávní úpravou je sledován cíl předcházet po nabytí právní moci rozhodnutí soudem I. stupně případným žalobám na obnovu řízení (§ 228 a násl. OSŘ), které jak nabyté praktické zkušenosti potvrzují, mají krajně

¹¹⁷ DRÁPAL, Ljubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. *Občanský soudní řád II. §201 až 376: komentář*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2009. 1693 s.

nežádoucí účinky pro naplňování ústavně zakotveného principu právní jistoty účastníků (srov. čl. 1 Listiny základních práv a svobod).

Naproti tomu ty rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro spornou věc samu, které v době vyhlášení rozhodnutí soudu I. stupně existovaly, nebyly však účastníky před tímto soudem uplatněny, uplatnit v odvolacím řízení nelze.

O jejich použití relevantním uplatněním by bylo možno uvažovat jen, pokud by naplňovaly některý z důvodů obnovy řízení (§ 228 odst. 1 písm. a), b) OSŘ.

Ustanovení § 205a odst. 1 OSŘ obsahuje i další výjimky ze zákazu novot. Jde však o skutečnosti a důkazy, které přesto, že nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, se týkají pouze vad řízení. Lze tedy konstatovat, že na takovéto skutečnosti nebo důkazy se účinky koncentrace řízení ani nevztahují. Výjimky se týkají:

- Podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce (přisedícího) nebo obsazení soudu (ledaže místo samosoudce rozhodoval senát).

V těchto případech musí mít odvolatel možnost uvádět rozhodné skutečnosti anebo důkazy a že tyto důvody zákonem předvídané existují.

Z obsahu § 103 OSŘ vyplývá, že k existenci procesních podmínek řízení nezbytných pro rozhodnutí ve věci samé soud přihlíží kdykoliv v jeho průběhu. Zjistí-li soud tento nedostatek řízení, odstraní jej. Jde-li však o nedostatek, který odstranit nelze, soudu nezbývá než řízení zastavit.

K nedostatku procesních podmínek řízení přihlíží i odvolací soud, přesto, že odvolací řízení je založeno na principu neúplné apelace (z povahy věci tvoří výjimku nastalá příslušnost).

To, co bylo řečeno o procesních podmínkách řízení, platí obdobně i o případech, kdy o věci rozhodoval věcně nepřislušný soud I. stupně, kde rozhodnutí soudu prvního stupně vydal vyloučený soudce (přisedící) anebo kde soud I. stupně byl nesprávně obsazen, (ledaže místo samosoudce rozhodoval senát).

Uvedené výjimky představují svou povahou takové vady řízení, které jsou jinak důvodem pro podání žaloby pro zmatečnost (§ 229 a násl. OSŘ). Proto musí v těchto případech princip zákazu novot ustoupit do pozadí a přednost být dána přezkoumání správnosti rozhodnutí soudu prvního stupně.

- V řízení došlo k jiným vadám, které mohly mít za následek věcně nesprávné rozhodnutí soudu ve věci samé.

Jedná se o jiné závažné nedostatky v řízení, při jejichž existenci musí princip zákazu novot ustoupit do pozadí a dána přednost přezkoumání věcné správnosti rozhodnutí soudu prvního stupně.

O takový případ by mohlo jít např. tam, kde účastníkovi nebylo řádně doručeno předvolání k jednání, takže se jednání neúčastnil.

Uplatnění námitky promlčení v odvolacím řízení

V této souvislosti je zejména z praktického hlediska důležité upozornit na jednu otázku, která se v praxi i teorii ukázala jako zvlášť spornou.^{118, 119, 120}

¹¹⁸ DERKA, Ladislav. Ještě jednou k námitce promlčení vznesené v odvolacím řízení. *Soudní rozhledy*. 10 (2003). 67 s.

¹¹⁹ DRÁPAL, Ljubomír. Příprava jednání a projednání věci samé ve sporném řízení před soudem prvního stupně po novele občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*, 2002, č. 5 (mimořádná příloha), 1 s. a násl.

¹²⁰ VRCHA, Pavel. K otázce lze po novele OSŘ č. 30/2000 Sb. vznést námitku promlčení i v odvolacím řízení. *Soudní rozhledy*, 2004, č. 5. 167 – 168 s.

Jde o otázku, zda lze v režimu neúplné apelace vznést po účinnosti zákona č. 30/2000 Sb. s úspěchem námitku promlčení i v odvolacím řízení.

Podstata jednoho z názorů, který se uplatňoval v soudní praxi i v právní teorii spočíval v tom, že to možné je, neboť námitka promlčení není žádnou novou skutkovou otázkou, nýbrž tvoří předmět právního posouzení. S touto první otázkou je spojena další otázka, a to zda vznesením námitky až v odvolacím řízení není dán důvod ke zrušení rozhodnutí prvního stupně, aby se druhý účastník mohl k námitce promlčení vyjádřit. Uvažovalo se o tom, že nelze porušit dvouinstančnost občanského soudního řízení, nebude-li dokazování spojené se vznesenou námitkou promlčení přesahovat meze § 213 odst. 2 OSŘ.

Jiný názor kladl naopak důraz na to, že nebyla-li námitka promlčení vznesena dlužníkem již v řízení před soudem I. stupně, ač byl před skončením jednání poučen podle § 119a odst. 1 OSŘ, odvolací soud k ní nemůže přihlížet. Brání tomu jednak obsah § 119a, § 205a používající pojem „skutečnost“ a nikoliv „skutková tvrzení“ jednak zákaz novot v odvolacím řízení v systému neúplné apelace.

Tato nejednotnost rozhodování obecných soudů vedla Nejvyšší soud České republiky (rozhodnutí ze dne 27. 5. 2008, sp. zn. 32 Cdo 4291/2007, ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1835/2010) k zaujetí stanoviska k této otázce ještě jako otázky zásadního právního významu.

Podle tohoto stanoviska se odvolací soud může v systému neúplné apelace zabývat námitkou promlčení vznesenou až v odvolacím řízení jen za podmínku, že není spojena s nepřipustným uplatňováním nových skutečností a důkazů. Systém neúplné apelace sleduje zvýšení odpovědnosti účastníků řízení (vede je k tomu, aby všechny rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné uplatnili již před soudem I. stupně a neponechávali si je až na odvolací řízení) s cílem bránit účelovému jednání účastníků se záměrem prodlužovat soudní řízení a tak oddalovat konečné rozhodnutí soudu. Proto nemůže být k neprospěchu žalobce, který ve vztahu k promlčení práva nenese důkazní břemeno, vznese-li žalovaný námitku promlčení až v průběhu odvolacího řízení, přičemž z okolností ve spise a skutkových zjištění soudu prvního stupně nevyplývá, že promlčecí doba marně

uplynula. Proto soud nemůže v odvolacím řízení přihlédnout k námitce promlčení, nelze-li bez dalších skutečností a důkazů posoudit její důvodnost. Bylo by v rozporu s právem na spravedlivý proces odepřít protistraně právo na uplatnění těch skutečností, které by promlčení vylučovaly. Dokud nebyla námitka promlčení vznesena, neměla druhá procesní strana důvod a ostatně ani oprávnění tvrdit skutečnosti, které by vylučovaly promlčení a navrhopat k nim důkazy. Námitka promlčení je proto bezdůvodná, pokud z obsahu spisu a skutkových zjištění učiněných soudem I. stupně nelze bez dalších okolností a důkazů dojít k závěru, že promlčecí doba marně uplynula.

Ze všech těchto důvodů se proto podle názoru Nejvyššího soudu České republiky, se kterým se lze ztotožnit, odvolací soud neměl v projednávané věci zabývat námitkou promlčení vznesenou až v odvolacím řízení. Za těchto okolností tato námitka představuje nepřípustné uplatňování nových skutečností a důkazů.

8. Koncentrace řízení v části páté občanského soudního řádu (řízení v soukromoprávních věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem)

První otázkou, jejíž řešení se stává rozhodující pro posouzení možnosti uplatnění zásady koncentrace v řízení podle části páté občanského soudního řádu (řízení o soukromoprávních věcech - § 7 OSŘ, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem) je objasnit samotnou podstatu řízení. Je tomu tak proto, a v této práci to bylo konstatováno již v předchozích výkladech (viz 2. kap.), že zásada koncentrace je úzce spojena pouze se sporným řízením.

Po teoretické stránce jde o složitou otázku, jejíž podstatu řešení si tato práce za svůj cíl nevytkla. Proto tato práce vyšla v tomto směru z názoru převažujícího v civilní procesněprávní teorii.^{121, 122}

Podle tohoto převažujícího názoru je řízení podle části páté občanského soudního řádu sice občanskoprávním řízením, avšak s některými svými zvláštnostmi. Tyto jeho zvláštnosti vyplývají z podstaty i cíle řízení podle části páté, kterými je znovu projednat a zároveň rozhodnout spornou věc soukromého práva, která byla již předtím projednána a pravomocně rozhodnuta správním orgánem. Zároveň jde o to umožnit tomu, kdo byl tímto pravomocným rozhodnutím správního orgánu ve svých subjektivních soukromých právech dotčen, dosáhnout vydání nového rozhodnutí ve sporné věci samé.

Jde přitom o to, aby i toto řízení podle části páté bylo ve veřejném zájmu rovněž projednáno a rozhodnuto urychleně.

¹²¹ MIKEŠ, Jiří, Alena WINTEROVÁ a František ZOULÍK. *Problémy nové části páté O.S.Ř.* Praha: AUC – Iuridica 4, 2004. 117 – 131 s.

¹²² DRÁPAL, Ljubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. *Občanský soudní řád II. §201 až 376: komentář.* Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2009. 1985 s.

Bylo již řečeno, že řízení podle části páté občanského soudního řádu vykazuje vzhledem ke své podstatě a cíli některé své zvláštnosti, které na ně neumožňují použít v plné míře pravidla vlastní občanskoprávnímu řízení.

Právě tyto zvláštnosti řízení podle části páté občanského soudního řádu neposkytují možnost spolehlivě kvalifikovat toto řízení buď jako sporné nebo jako nesporné. Protože však zásada koncentrace je výlučně spjata pouze s občanským sporným řízením, netvoří úprava v části páté jednoznačné východisko pro posouzení možnosti přiměřené aplikace ustanovení části první až čtvrté občanského soudního řízení (§ 245 OSŘ) a v tomto rámci ani jednoznačné východisko pro možnost posouzení jak se v tomto řízení podle části páté uplatňuje zásada koncentrace řízení.

Nesporné je, že koncentrace řízení je v páté části občanského soudního řádu upravena autonomně (viz existenci ustanovení § 250d OSŘ).

Podle cit. ustanovení mohou „účastníci řízení uvádět rozhodné skutečnosti právně významné pro věc samu a označit důkazy k jejich prokázání nejpozději buď do skončení přípravného jednání, pokud bylo nařízeno a provedeno, popř. do uplynutí lhůty, která jim byla soudem poskytnuta k doplnění tvrzení o rozhodných skutečnostech právně významných pro věc samu, k podání návrhů na provedení důkazů či ke splnění dalších procesních povinností (§ 114c) anebo, nebylo-li toto přípravné jednání nařízeno a provedeno do skončení prvního jednání, které se v řízení před soudem konalo.

K později uvedeným rozhodným skutečnostem a důkazům již nebude soud přihlížet.

Tento závěr však neplatí (výjimky z koncentrace řízení) jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po prvním jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, jakož i o skutečnosti a důkazy, které účastníci uvedli až poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 2 OSŘ.

Omezení a uplatnění nových skutečností a důkazů však neplatí v případech, kde účastníci nebyli řádně poučeni podle § 114c odst. 5 OSŘ anebo tam, kde nebyla nařízena a provedena příprava jednání, soud neposkytl poučení o povinnostech podle odstavce 1 a o následcích nesplnění těchto povinností nejpozději v předvolání k prvnímu jednání ve věci.

Tím však možnost posouzení použít ustanovení o koncentraci řízení v páté části občanského soudního řízení nekončí.

Pokud jde o platnou úpravu občanského soudního řádu týkající se soukromoprávní věci, o které však bylo pravomocně rozhodnuto jiným orgánem (orgánem veřejné správy), ta v ustanoveních § 244 a násl. OSŘ nasvědčuje závěru, že zkoumané řízení je třeba považovat za sporné tam, kde se hovoří o žalobě (§ 246, § 247, § 248, § 250b, § 250c, § 250g, § 250i, § 250k OSŘ) a dále i tam, kde je v této části páté občanského soudního řízení účastník označen jako žalobce (§ 250a OSŘ).

Uvažováno z teoretického hlediska je však zřejmé, že to, co bylo zatím řečeno, ještě samo o sobě nemůže stačit k učinění spolehlivého závěru, že posuzovanou část pátou občanského soudního řízení lze kvalifikovat jako spornou.

Pokud tomu tak má být, je třeba trvat na tom, aby i tomuto druhu řízení byl vlastní základní znak sporného řízení, tj. aby v něm žalobce a žalovaný vystupovali jako sporné (kontradiktorní) strany.

Při bližším zkoumání řízení podle části páté občanského soudního řádu se však zjišťuje, že tomu tak v převážné míře není.

Pro tento závěr hovoří v první řadě samo znění § 250a OSŘ týkající se účastníků řízení podle části páté. Podle cit. ustanovení řízení podle části páté občanského soudního řádu není totiž chápáno jednoznačně jako dvoustranné, nýbrž naopak vychází se v něm z existence mnohosti (plurality) jeho účastníků. Vedle žalobce, kterému účastenství ve správním řízení umožňuje podat žalobu (§ 246 OSŘ) a který je povinen vyčerpat řádné opravné správní prostředky ještě před

tím než podá žalobu podle části páté a musí respektovat lhůtu 2 měsíců od doručení rozhodnutí jiného, tj. správního orgánu, jsou totiž dalšími účastníky řízení i ti, kdo byli jeho účastníky již před správním orgánem, nebo-li osoby, které splňují kritéria účastenství podle § 94 odst. 2 správního řádu a dále osoby, které jsou zvláštním zákonem za účastníky v příslušném řízení označeny (i když s nimi správní orgán nejednal).

Z tohoto výkladu je patrné, že nezáleží na tom, koho sám žalobce v žalobě označil, neboť účastníkem řízení je ten, s kým mělo být v konkrétním správním řízení jako s účastníkem jednáno. Proto zjistí-li soud, že někdo měl být účastníkem správního řízení, avšak tímto účastníkem nebyl, přibere jej soud svým usnesením k řízení.

Pokud jde o samotný správní orgán, ten jako účastník předchozího správního řízení účastníkem podle páté části občanského soudního řízení není, neboť v řízení podle části páté jde o meritorní rozhodnutí soudu o věci, o které již před tím tento správní orgán rozhodl.

Za tohoto stavu nelze než vyslovit souhlasit s již cit. převažující částí teorie civilního práva procesního, které dovedilo, že řízení podle části páté občanského soudního řízení má dvojakou (hybridní) povahu.

Z toho lze pro účely této práce dovést, že řízení podle části páté občanského soudního řádu vykazuje v některých svých částech znak řízení sporného, ve své převážné míře však znak řízení nesporného.

Tuto skutečnost nelze při zkoumání možnosti použít v řízení podle části páté zásadu koncentrace řízení výlučně spjatou se sporným řízením, ztrácet ze zřetele.

Z toho vyplývá, že řízení podle části páté vykazuje v některých svých částech znak řízení sporného v převážné většině však znak řízení nesporného.¹²³

¹²³ K tomu blíže viz d. c. v pozn. č. 121, 117 – 131 s.

Proto jestliže se např. § 250d OSŘ výslovně zmiňuje o použití § 114c OSŘ o přípravném jednání, je zároveň vždy třeba pečlivě zvažovat, zda cit. ustanovení lze použít v řízení podle páté části občanského soudního řádu s ohledem na zákonný pokyn přiměřeného použití (§ 245 OSŘ) v plné míře (např. včetně fiktivního uznání nároku) či nikoliv (k tomu viz další výklad).

Ustanovení § 250d OSŘ počítá se zavedením těchto prvků koncentrace řízení:

- s přípravným jednáním
- s prvním jednáním ve věci

8. 1. Přípravné jednání

Ve 4. kapitole bylo uvedeno blíže, že novela občanského soudního řádu (č. 99/1963 Sb.) provedená zákonem č. 7/2009 Sb. zavedla do českého občanského soudního řádu jako jeden z prvků koncentrace řízení institut přípravného jednání (§ 114c OSŘ).

Ze znění § 250d OSŘ vyplývá, že pátá část občanského soudního řádu vlastní samostatnou úpravu institutu přípravného jednání neobsahuje (viz výslovný odkaz cit. ustanovení na možnost použití § 114c OSŘ).

Za tohoto stavu nezbývá než blíže zkoumat, co vše lze z § 114c OSŘ konkrétně z jeho sedmi odstavců použít.¹²⁴

Z dosavadních výkladů o přípravném jednání vyplynulo, že jeho účelem je vlastnímu sporu předejít anebo v jeho rámci připravit soustředěním rozhodných skutečností a důkazů právně významných spor tak, aby bylo možné rozhodnout ve věci samé urychleně, tj. již při jediném jednání (§ 114a odst. 1 OSŘ).

¹²⁴ WINTEROVÁ, Alena. *Přípravné jednání a koncentrace řízení (ve věcech podle části páté občanského soudního řádu)*. Praha: AUC – Iuridica 1, 2010. 216 s.

Naproti tomu kvalifikovanou výzvu k písemnému vyjádření (§ 114b OSŘ) v řízení podle části páté použít nelze, neboť její použití ustanovení § 250c odst. 3 OSŘ vylučuje.

V případě, že se k nařízenému přípravnému jednání nedostaví žalobce, a to vzdor tomu, že byl řádně, včetně poučení o možnosti vzniku nepříznivého procesněprávního následku, a včas předvolán (nejméně dvacet dnů předem), avšak z důležitého důvodu se včas neomluvil, lze při použití § 114c odst. 7 OSŘ opodstatněně dovést, že soud řízení zastaví. V důsledku toho zůstává napadené rozhodnutí jiného orgánu nedotčeno (§ 250k OSŘ).

Naproti tomu nedostaví-li se k nařízenému přípravnému jednání žalovaný, (popř. účastník, kterému byla nebo měla být podle návrhu podaného u správního orgánu uložena povinnost k plnění), ačkoliv byl rovněž řádně poučen (i ohledně možnosti vzniku nepříznivého procesněprávního následku) včas k přípravnému jednání předvolán (nejméně dvacet dnů předem) a aniž by se včas a z důležitého důvodu omluvil, část komentářové literatury¹²⁵ bez bližšího hodnocení dovozuje, že podle § 114c odst. 6 OSŘ i v těchto případech přichází v úvahu tzv. fiktivní uznání nároku žalovaným a vydání fiktivního rozsudku pro uznání (§ 153a odst. 3 OSŘ).

Již v souvislosti s obecně provedenou analýzou přípravného jednání však bylo odůvodněno, proč konstrukce fiktivního uznání nároku a vydání fiktivního rozsudku pro uznání postrádá opodstatnění. V řízení podle páté části občanského soudního řádu k tomu navíc přistupuje skutečnost,¹²⁶ že v něm neexistuje nárok uplatňovaný žalobou (jde tu o přezkum svého druhu), ani žalovaný, který by vystupoval jako odpůrce v klasickém civilním sporu (okruh účastníků řízení podle části páté občanského soudního řádu je v § 250a OSŘ výslovně vymezen jinak).

Z obsahu ustanovení § 250d odst. 1 OSŘ vyplývá, že účastníci řízení podle páté části musí být poučeni o tom, že k tvrzení o rozhodných skutečnostech

¹²⁵ DRÁPAL, Ljubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. d. c. v pozn. č. 33, 805 s.

¹²⁶ Blíže viz WINTEROVÁ, Alena. d. c. v pozn. č. 124, 216 s.

právně významných pro věc samu, jakož i k označeným důkazům musí zásadně dojít do skončení přípravného jednání, popř. do uplynutí lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o těchto rozhodných skutečnostech právně významných a návrzích na jejich prokázání. To však neplatí (viz výjimky - § 250d odst. 1 OSŘ) jde-li o rozhodné skutečnosti právně významné nebo důkazy k jejich prokázání, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po prvním jednání anebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést.

Totéž platí i o skutečnostech a důkazech tohoto druhu, které účastníci řízení podle části páté uvedli až poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodných skutečností (§ 118a odst. 2 OSŘ).

Lze uzavřít, že v případech, kdy bylo nařízeno a provedeno přípravné jednání nastávají účinky koncentrace řízení okamžikem jeho skončení. Pokud však byla na žádost některého z účastníků poskytnuta soudem účastníkům lhůta (nikoliv delší než třicet dnů) k doplnění tvrzení o rozhodných skutečnostech právně významných pro věc samu, jakož i k návrhům na označení důkazů, účinky koncentrace řízení se oddalují až do uplynutí této lhůty.

8. 2. První jednání ve věci

V případě, že přípravné jednání nařízeno a provedeno nebylo, musí být účastníci v předvolání k prvnímu jednání poučeni o možnosti uvést rozhodné skutečnosti právně významné pro věc samu, jakož i označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání (účastníci musí mít dostatečně dlouhý čas k přípravě, a to nejméně deset dnů). V opačném případě, tj. nebudou-li rozhodné skutečnosti a důkazy uvedeny do skončení prvního jednání, nebude k nim zásadně přihlédnuto. To znamená, že soud ve sporném řízení rozhodne tak, jako by rozhodné skutečnosti a důkazy k jejich prokázání nebyly vůbec uplatněny.

Účastníci musí být ve věci poučeni o nepříznivém procesněprávním následku nesplnění těchto povinností, stejně jako o výjimkách, za kterých lze

k později uvedeným rozhodným skutečnostem právně významným pro věc samu nebo k označeným důkazům přihlídnout (§ 250d odst. 1 OSŘ).

V těchto případech nastávají účinky koncentrace řízení v okamžiku skončení prvního jednání, které se ve věci skutečně konalo (§ 118b OSŘ).

V případech, kdy by soud účastníky řízení podle části páté ve výše v uvedených směrech nepoučil, žádná omezení vyplývající z koncentrace řízení by se neuplatnila. Pokud by proto soud nevzal při svém rozhodnutí v úvahu rozhodné skutečnosti právně významné nebo označené důkazy uplatněné až po zákonem stanovené či soudem prodloužené lhůtě byl by tím založen odvolací důvod podle ustanovení § 205a OSŘ.¹²⁷

I když by bylo jednání podle části páté soudem řádně připraveno (viz předchozí výklad), může se stát, že se spornou věc nepodaří rozhodnout již při následném jediném jednání. V takovém případě soudu nezbývá než jednání odročit (srov. § 119 odst. 1 OSŘ).¹²⁸

V takovém případě však musí být účastníci řízení podle části páté poučeni soudem o tom, že všechny rozhodné skutečnosti právně významné a důkazy k jejich prokázání musí uplatnit ještě dříve, než bude ve věci vyhlášeno rozhodnutí.

8. 3. Odvolací řízení

Řízení podle části páté občanského soudního řádu neobsahuje žádnou zvláštní úpravu týkající se opravných prostředků.

¹²⁷ Viz rovněž LUDVÍK, David, František IŠTVÁNEK, Naděžda JAVŮRKOVÁ, Martina KASÍKOVÁ a Petr LAVICKÝ. *Občanský soudní řád: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 2040 s.

¹²⁸ Viz rovněž DRÁPAL, Ljubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. d. c. pozn. č. 117, 2040 s.

Proto lze dojít k závěru, že i pro tyto případy platí úprava opravných prostředků tak, jak je stanovena v části čtvrté občanského soudního řádu (§ 201 a násl. OSŘ).

Z obsahu ustanovení § 250d OSŘ lze dovodit, že zásada koncentrace řízení se promítá i do odvolacího řízení. To znamená, že i odvolání v těchto případech podle části páté občanského soudního řízení musí být projednáno v systemu neúplné apelace. K rozhodným skutečnostem o věci samé, jakož i k důkazům, které nebyly uplatněny, nebo-li k novým skutečnostem a důkazům, nemůže být proto přihlíženo ani v odvolacím řízení, ledaže by šlo o odvolací důvody podle § 205a OSŘ, § 245 OSŘ

Výjimky z koncentrace řízení podle části páté výslovně stanoví § 250d odst. 1 OSŘ.

Musí jít o tyto skutečnosti a důkazy:

- jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků
- jež nastaly po přípravném jednání
- které účastník nemohl bez své viny včas uvést
- které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodných skutečností podle § 118a odst. 2 OSŘ

O všech těchto výjimkách byla řeč již v předchozích kapitolách (v 7. kap.), na kteréžto výklady lze odkázat.

9. Uplatnění koncentrace řízení ve speciálních případech

9. 1. Platební rozkaz

Rozsudkem v občanském soudním řízení sporném rozhodují soudy o věci samé (meritorně), ledaže by spornou věc vyřídily platebním rozkazem (§152 odst. 1 OSŘ, §172 a násl. OSŘ) jako jednou z forem zkráceného (rozkazního) řízení.

Platební rozkaz je tedy rozhodnutím soudu ve věci samé stejným jako rozsudek.

Platební rozkaz však v určitých případech předvídaných v §172 odst. 2 OSŘ nelze vydat. Jde o případy, kdy není znám pobyt žalovaného a dále má-li být platební rozkaz doručen žalovanému do ciziny (§172 odst. 2 OSŘ).

Platebním rozkazem může soud i bez výslovného návrhu žalobce a bez jednání a slyšení žalovaného (soud nemá povinnost uložit žalovanému vyjádřit se k věci, či jinak sdělit soudu své stanovisko), stejně jako bez důkazního řízení (§ 172 odst. 1 OSŘ), vydat platební rozkaz. Předpokladem je, že žalobci je uplatněno právo na zaplacení peněžité částky co do jejího základu i příslušenství (od původně bagatelních peněžitých částek, není nyní výše uplatněné peněžité pohledávky omezena) a zároveň vyplývá-li uplatněná pohledávka z rozhodných skutečností, které žalobce v žalobě uvádí. To znamená, že žalobcem uváděný skutkový stav nemůže být zaměněn s jiným (např. předložením listin). Nelze totiž zapomínat, že žalobce může skutkový děj v dalším podání, ať již k výzvě soudu či ostatních účastníků, v potřebné míře doplnit (např. předložením listin).

V platebním rozkazu soud uloží žalovanému, aby do patnácti dnů od doručení platebního rozkazu zaplatil žalobci uplatněnou celou požadovanou peněžitou částku a dále náklady řízení (§ 142 - § 151 OSŘ) anebo aby v téže lhůtě podal proti platebnímu rozkazu odpor.

Jestliže žalobce podá návrh na vydání platebního rozkazu, soud může platební rozkaz vydat či nevydat. V prvním případě nemusí o žalobě nařizovat jednání (§ 172 odst. 1 OSŘ „.....může.....“).

O platebním rozkazu rozhoduje samosoudce. Nelze jej vydat ve věcech, ve kterých musí rozhodnout senát.

Platební rozkaz je třeba doručit žalovanému do vlastních rukou. Náhradní doručení je pro závažnost právních následků spojených s platebním rozkazem vyloučeno.

Platební rozkaz nelze vydat ani tehdy, je-li žalovaný neznámého pobytu anebo se zdržuje v cizině (doručovat platební rozkaz do ciziny nelze - § 172 odst. 2 písm. b) OSŘ).

Jestliže žalovaný podá odpor včas (odpor nemusí být odůvodněn - §174 odst. 3 OSŘ), platební rozkaz se v plném rozsahu ruší. V takovém případě soud nařídí jednání tak, jako by platební rozkaz nebyl vydán (je-li více žalovaných, stačí, že podá odpor alespoň jeden).

Naproti tomu proti výroku o nákladech řízení je třeba podat odvolání (platební rozkaz se tím však neruší).

Jestliže soud platební rozkaz podle své úvahy nevydá, nařídí ve věci jednání (§172 odst. 3 OSŘ).

Pokud nebyl odpor proti platebnímu rozkazu ve stanovené lhůtě podán, stane se platební rozkaz pravomocným a vykonatelným. Tím se zároveň stává podkladem pro výkon (exekuci) rozhodnutí.

Platební rozkaz a kvalifikovaná výzva

Podle § 114b odst. 1 OSŘ bylo-li o věci rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem, může předseda senátu místo výzvy podle § 114a odst. 2 písm. a) OSŘ, popř. nebylo-li takové výzvě řádně a včas vyhověno, uložit žalovanému usnesením, aby se ve

věci písemně vyjádřil a v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuzná, aby ve vyjádření vylíčil rozhodné skutečnosti právně významné pro věc samu, na nichž buduje svou obranu, a zároveň k tomuto vyjádření připojil listinné důkazy, jichž se dovolává, popř. označil důkazy k prokázání svých tvrzení.

V soudní praxi vznikla pochybnost, může-li v takovém případě soud do výroků platebního rozkazu připojit pro žalovaného i kvalifikovanou výzvu k písemnému vyjádření (§ 114b odst. 1 OSŘ), anebo zda v případech vydání platebního rozkazu, musí být kvalifikovaná výzva k písemnému vyjádření obsažena v samostatném usnesení, které je vydáno až po podaném odporu.

Praxe obecných soudů (srov. rozhodnutí Nejvyššího soud ČR ze dne 16. 9. 2003, sp. zn. 32 Odo 616/2003, ze dne 30. 11. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2602/2004, ze dne 26. 2. 2004, sp. zn. 32 Odo 890/2003) zaujala celkem jednoznačné stanovisko, podle kterého součástí výroku platebního rozkazu může být ve vhodných případech, a to bez ohledu na povahu věci či okolnosti případu, i kvalifikovaná výzva adresovaná žalovanému k písemnému vyjádření (jinak však je tomu u evropského platebního rozkazu). Praxe obecných soudů argumentuje hlavně tím, že platební rozkaz, stejně jako rozsudek, může v případě potřeby obsahovat i výroky, které jsou jinak řešeny usnesením. Nezbytností však je, aby platební rozkaz, který obsahuje i kvalifikovanou výzvu k písemnému vyjádření, byly vzhledem ke svému úzkému spojení doručeny žalovanému jedinou zásilkou.

S tímto stanoviskem soudní praxe lze v zásadě vyslovit souhlas.

V první řadě je třeba uvést, že stanovisko, které zaujala soudní praxe, se neocitá v rozporu se žádným zákonným předpisem, který by možnost takového procesního postupu vylučoval. Zákon na žádném svém místě totiž nezakazuje možnost vydat kvalifikovanou výzvu k písemnému vyjádření žalovanému jako součást výroků platebního rozkazu. To lze dovést z toho, že i u rozsudků soudu se lze celkem běžně setkat s výroky, které jsou jinak předmětem usnesení soudu (např. výrok o přiznání nákladů řízení, výrok o povinnosti zaplatit soudní poplatek). Za hlavní přednost, která hovoří pro toto řešení praxí obecných soudů, však lze spatřovat v procesní jednoduchosti a zejména v urychlení řízení.

Z toho, co bylo uvedeno, proto vyplývá, že není třeba vydávat platební rozkaz a teprve poté, co byl proti němu podán odpor, vydávat samostatné usnesení o kvalifikované výzvě k písemnému vyjádření.¹²⁹

Případy vydání platebního rozkazu vyznačují z hlediska zkoumaného tématu, tj. z hlediska koncentrace řízení a jeho účinků, některé zvláštnosti.

První z nich spočívá v tom, že povinnost žalovaného vyjádřit se písemně k žalobě je podmíněna tím, že žalovaný podá proti platebnímu rozkazu znějící na peněžité plnění odpor a dále že mu jako součást výroku tohoto platebního rozkazu byla zároveň řádně doručena kvalifikovaná výzva písemně se vyjádřit podle §114b odst. 1 OSŘ. Podá-li žalovaný proti platebnímu rozkazu odpor a jen tyto případy jsou zde řešeny, pak bez ohledu na to, zda tento odpor žalovaný odůvodnil či nikoliv (§ 174 odst. 3 OSŘ), musí ve lhůtě, kterou mu určil soud, zároveň podat své písemné vyjádření. V něm musí uvést všechny rozhodné skutečnosti právně významné a označit důkazy, které tyto skutečnosti prokazují. Zvláštností je, že tato lhůta mu začne běžet až ode dne, kdy podá proti platebnímu rozkazu odpor.

Podá-li žalovaný proti platebnímu rozkazu odpor, avšak nepodá-li ve stanovené lhůtě písemné vyjádření ke kvalifikované výzvě, musí počítat s tím, že ho postihne nepříznivý procesněprávní následek. Ten spočívá v tom, že soud vydá rozsudek pro uznání (§ 153a odst. 3 OSŘ).

Jestliže však žalovaný odpor proti platebnímu rozkazu vůbec nepodá, nabude vydaný platební rozkaz účinky pravomocného rozsudku

¹²⁹ V odborné literatuře byl vysloven i odlišný názor. Podle něj musí být za platného procesněprávního stavu kvalifikovaná výzva k písemnému vyjádření vydána jen v procesní formě usnesení (§ 118b odst. 1 OSŘ). Proto ji nelze podle tohoto názoru „zahalovat“ do žádné jiné procesní formy, konkrétně do platebního rozkazu (viz ROZBORA, Marián. Kvalifikovaná výzva jako součást platebního rozkazu - poznámka k soudní praxi. *Právní rozhledy*, 2010, č. 7. 257 s.)

Lze již jen dodat, že podle novelizovaného § 10 odst. 1 písm. a) zákona č. 101/2008 Sb. platí, že tam, kde je oprávněn usnesení o platebním rozkazu vydat vyšší soudní úředník, může být i v takovém případě připojena k platebnímu rozkazu kvalifikovaná výzva pro písemné vyjádření žalovaného s tím, aby se žalovaný do třiceti dnů od podání odporu k žalobě písemně vyjádřil. V opačném případě, tj. pokud tak žalovaný neučiní, uplatní se i v tomto případě fikce, že žalovaný žalobcem uplatněný žalobní nárok uznává s nepříznivým procesněprávním následkem, spočívajícím v tom, že soud vydá rozsudek pro uznání (§ 153a odst. 3 OSŘ).

9. 2. Elektronický platební rozkaz

Elektronický platební rozkaz jako určitá forma platebního rozkazu zavedená do českého právního řádu zákonem č. 123/2008 Sb. se vyznačuje některými specifickými rysy. Podává se na předepsaném elektronickém formuláři a požadovaná peněžitá částka nesmí přesáhnout 1.000.000,-Kč.

Pokud jde o kvalifikovanou výzvu k písemnému vyjádření žalovaného, platí i tu obdobně vše, co bylo řečeno již výše u platebního rozkazu. Zbývá snad jen zdůraznit, že spolu s elektronickým platebním rozkazem lze vydat i usnesení podle § 114b OSŘ.

Elektronický platební rozkaz však nelze vydat pro práva, která vznikla ze směnky či šeku, neboť v těchto speciálních případech se uplatňuje zvláštní právní úprava (§ 175 OSŘ).

9. 3. Evropský platební rozkaz

I o evropském platebním rozkazu (§ 174b OSŘ) zavedeném do českého právního řádu na základě nařízení Evropského parlamentu a Rady ES č. 896/2006, platí obdobně vše, co bylo řečeno již výše u platebního rozkazu.

To lze demonstrovat na ustálené praxi obecných soudů (R 65/2005 Sb.), podle které v případě evropského platebního rozkazu platí, že vydání usnesení podle § 114b odst. 1 OSŘ není nikterak vázáno na „povahu věci“ či „okolnosti případu“.

Vydání evropského platebního rozkazu je podmíněno tím, že musí být doručen na území České republiky.

9. 4. Směnečný a šekový platební rozkaz

Zásada koncentrace řízení a její účinky jsou u nás tradičně a zároveň specificky provedeny v občanském soudním řádu ve směnečném a šekovém řízení (§175 OSŘ).

Značná formální přísnost, kterou je celé toto řízení ovládáno, je v souladu s přísností, která je na směnky a šeky kladena směnečným a šekovým zákonem č. 191/1950 Sb. ve znění zákona č. 29/2000 Sb.

Věcně příslušný k vydání směnečného či šekového příkazu je krajský soud (§ 9 odst. 3, písm. p) OSŘ). Místní příslušnost upravuje § 87 OSŘ.

Ve směnečném a šekovém řízení je žalobce povinen spolu se žalobou předložit prvopis směnky či šeku, o jejichž pravosti není důvodu pochybovat, popř. další listiny, které jsou nutné k uplatnění požadovaného práva. Na základě návrhu žalobce (rozdíl od platebního rozkazu), kde návrh žalobce není potřebný, soud vydá směnečný (šekový) platební rozkaz. Ve vydaném směnečném (šekovém) platebním rozkazu je žalovanému uloženo, aby buď požadovanou peněžitou částku zaplatil ve velmi krátké lhůtě tří dnů (jde o kalendářní a nikoliv pracovní dny) spolu s náklady řízení, anebo aby se v téže lhůtě procesně bránil proti uplatněnému právu formou podání námitek (směnečné námitky).

V těchto svých námitkách musí žalovaný uvést vše, co má proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu (např. že uplatněné právo již žalovaný uhradil anebo že i uplatněné právo je již promlčeno¹³⁰ atd.).

V této souvislosti je důležité upozornit na jednu otázku, která vyvolává ohledně stanovené délky lhůty k podání směnečných (šekových) námitek v současných společenských podmínkách určitou pochybnost.¹³¹

Rychlým rozvojem spotřebitelských vztahů, se kterým se v době vydávání platného občanského soudního řádu původně nepočítalo, se začaly směnky i šeky stávat stále častějším zajišťovacím prostředkem k poskytnutí spotřebitelského úvěru. V důsledku toho se spotřebitelé jako dlužníci, kteří nejsou většinou v dostatečné míře obeznámeni se směnečněprávní (šekovou) problematikou, mohou jako směneční (šekoví) dlužníci ocitnout v podstatně horším právním postavení než ti dlužníci, kteří uzavřeli smlouvy o půjčce (např. úvěr byl poskytnut lichvářským subjektem za lichvářský úrok). Za tohoto stavu se může směnečný (šekový) dlužník, který má v započatém směnečném (šekovém) řízení jen velmi krátkou lhůtu tří kalendářních dnů k podání námitek, ocitnout v postavení důkazní nouze. Přitom jde o dlužníka jako spotřebitele (nikoliv o podnikatele), neboli většinou o lidi, kteří nejsou zatím v současné době vybaveni potřebnými směnečněprávními (šekovými) znalostmi řízení. Proto by již některá z příštích novel platného občanského soudního řádu, rozhodně jeho rekodifikace, měly vzít tuto skutečnost v úvahu a dosavadní velmi krátkou třídenní lhůtu prodloužit. Takové prodloužení dosavadní lhůty by nenarušilo ani postavení směnečného (šekového) věřitele, ani by se nedotklo samotné podstaty směnečného rozkazního řízení.¹³²

¹³⁰ Pokud jde o uplatnění námitek promlčení, je jí třeba v celkových námitkách uvést z toho důvodu, že totiž nejde o námitku procesněprávní povahy, nýbrž o námitku hmotněprávní.

¹³¹ Viz např. HRUDA, Ondřej. Třídenní lhůta k podání směnečných námitek – neobvykle tvrdý přežitek. *Obchodněprávní revue*. 2011, č. 8. 238n s.

¹³² Je třeba jen dodat, že se touto problematikou z hlediska možného porušení práva na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 Listiny) zabýval svého času i Ústavní soud České republiky (usnesení ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. I. ÚS 1667/10).

Podá-li žalovaný proti vydanému směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu včas námitky, směnečný (šekový) platební rozkaz se - na rozdíl od obecného platebního rozkazu - neruší. Soud však následně nařídí k projednání vznesených námitek jednání. V následném řízení, tzv. námitkovém se soud zabývá již jen těmi výhradami, které tvoří obsah podaných námitek.

Koncentrace řízení a její účinky se v těchto případech projeví v tom, že žalovaný musí uvést vše, co má proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu již v poskytnuté třídenní lhůtě. Podá-li totiž žalovaný své námitky proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu později, tj. až po uplynutí třech dnů, soud námitky žalovaného odmítne.

Soud odmítne námitky rovněž tehdy, podá-li je osoba, která nebyla k jejich podání vůbec oprávněna.

Podá-li však žalovaný své námitky včas, přičemž jejich obsahem jsou rozhodné skutečnosti uváděné v jeho prospěch, pak se koncentrace řízení a její účinky netýkají ani těch návrhů žalovaného, které směřují pouze k dokreslení uvedených skutečností.

Koncentrace řízení a její účinky se nevztahují na námitky týkající se procesněprávních podmínek, neboť k nim je podle § 103 OSŘ soud povinen přihlížet kdykoliv v průběhu řízení (výjimku v tomto směru tvoří pouze námitka místní nepříslušnosti - srov. R 40/2004).

Pokud v průběhu směnečného (šekového) řízení vezme žalovaný své námitky zpět, soud usnesením řízení o námitkách zastaví, aniž by nařizoval jednání.

Zjistí-li soud neodůvodněnost podaných námitek žalovaným, ponechá směnečný (šekový) platební rozkaz v platnosti. V opačném případě soud směnečný (šekový) platební rozkaz rozsudkem zruší. V takovémto případě, kdy soud směnečný (šekový) platební rozkaz ruší, soud musí zároveň uvést, v jakém rozsahu směnečný (šekový) platební rozkaz zrušuje.

Proti rozsudku vydanému ve směnečném (šekovém) řízení je odvolání přípustné.

10. Koncentrace řízení v zahraničních právních úpravách

10. 1. Koncentrace řízení ve slovenském občanském soudním řádu

10. 1. 1. Nalézací řízení

Řada zákonů, která byla přijata ještě v období jednotného státního útvaru České republiky a Slovenské republiky, platí dodnes jak v českých zemích, tak na Slovensku.

Ukazuje se však, že přes původně stejné legislativní základy těchto právních úprav postupně docházelo a dochází vzhledem k určitým odlišnostem v politickém, hospodářském a sociálním vývoji k řadě rozdílů.

Tyto rozdíly nabízejí možnost užitečného srovnávání i české a slovenské procesněprávní úpravy s cílem vzájemně čerpat inspirativní podněty.

To, co bylo řečeno obecně o právním řádu České republiky na straně jedné a Slovenské republiky na straně druhé, platí i o civilní procesněprávní úpravě provedené zákonem č. 99/1963 Sb. o občanském soudním řádu platném původně jak v českých zemích, tak na Slovensku (občianský súdny poriadok) včetně uplatnění zásady koncentrace řízení a jejích prvků.

Prvním zákonem, který do slovenského občianského súdneho poriadku zavedl prvek koncentrace řízení, byla novelizace zákona č. 99/1963 Sb. provedená zákonem č. 501/2001 Z. z. Podle cit. zákona se odvolací řízení, které bylo do té doby i na Slovensku založeno na systemu úplné apelace, přeměnilo na system apelace neúplné¹³³ s výjimkou věcí uvedených v §120 odst. 2 občianského súdneho poriadku.

V původním znění byla v ustanovení §120 odst. 4 slovenského občianského súdneho poriadku zakotvena povinnost soudu poučit účastníky o

¹³³ Provedená právní úprava systému neúplné apelace na Slovensku se tehdy shodovala i s českou právní úpravou zásady koncentrace řízení zavedenou zákonem č. 30/2000 Sb. (§ 119a, § 205 odst. 2 a § 205a OSŘ).

tom, že všechny rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné ve věci samé musí být soudu předloženy, resp. označeny ještě před vyhlášením rozhodnutí soudu I. stupně.¹³⁴ K později uplatněným rozhodným skutečnostem a označeným důkazům právně významným již nebude soudem přihlíženo, tj. soud postupuje stejně jako kdyby nebyly vůbec uplatněny. Cílem této právní úpravy bylo koncentrovat uplatnění rozhodných skutečností a důkazů do fáze prvostupňového řízení. V zájmu efektivnosti řízení tato úprava zároveň umožňovala soudu nevykonávat dokazování o rozhodných skutečnostech, které nebyly mezi samotnými účastníky sporné (pokud ovšem sám soud o nich neměl pochybnosti).¹³⁵

I tato zákonná úprava však vedla v praxi slovenských obecných soudů k průtahům řízení.

Proto zákonem č. 341/2005 Z. z. došlo ke změně. Podle tohoto zákona všechny rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro věc samu musí být účastníky řízení uplatněny nebo označeny nejpozději do okamžiku vyhlášení usnesení, jímž se končí dokazování, a ve věcech, u kterých se nenařizuje jednání,¹³⁶ nejpozději do vyhlášení rozhodnutí ve věci samé (§120 odst. 4 občianského súdneho poriadku). K později uplatněným a označeným rozhodným skutečnostem a důkazům nebude soud přihlížet. Usnesením, kterým se končí dokazování, však není soud vázán, takže dokazování může podle své volné úvahy znovu otevřít.

¹³⁴ České znění ustanovení § 119a OSŘ podle novely zákona č. 99/1963 Sb. provedená zákonem č. 30/2000 Sb. obsahovalo poučovací povinnost soudu o tom, že všechny rozhodné skutečnosti a důkazy musí být účastníky řízení uvedeny a označeny dříve, než je ve věci vyhlášeno rozhodnutí; později uplatněné skutečnosti a důkazy jsou odvolacími důvody jen za podmínek uvedených v § 205a OSŘ.

¹³⁵ KRAJČO, Jaroslav a kol. *Občiansky súdny poriadok*. 5. aktualiz. vyd. Bratislava: Eurounion, 2010. 484 s.

¹³⁶ Podle § 115a odst. 1 občianského súdneho poriadku není třeba nařizovat jednání, pokud to není v rozporu s požadavkem veřejného zájmu a pokud je možné ve věci rozhodnout jen na základě listinných důkazů předložených účastníky, přičemž účastníci s rozhodnutím ve věci bez nařízení jednání souhlasí a výslovně se práva na veřejné projednání sporné věci vzdali. Podle § 115a odst. 2 občianského súdneho poriadku není dále třeba nařizovat jednání ani v drobných sporech.

Nové rozhodné skutečnosti a důkazy v odvolacím řízení lze uplatnit jen za podmínek, které stanoví § 205a občianskeho súdneho poriadku. Poučovací povinnost o neúplné apelaci se má účastníkům řízení dostat již ve fázi přípravy jednání (§ 114 odst. 2 občianskeho súdneho poriadku).¹³⁷ Následkem nesplnění této poučovací povinnosti soudem je, že účastníci mohou i po vyhlášení usnesení o skončení dokazování uvádět a navrhopvat nové rozhodné skutečnosti a důkazy.

Pokud soud neodmítl návrh na zahájení řízení z procesních důvodů anebo nerozhodl o zastavení řízení, je podle ustanovení § 114 odst. 1 občianskeho súdneho poriadku povinen připravit jednání tak, aby bylo možné rozhodnout spornou věc zpravidla při jediném jednání.¹³⁸ Občianský súdny poriadok nestanoví žádnou lhůtu, do kdy musí soud jednání nařídit.

V rámci přípravy jednání sporného nalézacího řízení může soud postupovat dvěma možnými způsoby:

Prvním způsobem upraveným ustanovením § 114 odst. 2 občianskeho súdneho poriadku je doručit žalovanému žalobu se všemi přílohami do vlastních rukou spolu s uložením obecné výzvy k vyjádření. Zároveň žalovaný musí být poučen o tom, že všechny rozhodné skutečnosti a důkazy musí předložit nebo označit nejpozději do vyhlášení usnesení, kterým se končí dokazování, a ve věcech, ve kterých se nenařizuje jednání, nejpozději do vyhlášení rozhodnutí o věci samé a dále, že k později předloženým a označeným skutečnostem a důkazům nebude soud přihlížet.

Česká procesněprávní úprava se od slovenské procesněprávní úpravy liší v tom, že spolu s obecnou výzvou, ve které soud žalovaného vyzývá, aby se ve

¹³⁷ Původně mohl soud účastníky o neúplné apelaci poučit kdykoliv, popř. ihned po zahájení řízení, a to jak ústně, tak písemně (srov. zákon č. 353/2003 Z. z.)

¹³⁸ Tuto povinnost soudu stanoví obdobně i český občanský soudní řád v ustanovení § 114a odst. 1 OSŘ, podle kterého nebylo-li rozhodnuto podle § 114 odst. 2 OSŘ tj. nezastavil-li soud řízení pro nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit (§ 104 odst. 1 OSŘ), nebo pro nedostatek podmínky řízení, který se nepodařilo odstranit (§ 104 odst. 2 OSŘ), popř. z jiných důvodů stanovených zákonem, anebo odmítne návrh na zahájení řízení (§ 43 odst. 2 OSŘ), připraví předseda senátu jednání tak, aby bylo možné věc rozhodnout zpravidla při jediném jednání.

věci písemně vyjádřil a soudu předložil listinné důkazy, jichž se dovolává, nepřipojuje poučení žalovaného o tom, do kdy musí svou povinnost tvrzení a důkazní splnit (§ 114 odst. 2 písm. a) OSŘ).

Druhým způsobem, kterým může soud postupovat v rámci přípravy jednání, je uložit žalovanému kvalifikovanou písemnou výzvu (§ 114 odst. 3 občianskeho súdneho poriadku). Ta byla do slovenského občianskeho súdneho poriadku zavedena zákonem č. 353/2003 Z. z.¹³⁹

Vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu, uloží soud v kvalifikované písemné výzvě žalovanému povinnost, aby se ve věci samé vyjádřil, a v případě že žalovaný uplatněný nárok v celém rozsahu neuznává, uvedl ve svém písemném vyjádření rozhodné skutečnosti na svou procesní obranu, připojil listiny, na které se odvolává, jakož i označil důkazy k prokázání svých tvrzení.

Ustanovení původně obsahovalo i minimální délku lhůty k vyjádření, konkrétně třicet dnů od doručení usnesení (zákonná lhůta). Ustanovení o minimální lhůtě však bylo později zákonem č. 341/2005Z.z. vypuštěno a stanovení této lhůty k písemnému vyjádření žalovaného bylo ponecháno na úvaze soudu (soudcovská lhůta).

Úprava o „povaze věci“ anebo „okolnosti případu“ ve slovenském pojetí je obdobná české právní úpravě, která se týká kvalifikované výzvy k písemnému vyjádření žalovaného (§ 114b OSŘ).

Usnesení o kvalifikované výzvě nelze vydat v řízeních nesporné povahy¹⁴⁰ a ve věcech, ve kterých nelze vydat rozsudek pro zmeškání.¹⁴¹ Podle

¹³⁹ Do českého občianskeho soudního řádu byl institut tzv. kvalifikované výzvy k písemnému vyjádření žalovaného zaveden již zákonem č. 30/2000 Sb.

¹⁴⁰ Ustanovení § 120 odst. 2 občianskeho súdneho poriadku stanoví, že ve věcech, v nichž řízení lze zahájit i bez návrhu, jakož i v řízeních o povolení uzavřít manželství, o určení a popření rodičovství, o osvojitelnosti, o osvojení, ve věcech obchodního rejstříku a v řízeních o některých otázkách obchodních společností a družstev (§ 200e), je soud je povinen provést i další důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, i když je sami účastníci řízení nenavrhli.

české civilní procesněprávní úpravy platí, že kvalifikovanou písemnou výzvu nelze vydat v nesporných věcech, v řízeních, ve kterých nelze uzavřít a schválit smír a v případech kde již proběhlo přípravné jednání či první jednání ve věci (§ 114b odst. 1 a 3 OSŘ).

Usnesení, které obsahuje kvalifikovanou výzvu žalovanému k písemnému vyjádření podle § 114 odst. 3 občianského súdneho poriadku, se doručuje do vlastních rukou; náhradní doručení je tu vyloučeno.¹⁴²

Slovenská civilní procesněprávní úprava – na rozdíl od české civilní procesněprávní úpravy – však obsahuje dvě výjimky ze zákazu náhradního doručení usnesení, které obsahuje kvalifikovanou výzvu k písemnému vyjádření:

Jedná se o tyto výjimky:

- jde-li o náhradní doručení právnické osobě (nemusí jít o právnickou osobu podnikatele)¹⁴³ anebo
- jde-li o doručení fyzické osobě, která je podnikatelem a zahájený spor se týká její podnikatelské činnosti (§ 114 odst. 4 občianského súdneho poriadku).

Ve slovenské civilní procesněprávní úpravě je, na rozdíl od české civilní procesněprávní úpravy, zásadně odlišným způsobem řešen nepříznivý

¹⁴¹ Ustanovení § 153b odst. 5 občianského súdneho poriadku stanoví, že rozsudkem pro zmeškání nelze rozhodnout a) tehdy, pokud by rozsudek způsobil vznik, změnu nebo zánik právního vztahu mezi účastníky, b) ve sporu vzniklém z mezinárodního obchodního styku, c) ve sporu, který účastníci nemohou skončit soudním smírem, d) ve sporu, ve kterém se uplatňuje právo na zaplacení peněžité částky ze spotřebitelské smlouvy a odpůrcem je spotřebitel, pokud tato smlouva obsahuje nepřiměřené podmínky.

¹⁴² Podle § 114b odst. 4 OSŘ rovněž platí, že žalovanému musí být usnesení o povinnosti kvalifikovaně se vyjádřit ve věci doručeno do vlastních rukou, náhradní doručení je vyloučeno. Usnesení obsahující kvalifikovanou výzvu nesmí být žalovanému doručeno dříve než sama žaloba.

¹⁴³ ŠTEVČEK, Marek. In ŠTEVČEK, Marek a kol. *Civilné právo procesné*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola, 2010, 334 s.

procesněprávní následek spojený s tím, že žalovaný nevyhověl kvalifikované výzvě k písemnému vyjádření. Podle ustanovení § 114 odst. 5 občianskeho súdneho poriadku, jestliže žalovaný bez vážného dôvodu nesplní na základě výzvy povinnost kvalifikovaně se ve věci samé písemně vyjádřit, soud může bez nařízení jednání rozhodnout o žalobě formou rozsudku pro zmeškání – kontumačního rozsudku (§ 153 občianskeho súdneho poriadku). O možnosti vzniku tohoto nepříznivého procesněprávního následku však musí být žalovaný řádně poučen. Slovenská právní úprava tímto způsobem umožňuje soudu vzít pružně v úvahu všechny okolnosti a zvláštnosti konkrétního sporu a uvážit, zda nařídí buď jednání anebo rozhodne rozsudkem pro zmeškání.

Česká civilní procesněprávní úprava zakotvila jako nepříznivý procesněprávní následek pro žalovaného v případě jeho nečinnosti na kvalifikovanou výzvu k písemnému vyjádření vydání rozsudku pro uznání (o přiměřenosti tohoto nepříznivého procesněprávního následku ve formě rozsudku pro uznání - viz blíže v 6. kap.

Obě civilní procesněprávní úpravy však mají společné, že rozhodnutí soudu nejsou v těchto případech založena na zjišťování skutkového stavu, který by byl opřen o provedené dokazování. Skutkovým základem rozsudku se tak stává žalobcem tvrzený skutkový stav (podle slovenské právní úpravy však pokud jej soud nepovažuje za nesporný - §153b odst. 3 občianskeho súdneho poriadku).

Komentářová literatura uvádí,¹⁴⁴ že v případech, kdy soud nerozhodne rozsudkem pro zmeškání a ukládá-li žalovanému povinnost vyjádřit se k žalobě, musí usnesení o kvalifikované výzvě zároveň obsahovat poučení (§120 odst. 4 občianskeho súdneho poriadku), tj. poučení o povinnosti předložit a označit všechny rozhodné skutečnosti a důkazy nejpozději do vyhlášení usnesení, kterým se končí dokazování a ve věcech, ve kterých se nenářízuje jednání, nejpozději do vyhlášení rozhodnutí o věci samé. K později předloženým skutečnostem a označeným důkazům nebude soud přihlížet, a to znamená, že postupuje tak, jako by nebyly vůbec uplatněny.

¹⁴⁴ KRAJČO, Jaroslav a kol. d.c. v pozn. č. 135, 464 s.

Podle ustanovení §114 odst. 6 občianskeho súdneho poriadku zmešká-li žalovaný lhůtu k podání písemného vyjádření uloženou mu kvalifikovanou výzvou z omluvitelného důvodu, může až do nabytí právní moci rozsudku pro zmeškání podat návrh na jeho zrušení spolu s vyjádřením k věci a s návrhem na prominutí zmeškané lhůty k podání vyjádření.

V případě, že soud, který rozsudek pro zmeškání vydal, tomuto návrhu žalovaného vyhoví, rozsudek pro zmeškání svým usnesením zruší a začne ve věci znovu jednat.

Platná česká civilní procesněprávní úprava vzhledem ke své zvolené procesní konstrukci tuto možnost účastníkům řízení neposkytuje.

Spornou se ve slovenské soudní praxi stala otázka, je-li nutné spolu s návrhem na zrušení rozsudku pro zmeškání a s písemným vyjádřením podat zároveň návrh na prominutí zmeškané lhůty k podání tohoto písemného vyjádření.

Slovenská soudní praxe po určitém váhání zaujala stanovisko, že lhůta poskytnutá soudem žalovanému k písemnému vyjádření cestou kvalifikované výzvy je lhůtou uloženou mu soudem (jde tedy o soudcovskou lhůtu). V důsledku toho se právní úprava, která ukládá žalovanému povinnost podat zároveň návrh na prominutí zmeškané lhůty, jeví jako nadbytečná.¹⁴⁵

Z provedeného srovnání české a slovenské civilní procesněprávní úpravy koncentrace řízení a jejich prvků se ukazuje, že česká civilní procesněprávní úprava postihuje nečinnost účastníků řízení podstatně přísnějším nepříznivým procesněprávním následkem (založení právní domněnky fiktivního uznání dluhu a vydání fiktivního rozsudku pro uznání). Česká civilní procesněprávní úprava tak neumožňuje soudu, aby podle okolností a zvláštností jednotlivého případu zvažil

¹⁴⁵ Komentářová literatura KRAJČO, Jaroslav a kol. d. c. v pozn. č. 135, 465 s. naopak zaujala stanovisko, že pokud návrh na zrušení rozsudku pro zmeškání neobsahuje všechny náležitosti stanovené zákonem, tedy i návrh na prominutí zmeškané lhůty, anebo je návrh podaný či doplněný po nabytí právní moci rozsudku pro zmeškání, není již možné návrhu na zrušení rozsudku pro zmeškání vyhovět.

přiměřenost založení nepříznivého procesněprávního následku v případě, kdy žalovanému bránily v podání písemného vyjádření nějaké objektivní důvody.

Celkově lze slovenskou civilní procesněprávní úpravu kvalifikované výzvy adresovanou žalovanému k písemnému vyjádření hodnotit jako přiměřenější ve srovnání s českou civilní procesně právní úpravou. V praxi obecných slovenských soudů se tato úprava jeví jako bezproblémová.

Poslední rozsáhlejší novelou slovenského občianskeho súdneho poriadku, která zpřísnila uplatnění koncentrace občanského soudního řízení je zákon č. 348/2008 Z.z.

Novým prvkem koncentrace řízení zavedeným tímto zákonem se stalo ustanovení § 118a občianskeho súdneho poriadku, které upravilo zákonnou koncentrací řízení v některých taxativně vymezených sporech.

Podle cit. novely je možné v taxativně vyjmenovaných sporech uvádět rozhodné skutečnosti právně významné o věci samé a označit důkazy k prokázání těchto tvrzení jen do okamžiku skončení prvního jednání. K později uplatněným skutečnostem a důkazům soud nepřihlíží.

Pokud jde o tyto taxativně vymezené spory, u kterých se uplatňují přísnější prvky koncentrace řízení, lze je členit do tří skupin.¹⁴⁶

Prvou z nich tvoří řízení ve věcech ochrany osobnosti, tj. nároky vyplývající z ustanovení § 11 a násl. občianskeho zákoníku, a dále návrhy podle předpisů o hromadných sdělovacích prostředcích.

Druhou skupinu tvoří spory vyvolané nebo související s konkursem a restrukturalizací.

Třetí skupinu, na rozdíl od předchozích dvou skupin, ve kterých se aplikace § 118a občianskeho súdneho poriadku vztahuje k celému předmětu řízení, tvoří spory, kde se koncentrace řízení vztahuje pouze na základ věci. Jde o

¹⁴⁶ KRAJČO, Jaroslav a kol. d.c. v pozn. č. 135, 480 s.

spory na ochranu hospodářské soutěže, na ochranu práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním a spory z porušení nebo ohrožení práva na obchodní tajemství.

Výjimkami ze zákonem stanovené koncentrace řízení jsou tyto případy:

- označené skutečnosti a navržené důkazy, které vyšly najevo po prvním jednání, které účastník řízení nemohl bez své viny včas uvést
- označené skutečnosti a navržené důkazy, kterými má být zpochybněna věrohodnost již provedených důkazních prostředků.

O nepříznivém procesněprávním následku své nečinnosti musí být účastníci řízení řádně poučeni nejpozději v předvolání k prvnímu jednání ve věci (§ 118a odst. 3 občianskeho súdneho poriadku).

Při srovnání této slovenské civilní procesněprávní úpravy koncentrace řízení s českou civilní procesněprávní úpravou lze konstatovat, že ustanovení § 118a občianskeho súdneho poriadku odpovídá svým obsahem české civilní procesněprávní úpravě zakotvené v § 118 OSŘ ve znění platném od účinnosti tzv. velké novely občianskeho súdneho poriadku provedené zákonem č. 30/2000 Sb. do účinnosti tzv. souhrnné novely občianskeho súdneho poriadku provedené zákonem č. 7/2009 Sb.

Slovenská civilní procesněprávní úprava koncentrace řízení naopak nezavedla některé prvky koncentrace řízení, jako se to stalo v české civilní procesněprávní úpravě po tzv. souhrnné novele provedené zákonem č. 7/2009 Sb. Konkrétně se jedná o prvek zásady koncentrace řízení v podobě přípravného jednání. V české civilní procesněprávní úpravě lze činit procesněprávní úkony (uvádět rozhodné skutečnosti a důkazy) jen v rámci přípravného jednání, zatímco ve slovenské civilní procesněprávní úpravě je lze uplatnit až do skončení prvního jednání ve věci.

10. 1. 2. Odvolací řízení

Novelou provedenou zákonem č. 501/2001 Z. z. byl do občianského súdného poriadku zaveden na základě ustanovení § 205a občianského súdného poriadku system tzv. neúplné apelace, který nahradil do té doby platný system tzv. úplné apelace.

Podle ustanovení § 205a občianského súdného poriadku mohou účastníci řízení uvádět v odvolacím řízení nové rozhodné skutečnosti a navrhopvat nové důkazy k prokázání svých tvrzení (tzv. nova) jen tehdy, pokud:

- se týkají podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce (přisedícího) nebo obsazení soudu
- má jimi být prokázáno, že v řízení došlo k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci samé
- odvolatel nebyl řádně poučen podle § 120 odst. 4 občianského súdného poriadku
- účastník bez své viny nemohl předložit skutečnosti či označit důkazy do rozhodnutí soudu prvního stupně

10. 1. 3. Zkrácená řízení

Zkrácená řízení jsou i podle slovenského občianského súdného poriadku řízení, která probíhají bez jednání, slyšení žalovaného a bez dokazování. Rozhodnutí soudu vydaná ve zkrácených řízeních tak nevychází ze zjištění skutkového stavu, což je jinak typické pro kontradiktorní rozhodnutí, nýbrž jejich vydání se omezuje toliko na splnění předpokladů k jejich vydání.

Mezi rozhodnutí vydaná ve zkrácených řízeních řadí slovenský občianský súdný poriadok, podobně jako česká civilní procesněprávní úprava platební rozkaz, směnečný a šekový platební rozkaz, rozkaz na plnění a evropský platební rozkaz.

10. 1. 3. 1. Platební rozkaz

Uplatňuje-li žalobce podle ustanovení § 172 odst. 1 občianskeho súdneho poriadku právo na zaplacení peněžité částky, a to i v cizí měně (§ 172 odst. 4 občianskeho súdneho poriadku), může soud i bez návrhu žalobce a bez slyšení žalovaného vydat platební rozkaz.

V něm soud uloží žalovanému, aby do 15 dnů od doručení platebního rozkazu žalobci zaplatil uplatněnou peněžitou pohledávku a náklady řízení anebo, aby v téže lhůtě podal odpor u soudu, který platební rozkaz vydal.

Na rozdíl od české civilní procesněprávní úpravy odpor proti platebnímu rozkazu musí být podle slovenské právní úpravy odůvodněn ve věci samé. V případě, že by odpor podaný žalovaným tuto zákonem stanovenou náležitost neobsahoval, soud odpor odmítne (§ 174 odst. 3 písm. b) občianskeho súdneho poriadku). Nedostatek spočívající v tom, že odpor ve věci samé nebyl odůvodněn nelze napravit procesním postupem podle §43 občianskeho súdneho poriadku. To znamená, že soud není povinen žalovaného vyzvat, aby nesprávně nebo neúplně odůvodněný odpor doplnil.¹⁴⁷ Žalovaný však o takovém nepříznivém procesněprávním následku musí být poučen.

Slovenský občianský súdny poriadok umožňuje soudu odmítnout odpor nejen proto, že byl podán bez odůvodnění, nýbrž také tehdy, byl-li podán opožděně nebo neoprávněnou osobou (§ 174 odst. 3 písm. a), b) a c) občianskeho súdneho poriadku).

Jestliže žalovaný podá odpor s odůvodněním ve věci samé včas, platební rozkaz se ruší v plném rozsahu a soud nařídí jednání (§ 174 odst. 2 občianskeho súdneho poriadku).

¹⁴⁷ CIRÁK, Jan. In ŠTEVČEK, Marek a kol. *Civilné právo procesné*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola, 2010, 368 s.

Platební rozkaz, proti němuž nebyl podán odpor, má stejně jako v české civilní procesněprávní úpravě účinky pravomocného rozsudku, takže se stává právním titulem pro případné nařízení výkonu rozhodnutí.

Rozsáhlá novela slovenského občianskeho súdneho poriadku provedená zákonem č. 384/2008 Z.z. zavedla novou rychlejší úpravu vydávání platebních rozkazů. Pokud totiž navrhovatel předloží spolu s návrhem na zahájení řízení platební rozkaz na příslušném formuláři, pak jsou-li splněny všechny zákonem stanovené podmínky pro vydání platebního rozkazu a je-li zaplacen soudní poplatek, musí soud vydat platební rozkaz nejpozději do deseti pracovních dnů (§ 172 odst. 8 občianskeho súdneho poriadku).

10. 1. 3. 2. Směnečný a šekový platební rozkaz

Pokud žalobce předloží v prvopisu směnku nebo šek, o jejichž pravosti není důvodu pochybovat, a další listiny nutné k uplatnění práva, soud vydá na jeho návrh směnečný platební rozkaz nebo šekový platební rozkaz. Na rozdíl od obecné právní úpravy platebního rozkazu nezáleží na úvaze soudu, zda směnečný či šekový platební rozkaz vydá. Jsou-li totiž splněny všechny předpoklady pro vydání směnečného či šekového platebního rozkazu, soud jej musí vydat.

Ve směnečném či šekovém platebním rozkazu, který musí být žalovanému doručen do vlastních rukou, soud žalovanému uloží, stejně jako v české civilní procesněprávní úpravě, aby do tří dnů zaplatil požadovanou částku a uhradil náklady řízení anebo aby v téže lhůtě podal námitky.

Podá-li žalovaný proti vydanému směnečnému či šekovému platebnímu rozkazu včas námitky, směnečný a šekový platební rozkaz se - na rozdíl od obecného platebního rozkazu - neruší.

Koncentrace řízení a její účinky se projeví v tom, stejně jako je tomu v české civilní procesněprávní úpravě, že žalovaný musí uvést vše, co má proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu již v poskytnuté třídení lhůtě.

Podá-li totiž žalovaný své námitky proti směnečnému (šekovému) platebnímu rozkazu později, tj. až po uplynutí třech dnů, soud námitky žalovaného odmítne. Stejně je tomu tak i v případě, kdy žalovaný své námitky neodůvodní nebo uplatní-li námitky osoba, která k jejich podání nebyla oprávněna.

Soud následně nařídí k projednání vznesených námitek jednání. V následném tzv. námitkovém řízení se soud zabývá jen těmi výhradami, které tvoří obsah podaných námitek.

10. 1. 3. 3. Rozkaz na plnění

Rozsáhlou novelou provedenou zákonem č. 384/2008 Z.z. byl do slovenského občianskeho súdneho poriadku zaveden institút rozkazu na plnení.

Jde o zcela novou formu rozhodnutí, která je spolu s platebním rozkazem, směnečným a šekovým platebním rozkazem řazena mezi tzv. zkrácená řízení.

Pokud se v žalobě uplatňuje právo na plnění, a to jiné povinnosti než zaplacení peněžité částky (např. vydání věci, vykonání určité povinnosti, strpění určité povinnosti, zdržení se něčeho či dokonce povinnosti uzavřít smlouvu),¹⁴⁸ může soud i bez návrhu žalobce vydat rozkaz na plnění. V něm uloží žalovanému, aby ve lhůtě stanovené soudem (ne kratší než 15 dnů, které plynou od doručení rozkazu na plnění), splnil uloženou povinnost a uhradil náklady řízení anebo ve lhůtě 15 dnů podal odpor u soudu, který rozkaz na plnění vydal. Odpor proti rozkazu na plnění musí být rovněž odůvodněn.

Rozkaz na plnění lze vydat i v případech, jde-li o právo na plnění ve věcech upravených zákonem o rodině anebo jde-li o právo na plnění v budoucnu splatných dávek či splátek. Soud uloží, aby žalovaný uhradil dlužnou částku ve lhůtě soudem určené, a pokud jde o v budoucnu splatné dávky nebo splátky, aby je plnil ve stanovených lhůtách.

¹⁴⁸ CIRÁK, Jan. d. c. v pozn. č. 147, 371 s.

Jinak se na rozkaz na plnění přiměřeně použijí ustanovení o platebním rozkazu.

10. 1. 3. 4. Evropský platební rozkaz

Institut evropského platebního rozkazu byl stejně jako institut rozkazu na plnění do slovenského občianskeho súdneho poriadku zaveden novelou č. 284/2008 Z. z. Tato úprava je reakcí na nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č.1896/2006 Z. z. z 12. prosince 2006, kterým bylo zavedeno řízení o evropském platebním rozkazu. Tímto nařízením byl zaveden tzv. dualitní systém, že žalobce má na výběr, uplatní-li svůj nárok prostřednictvím práva společenství anebo využije-li řízení, které má k dispozici podle práva členského státu.

Hlavním smyslem zavedení evropského platebního rozkazu je zjednodušit a urychlit řízení v přeshraničních sporech, které se týkají nesporných peněžitých nároků. Řízení o evropském platebním rozkazu se výrazně odlišuje od platebního rozkazu upraveného v ustanovení § 174a občianskeho súdneho poriadku. Cit. ustanovení upravuje evropský platební rozkaz pouze ve čtyřech odstavcích, přičemž podrobnou věcnou úpravu ponechává na výše zmíněném nařízení. Slovenský občianský súdny poriadok obsahuje úpravu o doručování evropského platebního rozkazu, které je možné pouze do vlastních rukou žalované. Náhradní doručení je vyloučeno, ledaže by se evropský platební rozkaz doručoval zástupci žalovaného.

V návrhu na vydání evropského platebního rozkazu je žalobce povinen uvést informace, které postačují k jasnému určení nároku a k jeho odůvodnění. Jde o to, aby si žalovaný mohl na základě těchto informací zvolit, zda odpor podá anebo uplatněný nárok nebude popírat (čl. 13 Nařízení č. 1896/2006). Zároveň je žalobce povinen uvést popis důkazních prostředků na podporu uplatnění svého nároku. Za tím účelem by formulář návrhu na vydání evropského platebního rozkazu měl obsahovat co nejúplnější seznam typických důkazních prostředků, jež jsou obvykle předkládány na podporu peněžních nároků (čl. 14 Nařízení č. 1896/2006).

Žalovaný musí být v evropském platebním rozkazu poučen o tom, že nesouhlasí-li se zaplacením požadované pohledávky, měl by proti rozkazu podat odpor, a to do třiceti dnů od jeho doručení, jinak se evropský platební rozkaz stane vykonatelným. Z nařízení nevyplývá jednoznačně povinnost žalovaného odpor proti evropskému platebnímu rozkazu odůvodnit.

10. 2. Koncentrace řízení ve španělském občanském soudním řádu

Španělské civilní procesní právo je upraveno občanským soudním řádem č. 1/2000 Ley de Enjuicimiento Civil ze 7. ledna 2000 (dále již jen LEC), který nahradil předcházející právní úpravu občanského soudního řádu vyhlášenou Královským dekretem z 3. února 1881.

Platný španělský občanský soudní řád byl do dnešní doby novelizován několika zákony, zákonem č. 13/2009 z 3. listopadu 2009, který zavedl nový soudní úřad, dále zákonem č. 19/2009 z 23. listopadu 2009, který přijal opatření vedoucí k procesnímu urychlení sporů ve věcech neplacení nájemného a konečně zákonem č. 37/2011 z 10. října 2011, který zavedl řadu opatření usnadňujících řízení týkající se vystěhování z důvodu neplacení nájemného.¹⁴⁹

Platný španělský občanský soudní řád je členěn do čtyř částí (kniha): Kniha I. upravuje obecná ustanovení občanského soudního řízení, Kniha II. se věnuje úpravě sporného nalézacího řízení, předmětem Knihy III. je výkon rozhodnutí a Kniha IV. upravuje některé speciální typy nesporného nalézacího řízení.

Podle ustanovení § 248 Knihy II. LEC by měly být všechny spory mezi účastníky projednány a rozhodnuty:

¹⁴⁹ HERNÁNDEZ VERGATA, Antonio a Eduardo BAENA RUIZ. *Enjuiciamiento civil: comentarios a las reformas procesales : ley 1/2000, de 7 de enero, reformada por las leyes 13/2009 y 19/2009*. Madrid: Sepin, 2010. 5 - 14 s.

- v občanském soudním řádném nalézacím řízení (el juicio ordinario), na základě tzv. běžné žaloby (demanda ordinaria)¹⁵⁰
- v občanském soudním ústním nalézacím řízení (el juicio verbal), na základě tzv. zjednodušené žaloby (demanda sucinta).¹⁵¹

Hlavními kritérii pro určení typu nalézacího řízení, ve kterém budou sporné záležitosti projednány, jsou především předmět sporu a jeho hodnota.

10. 2. 1. Řádné nalézací řízení (el juicio ordinario)

V řádném nalézacím řízení jsou projednávány spory, které se týkají osobnostních práv a jejich ochrany, nekalosoutěžního pronájmu městských a venkovských nemovitostí, kromě těch, které se týkají sporů o výši nájmu, práv vyplývajících z předkupních vztahů, práv z výkonu vlastnictví k bytům a spory o peněžitá plnění překračující částku 6.000 EUR.^{152, 153}

Občanské soudní řádné nalézací řízení je zahájeno podáním běžné žaloby (demanda ordinaria) žalobcem k příslušnému soudu.

Podstatné náležitosti běžné žaloby nejsou nikterak odlišné od podstatných náležitostí žaloby podle českého občanského soudního řízení. V žalobě je žalobce povinen vylíčit určitě a srozumitelně všechny skutečnosti, o které opírá svůj nárok.

Určitý projev zásady koncentrace ve španělském občanském soudním řízení lze spatřovat již při podání samotné žaloby. Pokud totiž subjektivní právo žalobce uplatněné v žalobě se opírá o několik skutečností či právních důvodů, je

¹⁵⁰ Ustanovení § 399 a násl. LEC

¹⁵¹ Ustanovení § 437 a násl. LEC.

¹⁵² Do účinnosti novely č. 13/2009 z 3. listopadu byly v občanském soudním řádném nalézacím řízení projednávány spory o peněžitá plnění přesahující částku 3.000 EUR.

¹⁵³ HERNÁNDEZ VERGATA, Antonio a Eduardo BAENA RUIZ. d. c. v pozn. č. 149, 573 – 576 s.

povinností žalobce všechny v žalobě uvést. Neučiní-li tak, nemůže se jich již dovolávat později (§ 400 odst. 1 LEC).¹⁵⁴

Má-li soudní úředník za to, že sporná věc nespadá do pravomoci či příslušnosti civilního soudu, popř. že žaloba trpí formálními nedostatky, které žalobce po poskytnutí lhůty k nápravě neodstranil, může dát podnět k tomu, aby o přijetí takovéto žaloby rozhodl sám soud (§ 404 odst. 2 LEC).

Obsahuje-li však žaloba všechny zákonem stanovené náležitosti, soudní úředník je povinen žalobu přijmout (§ 403 LEC) a doručit ji žalovanému spolu s výzvou, aby se do 20 dnů od doručení výzvy ve věci vyjádřil (§ 404 odst. 1 LEC).

Vyjádření žalovaného k žalobě musí splňovat všechny náležitosti stanovené pro žalobu. To znamená, že i žalovaný má povinnost ve svém vyjádření k žalobě uvést všechny mu známé skutečnosti či právní důvody na svou procesní obranu.

V případě, že by žalovaný na uvedenou výzvu nereagoval anebo by se k některým skutečnostem uvedeným v žalobě nevyjádřil, vychází soud z domněnky, že se skutečnostmi uvedenými v žalobě mlčky souhlasí (§ 405 odst. 2 LEC).¹⁵⁵ Tento nepříznivý procesní následek by mohl připomínat nepříznivý procesní následek existující v platném českém civilním procesním právu spojený s nevyjádřením se žalovaného na kvalifikovanou výzvu soudem podle ustanovení § 114b OSŘ. Podle španělské procesněprávní úpravy však je nevyjádření se k výzvě považováno za souhlas se skutkovými tvrzeními žalobce, nikoliv za fikci uznání nároku, jako je tomu podle české procesněprávní úpravy. Pokud by bylo uvažováno o nějakém srovnání, pak je španělská procesněprávní úprava spíše obdobou českého rozsudku pro zmeškání.

¹⁵⁴ HERNÁNDEZ VERGATA, Antonio a Eduardo BAENA RUIZ. d. c. v pozn. č. 149, 675 – 676 s.

¹⁵⁵ HERNÁNDEZ VERGATA, Antonio a Eduardo BAENA RUIZ. d. s. v pozn. č. 149, 679 – 680 s.

Vzpomenutý nepříznivý procesněprávní následek spojený ve španělském právu s nevyjádřením se žalovaného k žalobě však není definitivní. Lze jej zvrátit tím, že se žalovaný dostaví k nařízenému jednání (ve španělské procesněprávní teorii se v této souvislosti hovoří o vyvratitelné právní domněnce).

Obdobou českého institutu přípravného jednání je ve Španělsku tzv. předběžné projednání žaloby (la audiencia previa al juicio).

Poté, co se žalovaný k žalobě vyjádří anebo po uplynutí lhůty poskytnuté k vyjádření, předvolá soudní úředník účastníky občanského soudního řízení do 3 dnů k předběžnému projednání žaloby (k tomuto předběžnému projednání žaloby dojde nejpozději do 20 dnů ode dne doručení předvolání - (§ 414 odst. 1 věta první LEC).

Hlavním účelem předběžného projednání žaloby je pokusit se o smírné vyřešení sporu, o objasnění, zda jsou splněny všechny procesní podmínky řízení (s případným odstraněním zjištěného nedostatku podmínek řízení), v součinnosti s účastníky občanského soudního řízení předběžně projednat všechny tvrzené skutečnosti a právní důvody uplatňovaného nároku a podle potřeby též navrhnout a připustit důkazy k jejich prokázání (§ 414 odst. 1 věta druhá LEC).

Pokud se účastníci řízení nemohou předběžného projednání zúčastnit osobně, mohou být zastoupeni advokáty, kterým udělí plnou moc (§ 414 odst. 2 LEC).

Podle ustanovení § 414 odst. 3 LEC nedostaví-li se k předběžnému projednání žaloby bez řádné omluvy žádný z účastníků řízení, rozhodne soud o zastavení předběžného projednání žaloby a případ odloží (§ 414 odst. 3 věta první LEC).

K zastavení předběžného projednání žaloby dojde také tehdy, nedostaví-li se k projednání žalobce a žalovaný prohlásí, že nemá právní zájem na tom, aby soud vydal ve věci meritorní rozhodnutí. Pokud jde o srovnání s českou procesněprávní úpravou, ta spojuje s nedostavením se žalobce k přípravnému jednání (§ 114c odst. 7 OSŘ) stejné procesněprávní následky, tj. zastavení řízení.

Na situaci, kdy se k přípravnému jednání nedostaví žádný z účastníků řízení, český zákonodárce nepamatoval. Lze však usuzovat, že by zřejmě nastal obdobný nepříznivý procesněprávní následek jako ve španělské procesněprávní úpravě, tj. zastavení předběžného řízení o projednání žaloby.

Nedostaví-li se k předběžnému projednání žaloby naopak žalovaný, nebrání tato skutečnost projednání žaloby v předběžném řízení (§ 414 odst. 3 věta druhá a třetí LEC). Žalovaný se však tím, že se nedostaví k předběžnému projednání žaloby bez řádné omluvy, vystavuje dvěma nepříznivým procesněprávním následkům:

- uložení pokuty a
- nemožnosti vyjádřit se k žalobcem tvrzeným skutečnostem a navrhovaným důkazům.

Soud o nedostavení se žalovaného k předběžnému projednání žaloby rozhodne s tím, že se žalovaný k otázkám, které byly předmětem předběžného projednání žaloby, již nemůže v následujících fázích řízení dodatečně vyjádřit.¹⁵⁶ Lze se domnívat, že v takovém případě je rozhodnutí soudu projevem zásady koncentrace.¹⁵⁷ Naproti tomu česká procesněprávní úprava spojuje s nedostavením se žalovaného k přípravnému jednání nepříznivý procesněprávní následek spočívající ve vydání fiktivního rozsudku pro uznání (§ 114c odst. 6 OSŘ).

V průběhu předběžného projednání žaloby jsou účastníci řízení vázání těmi skutečnostmi, které tvrdily ve svých písemných podáních. To znamená, že sice mohou uvádět skutečnosti na svou obranu, nesmí však jimi dojít k podstatným změnám těch skutečností, které byly výše uvedeny v žalobě a ve vyjádření se k žalobě. Pokud by nicméně účastníci řízení měli v úmyslu zásadně

¹⁵⁶ HERNÁNDEZ VERGATA, Antonio a Eduardo BAENA RUIZ. d. s. v pozn. č. 149, 683 – 685 s.

¹⁵⁷ ORMAZABAL SÁNCHEZ, Guillermo. *Introducción al Derecho procesal (cuarta edición)*. Madrid: Marcial Pons, 2010. 170 s.

měnit skutečnosti uvedené v žalobě či vyjádření k žalobě, musela by s tím souhlasit protistrana anebo by o dodatečném doplnění žaloby či žalobní odpovědi musel rozhodnout soud, s ohledem na zachování rovnosti stran (§ 426 odst. 1, 2, 3 LEC).¹⁵⁸

V průběhu předběžného projednání žaloby mohou účastníci řízení uplatňovat nové relevantní skutečnosti, které se týkají sporu, za podmínky, že vyšly najevo po podání žaloby anebo se o nich účastníci řízení dozvěděli teprve po podání žaloby (§ 426 odst. 4 LEC).

K tomu účelu účastníkům řízení slouží instit ut tzv. návrhu na doplnění či rozšíření nových skutkových tvrzení (el ampliación de hechos). Tento institut znamená, že soudní úředník je povinen seznámit protistranu s obsahem návrhu na doplnění nových skutkových tvrzení, přičemž protistraně poskytne lhůtu 5 dnů k vyjádření se.

Soud si může v průběhu předběžného projednání žaloby vyžádat od účastníků řízení upřesnění poskytnutých údajů či doplnění skutečností tvrzených v žalobě či žalobní odpovědi. Pokud by tak neučinili, poučí je o možném neunesení břemene tvrzení (§ 426 odst. 6 LEC).

Neuzavřou-li účastníci řízení v průběhu předběžného projednání žaloby smír, pokračuje řízení navrhováním a připuštěním důkazů soudem.

Má-li soud za to, že důkazy předložené účastníky řízení by se mohly jevit jako nedostatečné k objasnění skutkových tvrzení, uvědomí je o tom a upozorní je, které skutečnosti z nich nejsou zatím dostatečně prokázány. Soud může i poukázat na důkazy, které sám považuje za vhodné navrhnout za předpokladu, že vyplývají již ze spisového materiálu. Na základě toho mohou účastníci řízení doplnit, popř. změnit návrhy důkazů (§ 429 odst. 1 LEC).

¹⁵⁸ Viz MONTERO AROCA, Juan. LUIS GÓMEZ COLOMER, Juan. MONTÓN REDONDO, Alberto. BARONA VILAR, Silvia. *Derecho jurisdiccional I. Parte General*. 18 edición. Valencia: Tirant Lo Blanch, 2010, 457 – 458 s.

Jakmile soud připustí všechny relevantní důkazy k prokázání sporných skutečností, musí být nařízeno jednání, ve kterém budou důkazy provedeny, musí se tak stát nejpozději do jednoho měsíce po skončení předběžného slyšení o žalobě (§ 429 odst. 2 LEC). Pokud však účastníci řízení navrhnou jako jediné důkazy listiny, proti kterým protistrana nic nenamítá, je soud povinen vydat rozhodnutí ve věci již do 20 dnů poté, co bylo jednání ukončeno (§ 429 odst. 8 LEC).

Ke konci předběžného projednání žaloby soud vyzve znovu účastníky k uzavření smíru. Nedojde-li k němu, soud má za to, že se spor mezi stranami omezil pouze na sporné právní otázky a vydá do dvaceti dnů od skončení předběžného projednání žaloby rozhodnutí ve věci (§ 428 odst. 2, 3 LEC).

V ostatních případech nařídí jednání ve věci.

Účelem nařízeného soudního jednání ve věci (el juicio) je především provedení výslechu účastníků, svědků, příp. znalce atd.¹⁵⁹

Poté, co jsou provedeny důkazy, je soud povinen učinit z nich závěry (§ 431 LEC).

Účastníci řízení jsou povinni dostavit se k nařízenému jednání a jsou-li právně zastoupeni, jsou povinni se dostavit i se svými právními zástupci.

Nedostaví-li se k jednání ve věci žádný z účastníků řízení, vydá soud usnesení o nedostavení se účastníků a prohlásí, že ve věci bude vyneseno rozhodnutí.

Nedostaví – li se k jednání ve věci jeden z účastníků, a to buď žalobce nebo žalovaný, soud v řízení pokračuje, věc projedná a je-li to možné, vydá meritorní rozhodnutí (§ 432 LEC).

¹⁵⁹ MONTERO AROCA, Juan. LUIS GÓMEZ COLOMER, Juan. MONTÓN REDONDO, Alberto. BARONA VILAR, Silvia. d. c. v pozn. č 158, 399 s.

S nedostavením se účastníků řízení k jednání ve věci není, jak patrně, spojen žádný z nepříznivých procesněprávních následků, kromě nemožnosti vyjádřit se k projednávané věci. Je tomu tak proto, že samotnému soudnímu jednání ve věci předchází jeho příprava ve formě předběžného projednání žaloby, ve kterém se soud snaží objasnit všechny sporné skutečnosti.

Před zahájením provedení důkazů vyzve soud účastníky řízení k tomu, aby je v případě, že v době od skončení předběžného projednání žaloby vyšly najevo některé nové, účastníkům dosud neznámé skutečnosti navrhly (§ 433 odst. 1 LEC). Účastníci řízení mohou tyto nové skutečnosti uplatnit, obdobně jako ve fázi předběžného projednání žaloby, formou návrhu na doplnění či rozšíření nových skutkových tvrzení (§ 286 odst. 1 LEC). Prokáže-li se, že nově navrhované skutečnosti jsou nepravdivé, budou provedeny důkazy ohledně relevantních skutečností a bude nařízeno konečné jednání ve věci (§ 286 odst. 3 LEC). V případě, že by soud měl za to, že jde o účastníkův úmysl způsobit v řízení průtahy, může mu uložit pokutu (§ 286 odst. 4 LEC).

Rozhodnutí ve věci musí být vyneseno nejpozději do dvaceti dnů ode dne kdy skončilo jednání ve věci samé (§ 434 odst. 1 LEC).

10. 2. 2. Ústní nalézací řízení (el juicio verbal)

Při soudním ústním nalézacím řízení jsou zejména projednávány a rozhodovány nároky, které vyplývají ze sporu o nezaplacení nájmu, nároky dožadující se obnovy vlastnictví ať již vlastníkem, usufruktuářem, či kteroukoliv jinou osobou oprávněnou vlastnit pronajatý městský a venkovský majetek, nároky týkající se zákonné vyživovací povinnosti popř. z jiného titulu, jakož i všechny nároky, jejichž výše nepřekračuje částku 6.000 EUR.^{160, 161}

¹⁶⁰ Do účinnosti novely č. 13/2009 z 3. listopadu byly v občanském soudním řádném nalézacím řízení projednávány spory o peněžitá plnění nepřesahující částku 3.000 EUR.

¹⁶¹ HERNÁNDEZ VERGATA, Antonio a Eduardo BAENA RUIZ. d. s. v pozn. č. 149, 576 – 581 s.

Občanské soudní ústní nalézací řízení je zahájeno podáním přesně a srozumitelně formulované zjednodušené žaloby (demanda sucinta) žalobce k příslušnému soudu.

Jde o žalobu, která není co do obsahových náležitostí tak náročná jako běžná žaloba (demanda ordinaria). Lze ji podat ve formě předpřipraveného formuláře, do kterého lze doplnit podstatné náležitosti.

Soudní úředník je povinen posoudit, zda zjednodušená žaloba obsahuje všechny zákonem stanovené náležitosti. Pokud ji přijme, informuje soud o tom, aby rozhodl o jejím přijetí podle ustanovení § 404 LEC.

V ústním soudním nalézacím řízení se nekoná předběžné projednání žaloby tak, jako v přípravě řádného soudního nalézacího řízení, nýbrž pouze ústní jednání ve věci. Je-li proto žaloba soudním úředníkem přijata, předvolá účastníky řízení k ústnímu jednání nejdříve do 10 dnů od doručení předvolání k ústnímu jednání ve věci, nejpozději však do 20 dnů od jeho doručení (§ 440 odst. 1 LEC) žalovanému. Spolu s předvoláním k ústnímu jednání ve věci soud doručí žalobu žalovanému. Písemné vyjádření žalovaného k žalobě tak není součástí občanského soudního ústního nalézacího řízení.

V předvolání k ústnímu jednání ve věci jsou účastníci řízení – vedle toho, aby nejpozději do 3 dnů od doručení předvolání k ústnímu jednání navrhli osoby, které mají být přizvány k ústnímu jednání ve věci – poučeni o nepříznivých následcích svého nedostavení se k ústnímu jednání.

Nedostaví-li se k ústnímu jednání ve věci žalovaný, bude soud vycházet ze skutečností tvrzených žalobcem v žalobě. Zároveň soud konstatuje nedostavení se žalovaného k ústnímu jednání a bude pokračovat v jednání za účelem vynesení meritorního rozhodnutí. Žalovaného již znovu neobesílá k dalšímu ústnímu jednání. Lze mít za to, že v daném případě by soud vydal rozhodnutí opírající se pouze o skutečnosti tvrzené žalobcem nebo-li, že by šlo o určitou formu rozsudku pro zmeškání podle české procesněprávní úpravy.

Nedostaví – li se k ústnímu jednání ve věci žalobce a žalovaný prohlásí, že nemá právní zájem na projednání a rozhodnutí ve věci, soud řízení zastaví a rozhodne o přiznání nákladů řízení žalovanému.

Samo ústní jednání ve věci je zahájeno vyjádřením žalobce a žalovaného s tím, že žalovaný může požádat, aby jeho procesní obrana byla zanesena do soudního protokolu za účelem případného odvolání se proti meritornímu rozhodnutí. Skutečnosti, které zůstanou mezi účastníky řízení spornými, se stanou předmětem dokazování. Za tím účelem soud účastníky řízení vyzve k tomu, aby navrhli důkazy k prokázání svých tvrzení.

Poté, co je ústní jednání soudem skončeno, musí být vydáno rozhodnutí ve věci, a to nejpozději do 10 dnů od skončení ústního jednání ve věci.

10. 2. 3. Odvolací řízení

Španělské občanské odvolací řízení je založeno, stejně jako české odvolací řízení, na systému neúplné apelace. Znamená to, že uplatňování nových skutečností a důkazů právně významných pro spornou věc není, až na zákonem stanovené výjimky, připuštěno.¹⁶²

Podle ustanovení § 406 odst. 2 LEC mohou účastníci řízení uvádět v odvolacím řízení nové důkazy k prokázání svých tvrzení (tzv. nova) jen tehdy:

- byly-li soudem I. stupně zamítnuty
- vyšly-li najevo po vyhlášení rozhodnutí soudu I. stupně.

¹⁶² MONTERO AROCA, Juan. LUIS GÓMEZ COLOMER, Juan. MONTÓN REDONDO, Alberto. BARONA VILAR, Silvia. d. c. v pozn. č. 158, 461 s.

Při srovnání rozdílů i podobností mezi španělskou procesněprávní úpravou a českou procesněprávní úpravou prováděnou z hlediska uplatnění zásady koncentrace řízení, na které bylo poukázáno již v širších souvislostech ve výkladech učiněných výše, lze závěrem upozornit ještě na další rozdíl, který se zásadami koncentrace řízení rovněž souvisí. Tento rozdíl spočívá v různé procesněprávní úpravě doručování. Podle české procesněprávní úpravy je v některých vymezených případech, které se dotýkají i koncentrace řízení (např. usnesení o kvalifikované výzvě k písemnému vyjádření žalovaného) zakázáno doručovat náhradním způsobem. Naproti tomu španělská procesněprávní úprava totiž náhradní doručování umožňuje, a to prostřednictvím úředního věstníku autonomního společenství (Boletín Oficial de la Comunidad Autónoma).¹⁶³

¹⁶³ ORTIZ NAVACERRADA, Santiago. El nuevo régimen del proceso civil en la Ley 1/2000, de 7 de enero. *Actualidad civil*, 2000, č. 5.

11. Zásada koncentrace v budoucím občanském soudním řízení sporném (úvaha de lege ferenda)

Zásada univerzální zákonné koncentrace občanského soudního řízení se již poměrně delší dobu v české platné civilní procesněprávní úpravě uplatňuje. To umožňuje, pokusit se na základě praxe obecných soudů, zejména praxe Nejvyššího soudu České republiky i Ústavního soudu České republiky, o stručné nastínění toho, jak co nejefektivněji upravit tuto zásadu v budoucím civilním sporném procesním řízení.

Úvaha tohoto druhu je o to víc aktuálnější, že poté, co byl přijat občanský zákoník s řadou nových zásadních prvků, se ukazuje naléhavá společenská potřeba reformovat i úpravu občanského soudního řízení jako celku.

V jeho rámci by měla být na pořadu i nová úprava působení zásady koncentrace řízení.

Při úvaze de lege ferenda o úpravě zásady koncentrace řízení je podle mého názoru třeba vyjít z hlavního účelu, který občanské soudní řízení sporné sleduje a jenž je za platného procesněprávního stavu vyjádřen § 6 OSŘ a § 3 OSŘ.

Podle obou cit. ustanovení soud v občanském soudním řízení sporném postupuje v součinnosti s jeho účastníky tak, aby mezi nimi byly spolehlivě zjištěny všechny sporné skutečnosti a aby ohroženým či porušeným subjektivním soukromým právům, jejichž jsou účastníci nositeli, byla poskytnuta účinná soudní ochrana.

Splnění tohoto hlavního účelu občanského soudního řízení předpokládá uspořádat takový systém procesněprávních pravidel, tj. procesní postupy soudu, procesní práva a povinnosti účastníků včetně jejich procesní odpovědnosti, aby bylo možno ve sporných věcech zjistit v první řadě co nejúplněji skutkový stav jako prvořadou podmínku pro jejich právní kvalifikaci a pro následné vydání

rozhodnutí soudu naplňující ideu spravedlnosti procesu (čl. 36 odst. 2 Listiny základních práv a svobod).

Jak vyplývá z výslovného znění § 6 OSŘ („...rychlá...“), účel občanského soudního řízení sporného se však nevyčerpává pouze zabezpečením účinné ochrany ohrožených či porušených subjektivních soukromých práv účastníků, nýbrž tím, že soudy sporné věci týkající se těchto práv projednají a svá rozhodnutí vydají urychleně. Zkrátka jde o to, aby systém procesněprávních pravidel umožňoval soudům za aktivní součinnosti účastníků občanského soudního řízení zjistit skutkový stav sporné věci zároveň co nejdříve nebo-li beze všech zbytečných průtahů (viz i čl. 47 Listiny základních práv Evropské unie, který hovoří o tom „...aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána...“).

Zkušenosti českých obecných soudů potvrzují, že rychlé poskytnutí soudní ochrany ohroženým či porušeným subjektivním soukromým právům účastníků řízení tvorí neoddělitelnou (integrální) součást spravedlivého procesu.

Tomuto závěru však nasvědčují i poznatky jak zahraničních soudů (viz 10. kap. této práce, která pojednává o koncentraci sporného řízení např. ve slovenském a španělském civilním procesním právu), tak i mezinárodních soudních institucí (viz např. zejména Evropského soudu pro lidská práva). Ty již mnohokrát sankcionovaly a sankcionují i v současnosti soudy jednotlivých členských států za „nepřiměřené průtahy“ v občanských soudních řízeních sporných (viz již cit. čl. 47 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie).

Při naplňování účelu rychlého poskytování ochrany ohroženým či porušeným subjektivním soukromým právům účastníků občanského soudního řízení hrají v celkovém systému civilních procesněprávních pravidel významnou úlohu zejména ta z nich, která upravují působení zásady koncentrace občanského soudního řízení a tak ji uvádějí v civilní procesní oblasti v život.

Po zkušenostech soudní praxe i po dosavadních poznacích teorie civilního procesního práva lze dovést, že bez uplatnění zásady koncentrace v občanském

soudním řízení by nemohl být jeho účel sledující rychlé projednávání a rozhodování sporných řízení, realizován v plné míře.

To je také důvod, proč musí každá úvaha de lege ferenda s působením zásady koncentrace v systému občanského soudního řízení.

Konkrétně jde o to, jakými znaky vybavit uplatnění zásady koncentrace v občanském soudním řízení, aby vedle úspěšné realizace své vlastní funkce, tj. přispívat k rychlému projednávání a rozhodování sporných věcí soudy, zároveň nevytvářela překážku pro zjišťování co nejúplnějšího skutkového stavu.

Mám za to, že o hledání a nalezení takto vyváženého působení zásady koncentrace v občanském soudním řízení sporném při úvaze de lege ferenda jde.

Zejména zkušenosti soudní praxe svědčí o tom, že úprava výlučné univerzální zákonné koncentrace občanského soudního řízení, která byla završena novelou občanského soudního řádu provedenou zákonem č. 7/2009 Sb., se v plné míře neosvědčuje.

Občanské soudní řízení se totiž přes veškeré úsilí nezkracuje tak, jak se to při úpravě výlučné zásady zákonné koncentrace řízení předpokládalo.

Jednu z hlavních příčin tohoto neuspokojivého procesněprávního stavu lze spatřovat v příliš rigidních a více stanovených procesních fázích, do kdy je třeba, aby účastníci řízení v rámci svých procesních povinností tvrzení a důkazní zásadně uplatňovali všechny rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro věc samu (viz skončení prvního jednání, které se uskutečnilo, resp. skončení přípravného jednání). Takto rigidně stanovený procesněprávní režim vede soudy k tomu, aby ve snaze zjistit i ve složitých sporných věcech co nejúplněji skutkový stav tyto rigidně stanovené a zásadně nepřekročitelné procesní fáze různými způsoby v praxi obcházel (např. častějším odročováním jednání, resp. přípravných jednání, opomíjením účastníky řádně poučit o jejich procesních povinnostech a tak oddalovat nástup účinků zákonné koncentrace řízení). Tyto postupy soudů tak nakonec vedou ke zbytečnému oslabování účelu sledovaného občanským soudním řízení.

Je proto celkem přirozené, že tento procesněprávní stav úpravy zásady zákonné koncentrace občanského soudního řízení vyvolává potřebu hledat jako korekci jinou vhodnější variantu řešení.

Zcela obecně lze předeslat, že cílem varianty tohoto vhodnějšího řešení by mělo být, aby úprava působení koncentrace občanského soudního řízení sporného ve vyváženější míře než je tomu doposud, nepřestávala plnit svou vlastní funkci spočívající v rychlém projednávání a rozhodování sporných věcí, zároveň však aby nevytvářela překážku pro zjišťování co nejúplnějšího skutkového stavu sporných věcí jako zcela nezbytného a spolehlivého předpokladu pro vydání věcně správných (pravdivých) rozhodnutí.

K dosažení tohoto cíle lze doporučit zachovat ty prvky stávající zákonné koncentrace, které se při naplňování účelu občanského soudního řízení spočívající v urychleném projednání a rozhodnutí sporné věci, osvědčily (o nich dále). Zároveň však je třeba opustit ty její prvky, které činí občanské soudní řízení příliš složitým a komplikovaným, vytvářejí překážky pro zjišťování co nejúplnějšího skutkového stavu a zároveň nežádoucím způsobem výrazně posilují vědomí účastníků, že se v občanském soudním řízení nelze obejít bez cizí právní pomoci.

K tomu by v první řadě přispělo, aby zákon nově stanovil pouze jednu jednotnou procesní fázi, do kdy lze z hlediska veřejného zájmu na rychlém řízení zásadně nejpozději uplatnit rozhodné skutečnosti a důkazy – zákonná koncentrace řízení (o tom viz blíže dále). Zároveň by však bylo vhodné doplnit tento prvek zákonné koncentrace řízení prvkem soudcovské koncentrace. Tím by totiž procesněprávní úprava umožňovala, aby soud mohl pružně a účelně tam, kde dochází k průtahům řízení pro nečinnost a pasivitu účastníků řízení, zkoncentrovat řízení ještě dříve než nastanou účinky zákonné koncentrace.

Dříve než budou uvedeny některé konkrétní náměty na novou úpravu působení zásady koncentrace v budoucím občanském soudním řízení sporném, je třeba zdůraznit některé zásady, které by měla každá nově navrhovaná úprava týkající se této problematiky respektovat:

a) Je třeba zachovat, popř. dále prohloubit nezbytnost spojení zásady koncentrace sporného řízení s předchozím řádným poučením jeho účastníků.

I když je jistě odůvodněné, aby účastníci řízení byli pro svou nečinnost při plnění svých procesních povinností, tj. vylíčit, popř. doplnit všechny rozhodné skutečnosti a označit důkazy v určitých procesních fázích, postižení za svou nedisciplinovanost nepříznivým procesněprávním následkem, mělo by se tak stát vždy až poté, co byli o těchto svých procesních povinnostech včetně nepříznivého procesněprávního následku za jejich nesplnění řádně poučeni. Jen tehdy lze důvodně předpokládat, že účastníci řízení budou znát v probíhajícímu sporu všechna svá břemena tvrzení a břemena důkazní, že si budou dobře vědomi toho, jak mají v řízení dále postupovat. Ostatně to již dnes správně stanoví platná civilní procesněprávní úprava, na kterou lze v tomto směru odkázat (§ 118a OSŘ). Tak např. jestliže účastníci neuvedli již v žalobě či v odpovědi na žalobu, ač měli, všechny rozhodné skutečnosti k uplatnění svých subjektivních soukromých práv, popř. je sice uvedli, avšak neúplně (totéž platí i o označení důkazů), je třeba, aby o těchto svých povinnostech byli před nástupem nepříznivého procesněprávního následku soudem řádně poučeni. Zejména pak má-li soud za to, že je možno posoudit spornou věc po právní stránce jinak, než v žalobě navrhuje sám žalobce, je třeba, aby nejen žalobce, nýbrž v zájmu rovnosti i ostatní účastníci řízení byli soudem o tomto jiném právním přístupu soudu řádně poučeni a tak tomu mohli přizpůsobit svůj další procesní postup. Zkrátka jde o to, aby se postup soudu i jím následně vydané rozhodnutí staly pro účastníky řízení předvídatelnými nebo-li aby účastníci řízení nebyli právním přístupem soudu neočekávaně překvapeni.

Jestliže však i po řádném poučení soudem setrvají účastníci nadále ve své procesní nečinnosti, musí počítat s rizikem, že je postihne nepříznivý právní následek. Jeden z nálezů Ústavního soudu České republiky tuto situaci popisuje tak, že účastníci řízení musí být soudem řádně poučeni o tom, jaké břemeno tvrzení je zatěžuje a jaký nepříznivý procesněprávní následek by je postihl v případě neunesení důkazního břemene (viz nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 7. 4. 2011, sp. zn. I ÚS 2014/2010).

b) Nepříznivý procesněprávní následek, který může postihnout účastníky řízení pro nečinnost při plnění jejich procesních povinností, by měl být v každém případě přiměřený.

Tuto přiměřenost nepříznivého procesněprávního následku je třeba posuzovat z hlediska jak jeho celkové případnosti, resp. přiléhavosti, tj. aby odpovídal povaze porušené procesní povinnosti, tak i přísnosti jeho dopadu (bližší rozbor této problematiky je podáván v souvislosti s nepříznivým procesněprávní následkem u kvalifikované výzvy a u přípravného jednání).

c) Po řádném poučení účastníků řízení soudem, co mají z rozhodných skutečností a důkazů v průběhu dalšího řízení vylíčit, resp. doplnit, je třeba, aby procesněprávní úprava koncentrace řízení reálněji než dosud jednotně stanovenou procesní fází pro účastníky vytvořila dostatečný časový prostor, do kdy by mohli nejpozději splnit reálně své procesní povinnosti, a tak mohl být zjištěn co nejúplněji skutkový stav.

Zároveň však by měla být procesněprávní úpravou vytvořena pro soud možnost, aby podle průběhu řízení, podle nečinnosti a pasivity účastníků řízení mohl sám pružně zkoncentrovat řízení i dříve.

d) Z praktických důvodů sledujících urychlení řízení lze uvažovat i o návratu úpravy, podle které by se koncentrace řízení vztahovala na rozhodné skutečnosti a důkazy, které se týkají pouze základu (nikoliv výše) uplatněného nároku (§ 152 odst. 2 OSŘ – mezitimní rozsudek).

e) Každá nová varianta budoucího řešení budoucího uplatnění zásady koncentrace v občanském soudním řízení sporném by měla v souladu s mezinárodními procesními tendencemi počítat i v této oblasti se zvýšenou aktivní úlohou soudu (lze usuzovat, že opuštění soudcovské koncentrace řízení, ke kterému u nás svého času došlo, bylo příliš ukvapené).

f) Má-li úprava působení zásady koncentrace řízení splnit v plné míře svůj cíl, musí při každé variantě řešení de lege ferenda umožňovat její promítnutí do

systému neúplné apelace v odvolacím řízení (prolomená určitými zákonem kazuisticky stanovenými výjimkami).

Pokud jde o jednotlivosti zatím obecně předestřené návrhu na řešení úpravy působení zásady koncentrace v budoucím občanském soudním řízení, lze uvést:

- Je třeba i nadále zachovat kvalifikovanou výzvu soudu k písemnému vyjádření žalovaného.

V praxi se ukazuje, že kvalifikovaná výzva přispívá v určitých méně složitých případech efektivně k urychlenému vyřízení sporné věci.

To, co však současná úprava kvalifikované výzvy vyžaduje změnit, je povaha nepříznivého právního následku, který postihuje žalovaného v případě, že se bez vážného omluvitelného důvodu ke kvalifikované výzvě soudu včas písemně nevyjádří. Současná platná procesněprávní úprava, která vychází z toho, že v takovém případě nastupuje na straně žalovaného fikce uznání dluhu s následným fiktivním rozsudkem pro uznání, je nepřiměřená a proto je jí třeba jak pro její nepřipadnost, resp. nepřiléhavost, tak pro její značnou závažnost pro žalovaného, odmítnout. Pokud by se mělo v těchto případech uvažovat o nějakém přiměřenějším právním následku, přicházel by v úvahu rozsudek pro zmeškání (tato úprava platí v současné době na Slovensku a podle zkušeností tamní soudní praxe se osvědčuje).

Po kvalifikované výzvě soudu, k níž se žalovaný včas vyjádřil, soud nařídí k projednání věci samé jednání (výjimky viz v § 115a OSŘ).

V takových případech nejzazší procesní fázi stanovenou zákonem, do kdy je nutné uplatnit všechny rozhodné skutečnosti a důkazy právně významné pro věc samu by namísto skončení prvního jednání, jako je tomu za platné právní úpravy (§ 118b odst. 1 OSŘ), mělo být vyhlášení rozsudku soudu I. stupně (účinky zákonné koncentrace řízení). Tím by bylo reálněji než dosud umožněno, aby soud mohl i ve složitých případech zjišťovat co nejúplněji skutkový stav věci jako spolehlivý základ pro své věcně správné rozhodnutí.

Tato navrhovaná procesněprávní úprava zákonné koncentrace řízení by měla být zároveň provázena procesní úpravou umožňující soudu, aby mohl podle skutkových a důkazních okolností případu a chování účastníků zkonzentrovat řízení i bez návrhu ještě dříve (soudcovská koncentrace řízení).

- Pokud jde o přípravné jednání, i to je třeba v budoucí procesněprávní úpravě zachovat. Naopak lze mít za to, že tento prvek koncentrace řízení by měl být v praxi ještě častěji využíván, než je tomu doposud. Přípravné jednání totiž svou povahou, zejména svým neformálním přístupem soudu k účastníkům řízení, skýtá soudům značné vyjednávací možnosti s účastníky řízení. Vytváří zejména předpoklady pro možnost řešení sporných věcí smírnou cestou. Naplnění cíle přípravného jednání však nezbytně vyžaduje, aby soudy byly již předem dobře obeznámeny s celou problematikou sporné věci a tak mohly se znalostí věci vést účastníky řízení k eventuálním řešení jejich sporu.

Podle zkušeností ze soudní praxe se tak zatím neděje. Tím ovšem dochází ke zbytečnému oslabování cíle přípravného jednání a koneckonců i celého účelu občanského soudního řízení spočívající v tom, aby sporné věci byly projednány a rozhodnuty urychleně.

Pokud jde o další postup soudu v případě, že bylo nařízeno a provedeno přípravného jednání, je třeba jako dosud odlišovat různé procesní situace.

V případě, že se k přípravnému jednání nedostaví žalovaný, bylo by opodstatněné, stejně jako u kvalifikované výzvy soudu, nahradit i zde rozsudek pro uznání rozsudkem pro zmeškání.

Naproti tomu nedostaví-li se k přípravnému jednání žalobce, je rovněž opodstatněné, jako je tomu již za současného právního stavu, aby řízení, které žalobce sám svou žalobou zahájil, bylo zastaveno.

Po řádném poučení účastníků, které bylo obsaženo v předvolání k přípravnému jednání, by procesněprávní úprava měla umožňovat soudu, aby event. podle skutkových a důkazních okolností a chování účastníků mohl i bez

návrhu sám pružně zkoncentrovat řízení již ke skončení přípravného jednání (soudcovská koncentrace řízení).

V těch případech, kde by tomu tak nebylo, tvořilo by i zde nejzazší procesní fázi pro uvedení rozhodných skutečností a označení důkazů právně významných pro věc samu vyhlášení rozsudku soudu I. stupně (zákonná koncentrace řízení).

- Nebylo-li ve věci nařízeno a provedeno přípravné jednání, soud nařídí jednání ve věci samé. V předvolání k němu poučí účastníky, aby v průběhu řízení uplatnili všechny rozhodné skutečnosti a důkazy, které jsou právně významné pro spornou věc samu. I v těchto případech by měla procesněprávní úprava umožňovat soudu, aby podle skutkových a důkazních okolností případu a chování účastníků mohl i bez návrhu pružně zkoncentrovat řízení ještě dříve (soudcovská koncentrace řízení). Pokud by tomu tak nebylo, pak by i v takových případech nastaly účinky koncentrace řízení až vyhlášením rozsudku soudu I. stupně (zákonná koncentrace řízení).

Abstrakt

Disertační práce soustředila svou pozornost na zásadu koncentrace řízení a její uplatnění v občanském soudním řízení.

Zásada koncentrace řízení a otázky s ní spojené patří po novele občanského soudního řádu č. 99/1963 provedené zákonem č. 30/2000 Sb. a završené novelou provedenou zákonem č. 7/2009 Sb. k vysoce aktuální a složité problematice v občanskoprávní praxi i teorii občanského práva procesního.

Práce se pokouší objasnit klady a zápory uplatnění zásady koncentrace v platném občanském soudním řízení, hledat a nalézat její přiměřené místo v systému civilní procesněprávní úpravy jako celku s cílem zajistit ve vyvážené míře ohroženým nebo porušeným subjektivním soukromým právům jak účinnou (spravedlivou), tak zároveň rychlou soudní ochranu.

Teoretický základ práce tvoří teoretické vymezení podstaty zásady koncentrace řízení, jejího předmětu i jejího účelu spolu s objasněním jejího postavení v systému zásad ovládající občanské soudní řízení.

Na základě poznatků teorie občanského procesního práva i zkušeností soudní praxe (domácí i vybrané zahraniční) dochází práce k závěru, že má-li moderní občanské soudní řízení splňovat účel zabezpečit účinnou ochranu poskytovanou soudy ohroženým či porušeným subjektivním soukromým právům neobejde se bez využití zásady koncentrace. Jde však o to, aby v rámci celkových procesních pravidel byly jednotlivé druhy, prvky a jednotlivé fáze uplatnění zásady koncentrace řízení vhodně voleny. K tomu je podle práce třeba využívat ve vyvážené míře kombinaci zákonné koncentrace řízení spolu se soudcovskou koncentrací řízení, která by u nás zbytečně ukvapeně opuštěna. To ostatně odpovídá i mezinárodnímu trendu, prosazujícímu v této oblasti občanského soudního řízení větší aktivní úlohu soudu.

Disertační práce se skládá z jedenácti kapitol, z nichž některé se dále člení na jednotlivé subkapitoly.

Úvodní kapitola vymezuje v nejobecnější podobě vztah zásady koncentrace řízení a občanského soudního řízení vůbec. Důraz je přitom kladen na to, aby i uplatnění zásady koncentrace přispívalo k naplnění účelu sledovaného občanským soudním řízením, tj. zabezpečit ohroženým a porušeným soukromým subjektivním právům účinnou (spravedlivou) a zároveň rychle poskytovanou soudní ochranu.

Kapitola druhá je členěna do třech subkapitol, které objasňují teorii koncentrační zásady, tj. její podstatu, její předmět a účel, který plní v občanském soudním řízení.

Kapitola třetí je rozdělena do pěti subkapitol. Z nich každá vymezuje vztah zásady koncentrace k některým hlavním zásadám, které ovládají občanské soudní řízení, konkrétně k zásadě dispoziční, k zásadě projednací, k zásadě volného hodnocení důkazů, k zásadě materiální a formální pravdě a nikoliv v poslední řadě k zásadě jednotnosti občanského soudního řízení (arbitrárního pořádku).

Kapitola čtvrtá je členěna do šesti subkapitol. Obsahuje stručný historický přehled vývoje uplatnění zásady koncentrace na českém území v civilních procesněprávních úpravách, a to od středověku do současnosti.

Kapitola pátá se zabývá podstatou různých v úvahu přicházejících druhů koncentrace řízení, ať již stanovené přímo zákonem (zákonná koncentrace řízení) a někdy ještě dále členěné na všeobecnou (univerzální) a zvláštní (speciální), či rozhodnutím soudu (soudcovská koncentrace řízení), anebo kombinaci obou těchto druhů.

V kapitole šesté práce podrobně analyzuje jednotlivé prvky koncentrace řízení v současném platném občanském soudním řízení, a to nejprve ve fázi přípravy jednání a posléze ve fázi nalézacího řízení. Zvláštní pozornost je tu věnována institutu kvalifikované výzvy k písemnému vyjádření žalovaného (§ 114b OSŘ) a institutu přípravného jednání (§ 114c OSŘ) včetně zaměření na

zkoumání dnes platnou procesněprávní úpravou předvídaného nepříznivého procesněprávního následku ve formě vydání rozsudku pro uznání. Při uplatnění zásady koncentrace v nalézacím řízení, práce zkoumá mj. spornou otázku poučovací povinnosti soudu v tom smyslu, zůstává-li, stejně jako obecná poučovací povinnost soudu nadále pouze v rovině procesněprávní (§ 5 OSŘ) či zda již nevykračuje do roviny hmotněprávní.

Kapitola sedmá věnuje pozornost uplatnění zásady koncentrace v platné právní úpravě odvolacího řízení s jejím promítnutí do systému neúplné apelace.

Kapitola osmá se po osvětlení hybridní povahy řízení podle části páté občanského soudního řádu zabývá analyticky možným použitím jednotlivých prvků koncentrace řízení v něm.

Kapitola devátá pojednává o zásadě koncentrace řízení v určitých speciálních případech, konkrétně u platebního rozkazu, elektronického platebního rozkazu, evropského platebního rozkazu a směnečného (šekového) platebního rozkazu. Zvláštní pozornost je v této části soustředěna na otázku možnosti připojení kvalifikované výzvy k platebnímu rozkazu, jakož i na vyjasnění formulace zákona a jejích důsledků „...vyplývá-li uplatněné právo ze skutečností uvedených žalobcem...“ V oblasti směnečného (šekového) řízení, uvažuje práce i o tom, zda je v současných společenských poměrech ještě třídní lhůta adekvátní i pro přibývajících případy, kdy jsou touto cestou řešeny spotřebitelské spory.

Kapitola desátá se věnuje komparaci zásady koncentrace řízení a jejího uplatnění v českém procesním právu na straně jedné a dvou vybraných zahraničních právních úpravách (slovenské a španělské), na straně druhé. Zejména slovenská procesněprávní úprava, která vychází ze stejného legislativního základu jako česká a kde se v průběhu vývoje vytvořily některé zvláštní rysy, vybízí ke srovnání. Zároveň se však stává i jedním z inspiračních zdrojů při úvahách o zásadě koncentrace řízení *de lege ferenda* (viz např. možnost uplatnění rozsudku pro zmeškání).

Ve své závěrečné kapitole práce konstatuje, že v souvislosti se získanými zkušenostmi soudní praxe i poznatky teorie občanského procesního práva

s dosavadním uplatněním zásady koncentrace v občanském soudním řízení, zejména však i s ohledem na přijetí nového občanského zákoníku s řadou zásadních novot, je nutno uvažovat o rekodifikaci civilního procesního práva a v jeho rámci i o novém uplatnění zásady koncentrace řízení. V tomto směru dochází práce k závěru, že úprava zásady koncentrace řízení v novém občanském procesním právu by měla obecně vycházet z vyváženějšího spojení některých osvědčených prvků zákonné koncentrace řízení (např. kvalifikované výzvy a přípravného jednání) s prvky soudcovské koncentrace řízení, o jejímž návratu by se mělo uvažovat.

V poslední kapitole práce jsou uváděny již některé konkrétní náměty na toto spojení, které by vedly k celkovému zjednodušenému uplatňování zásady koncentrace v občanském soudním řízení, k odstranění zbytečných rigidních procesních fází a zároveň ke zvýšené aktivní úlohy soudu i v této oblasti procesního práva.

Abstract

The dissertation focused its attention on the principle of the concentration and its application in civil proceedings.

The principle of the concentration and its issues represented after the amendment of Civil Procedure Code No. 99/1963 realized by Act No. 30/2000 Sb. and the by Act No. 7/2009 Sb. are highly actual topic in the civil practice and in the theory of civil procedure.

The dissertation attempts to explain the positives and the negatives of the principle of the concentration in civil proceedings, seeks and finds its adequate place in the civil procedural law in order to achieve an effective and quick protection of endangered or infringed subjective private rights.

The theoretical basis of the dissertation consists of definition of the essence of the principle of the concentration, its object and mainly its purpose along in the system of the principles regulating civil proceedings at all.

The modern civil proceedings should be based on the principle of the concentration in order to ensure the effective protection of endangered or infringed subjective private rights provided by the courts. The individual elements and phases of applying the principle of the concentration in civil proceedings should be appropriately chosen in civil proceedings. The individual elements of the principle of the concentration should be represented in a combination of legal concentration together with the judicial concentration. This access is in the conformity with international experience which support the increasing of the active role of the courts.

The dissertation is composed of eleven chapters; some of them are divided into individual subchapters.

First chapter generally defines the position of the principle of the concentration in the framework of civil proceedings at all.

Chapter Two is divided into three subchapters, which explain the theory of the principles of the concentration, concretely its essence, its object and mainly the purpose which fulfil in civil proceedings.

Chapter Three is divided into five subchapters. Each of them describes the relationship between the principle of the concentration and the selected main principles of civil proceedings: at all mainly to the principle of disposition, to the accusatorial principle of hearing, to the principle of discretion in weighing evidence, to the principle of formal and material truth and last but not least to the uniformity procedure principle.

Chapter Four is divided into six subchapters. They contain a brief historical overview of the development of the principle of the concentration on the Czech territory from the Middle Ages to the present.

Chapter Five deals with the essence of different types of concentration: the concentration set down by the law (so called legal concentration), further divided into general (universal) legal concentration and special legal concentration, or set down by the court (judicial concentration). The combination both of these concentrations is possible.

The sixth chapter analyses in detail the individual elements of concentration in the valid Civil Procedure Code. In this connection is the special attention devoted to the institute of qualified call for a written statement of the defendant (§ 114b OSŘ) and the institute preparatory hearing (§ 114c OSŘ). The adequacy of the judgment of recognition is in the theory controversial investigated. The principle of the concentration in the first instance proceedings is investigated with close regard of the nature of the duty of the court to instruct properly the litigants (in the theory is controversial the nature of the court's duty to instruct properly the litigants, is it the instruction in the level only procedural or already of the substantive level).

Chapter Seven deals with the principle of the concentration in the valid appellate legislation and its projection in to the so – called incomplete appellation system.

Chapter Eight, after clarification of the hybrid nature of proceedings under Part Fifth of the Civil Procedure Code, deals with the individual elements of the principle of the concentration applicable in this of Civil Procedure Code.

Chapter Nine deals with the principle of the concentration in certain special cases: the payment order, an electronic payment order, a European payment order and order to pay a bill (check). In this connection the special attention is focused on the possibility to link the payment order with the above mentioned qualified call. With regard to the bill (check) proceedings, the dissertation thinks whether the valid three-day period for the objections is adequate in the consumer disputes.

Chapter Ten compares the principle of the concentration in the Czech procedural law with two foreign legal regulations, concretely Slovak and Spanish regulation. Especially Slovak civil proceedings which had the same legislative basis as the Czech one and which get during the further development some special features offers the opportunity to compare. The Slovak regulation represents one of the sources of inspiration for the reflections on the Czech regulation concerning of the principle of concentration.

In the final chapter the dissertation on the basis of the rich experience of the Czech courts with the principle of the concentration but also with the connection of the adoption quite new Czech Civil Code recommends to adopt a new Civil Procedural Code and at the same time the adoption of the new regulation of the principle of the concentration. The principle of the concentration in a new civil procedural law should be based on a balanced combination of some experienced elements of the valid legal concentration (e.g. the qualified call and preparatory hearing) appropriately supplemented by some new elements of the judicial concentration. This combination allows to courts mainly to get the complete facts of each case as the reliable basis for decision of courts and at the same time does not defend to the quick hearing and quick decision.

Seznam použitých pramenů

Monografie

BUREŠ, Jaroslav, Ljubomír DRÁPAL, Michal MAZANEC a Zdeněk KRČMÁŘ. *Občanský soudní řád: komentář*. 6. vyd. Praha: Beck, 2003, XXI, 893 s.

BUREŠ, Jaroslav, Ljubomír DRÁPAL, Zdeněk KRČMÁŘ a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. Vyd. 7. Praha: C. H. Beck, 2006. 1042 s.

ČAPEK, Jan. *Evropský soud a Evropská komise pro lidská práva: přehled judikatury a nejzávažnějších případů: vzory podání*. Praha: Linde, 1995, 642 s.

DRÁPAL, Ljubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. *Občanský soudní řád I. §1 až 200za: komentář*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2009. 1579 s.

DRÁPAL, Ljubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. *Občanský soudní řád II. §201 až 376: komentář*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2009. 3343 s.

FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásada a institute civilního procesu*. Praha: Univerzita Karlova, 1974. 102 s.

KADLECOVÁ, Marta. *České a moravské zemské právo procesní v první polovině 17. století*. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 199 s.

HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010. 191 s.

HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní. I. - III. díl*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. 211, 442, 286 s.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995. 247 s.

LUDVÍK, David, František IŠTVÁNEK, Naděžda JAVŮRKOVÁ, Martina KASÍKOVÁ a Petr LAVICKÝ. *Občanský soudní řád: komentář*. Vyd. 1. 2 svazky. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 1986 s.

MACUR, Josef. *Předmět sporu v civilním soudním řízení*. Brno: Masarykova Univerzita, 2002. 203 s.

MACUR, Josef, STAVINHOVÁ, Jaruška. *Úvod do teorie občanského práva procesního*. Brno: Masarykova Univerzita, 1990. 110 s.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Linde, 2003. 673 s.

STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Vyd. 1. Brno: Masarykova Univerzita a nakladatelství Doplněk, 2003. 660 s.

SVOBODA, Karel. *Žaloba v civilním řízení*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s. 2010. 312 s.

ŠTAJGR, František. *Zásady civilního soudního řízení*. Praha: Nákladem spolku československých právníků „Všehrd“, 1946. 145 s.

ŠTAJGR, František. *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*. Praha: Univerzita Karlova, 1969, 81 s.

ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. 1. vyd. Praha: Academia, 1969, 166 s.

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6. aktualiz. dopl. vyd. Praha: Linde, 2011, 711 s.

Časopisecké články

DRÁPAL, Ljubomír. Příprava jednání a projednání věci samé ve sporném řízení před soudem prvního stupně po novele občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*, 2002, č. 5 (mimořádná příloha). 1 – 32 s.

HRUDA, Ondřej. Třídenní lhůta k podání směnečných námitek – neobvykle tvrdý přežitek. *Obchodněprávní revue*. 2011, č. 8. 234 – 238 s.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana, Klára HAMULÁKOVÁ. Devět měsíců účinnosti nové právní koncentrace v civilním soudním řízení z pohledu praxe. *Právní rozhledy*. Roč. 18, č. 12 (2010), 441 – 446 s.

MACUR, Josef. K základním otázkám nauky o důkazním břemenu v civilním soudním řízení. *Právník*, 1995. 642 – 658 s.

MACUR, Josef. K problematice urychlování civilního soudního řízení. *Právní rozhledy*. 2002, roč. 10, č. 3. 126 – 130 s.

MIKEŠ, Jiří, Alena WINTEROVÁ a František ZOULÍK. Problémy nové části páté O.S.Ř. Praha: AUC – Iuridica 4, 2004. 117 – 131 s.

ROZBORA, Marián. Kvalifikovaná výzva jako součást platebního rozkazu - poznámka k soudní praxi. *Právní rozhledy*. 2010, roč. 18, č. 7. 255 – 258 s.

SVOBODA, Karel. Chceme legální nebo arbitrární pořádek? *Soudní rozhledy*. 2010, roč. 16, č. 10. 353 – 355 s.

VRCHA, Pavel. K otázce, zda lze po novele OSŘ č. 30/2000 Sb. vznést námitku promlčení i v odvolacím řízení. *Soudní rozhledy*, 2004, č. 5. 167 – 168 s.

VALENTA, Jaroslav. Dva roky přípravného jednání v praxi. *Právní rozhledy*, 2012 č. 1. 18 – 21 s.

WINTEROVÁ, Alena. Koncentrace civilního soudního řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 4. 8 – 24 s.

WINTEROVÁ, Alena. *Hledání pravdy v civilním procesu*. Praha: AUC – Iuridica 4, 2004. 81 – 92 s.

WINTEROVÁ, Alena. *Koncentrace civilního soudního řízení*. Praha: AUC – Iuridica 4, 2004. 93 – 106 s.

WINTEROVÁ, Alena. *O nové pojetí civilního procesu: soubor statí*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2006. 164 s.

WINTEROVÁ, Alena. Přípravné jednání v civilním soudním řízení. *Právní fórum*. 2009, roč. 6, č. 6. 226 – 231 s.

WINTEROVÁ, Alena. *Přípravné jednání a koncentrace řízení (ve věcech podle části páté občanského soudního řádu)*. Praha: AUC – Iuridica 1, 2010. 213 – 218 s.

ZOULÍK, František. O podstatě a postavení procesního práva. *Právnírozhledy*. 2009, roč. 17, č. 12. 419 – 425 s.

Zahraniční literatura

HERNÁNDEZ VERGATA, Antonio a Eduardo BAENA RUIZ. *Enjuiciamiento civil: comentarios a las reformas procesales : ley 1/2000, de 7 de enero, reformada por las leyes 13/2009 y 19/2009*. Madrid: Sepin, 2010, 1323 s.

MAZÁK, Ján a kol. *Základy občianskeho procesného práva*. 4., podstatne preprac. a dopl. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2009, 897 s.

MONTERO AROCA, Juan. LUIS GÓMEZ COLOMER, Juan. MONTÓN REDONDO, Alberto. BARONA VILAR, Silvia. *Derecho jurisdiccional I. Parte General*. 18 edición. Valencia: Tirant Lo Blanch, 2010, 507 s.

KRAJČO, Jaroslav a kol. *Občiansky súdny poriadok*. 5. aktualiz. vyd. 2 svazky. Bratislava: Eurounion, 2010, 1791 s.

ORMAZABAL SÁNCHEZ, Guillermo. *Introducción al Derecho procesal (cuarta edición)*. Madrid: Marcial Pons, 2010, 207 s.

ORTIZ NAVACERRADA, Santiago. El nuevo régimen del proceso civil en la Ley 1/2000, de 7 de enero. *Actualidad civil*, 2000, č. 5.

ŠTEVČEK, Marek. FICOVÁ, Svetlana a kol. *Občiansky súdny poriadok: komentár*. Vyd. 2. 2 svazky. Praha: C.H. Beck, 2012, 2223 s.

ŠTEVČEK, Marek a kol. *Civilné právo procesné*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola, 2010. 856 s.

ZOULÍK, František a DVORÁK, Bohumil. In RECHBERGER, Walter H. *Die Entwicklung des Zivilprozessrechts in Mittel – und – Süd – Osteuropa seit 1918*. Jan Sramek Verlag: Wien, 2011. 107 – 114 s.

Judikatura

Ústavní soud České republiky

Nález ÚS ze dne 8. 1. 1997, sp. zn. II. ÚS 127/1996

Usnesení ÚS ze dne 21. 6. 2000, sp. zn. I. ÚS 179/2000

Nález ÚS ze dne 6. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 22/03

Nález ÚS ze dne 7. 2. 2006, IV. ÚS 125/05

Nález ÚS ze dne 16. 11. 2006, sp. zn. III. ÚS 91/06

Nález ÚS ze dne 3. 12. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1253/2008.

Nález ÚS ze dne 11. 11. 2009, sp. zn. IV. ÚS 560/2008,

Nález ÚS ze dne 8. 12. 2010, sp. zn. IV. ÚS 296/2008

Nález ÚS ze dne 7. 4. 2011, sp. zn. I. ÚS 2014/2010

Usnesení ÚS ze dne 19. 7. 2011, sp. zn. II. ÚS 1952/2011

Nejvyšší soud České republiky

Rozhodnutí NS ze dne 23. 1. 2002, sp. zn. 25 Cdo 643/2000

Rozhodnutí NS ze dne 19. 3. 2003, sp. zn. 29 Odo 715/2002

Rozhodnutí NS ze dne 16. 7. 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003

Rozhodnutí NS ze dne 16. 9. 2003, sp. zn. 32 Odo 616/2003

Rozhodnutí NS ze dne 21. 10. 2003, sp. zn. 29 Odo 296/2003

Rozhodnutí NS ze dne 26. 2. 2004, sp. zn. 32 Odo 890/2003

Rozhodnutí NS ze dne 12. 8. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004

Rozhodnutí NS ze dne 22. 6. 2005, sp. zn. 32 Odo 229/2005

Rozhodnutí NS ze dne 30. 11. 2005, sp. zn. 30 Cdo 2602/2004

Rozhodnutí NS ze dne 27. 5. 2008, sp. zn. 32 Cdo 4291/2007

Rozhodnutí NS ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. 32 Cdo 2271/2008

Rozhodnutí NS ze dne 7. 4. 2010, sp. zn. 28 Cdo 604/2010

Rozhodnutí NS ze dne 21. 12. 2010 sp. zn. 30 Cdo 3025/2009

Rozhodnutí NS ze dne 1. 3. 2011, sp. zn. 32 Cdo 1507/2010,

Rozhodnutí NS ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. 28 Cdo 1253/2009

Rozhodnutí NS ze dne 26. 7. 2011, sp. zn. 32 Cdo 2036/2010,

Rozhodnutí NS ze dne 27. 10. 2011, sp. zn. 32 Cdo 3387/2011,

Rozhodnutí NS ze dne 7. 12. 2011, sp. zn. 26 Cdo 341/2011

Rozhodnutí NS ze dne 25. 1. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4426/2011

Internetové zdroje

KOHNERT, Stefanie. The reform the spanish civil procesure act by law 37/2011, of 10th october, on mesures for facilitating procedures. Dostupné na:

□ http://www.vila.es/index.php?option=com_content&view=article&id=66:la-reforma-de-la-ley-de-enjuiciamiento-civil-mediante-la-ley-372011-de-10-de-octubre-de-medidas-de-agilizacion-procesal&catid=5:destacados-articulos&Itemid=216&lang=en □ [navštíveno dne 5. 4. 2012].

Ley de enjuiciamiento civil. Dostupné na:

□ http://www.mjusticia.gob.es/cs/Satellite?pagename=eSEDE/SE_LayoutBuscador&childpagename=SE_ResultadosBusqueda&lang=es_es&c=Page&cid=1200666550194&q=ley+de+enjuiciamiento+civil&spell=1&client=mjusticia_es_es&site=General_es_MJusticia&access=p&ie=UTF-8&proxystylesheet=mjusticia_es_es&output=xml_no_dtd □ [navštíveno dne 2. 2. 2012]